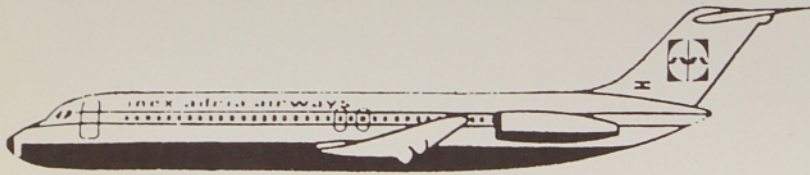

številka 1 |

januar 1982 | letnik 29

rodna gruda slovenija

ZAČASNO ZAPOSLENI V ZR NEMČIJI IN SORODNIKI DOMA

Poslužite se rednih tedenskih letov, ki so namenjeni samo vam in vašim sorodnikom doma. Leti so do 50% cenejši od rednih linij. Letimo na progah:

Düsseldorf
Frankfurt
Hamburg
Hannover
Stuttgart
München

Zagreb
Split
Beograd
Skopje
Priština

Düsseldorf
Frankfurt
Hamburg
Hannover
Stuttgart
München

s filialami:

AIR-BUS REISEN

600 FRANKFURT/Main 1
– Münchener Str. 42 – Tel. (061) 2573201

4000 DÜSSELDORF 1 – Steinstrasse 20
Tel. (0211) 329878 + 326309

2000 HAMBURG 1 – Glockengiesserwall 19
Tel. (040) 331610 + 331619

3000 HANNOVER – Andreastrasse 7
Tel. (051) 327314 + 387315

8000 MÜNCHEN – Augustenstrasse 10
Tel. (089) 55-5700

Prodaja kart in informacije: **ZR Nemčija, GRIMEX**
6 Frankfurt/Main 1 ● Postfach 16120
Wilhelm-Leuschner-Strasse 25
Telefon (061) 25731

Ljubljana: Inex Adria aviopromet, Titova 48, Tel. 313-366 s predstavništvu v Beogradu, Sarajevu, Skopju, Titogradu in vse turistične poslovalnice v Jugoslaviji.

export-import
trgovsko in
proizvodno podjetje
Maribor, n. sol. o.

62000 Maribor
Partizanska 34

Delovna organizacija Jeklotehna opravlja s svojimi temeljnimi organizacijami v Mariboru, v Sisku in v Izoli s predstavništvu doma in v tujini dejavnosti:

prodajo na debelo
prodajo na drobno
izvoz, v uvoz in zastopanje tujih firm
inženiring
servisne storitve za motorna vozila in gospodinjske aparate

PREDSTAVNIŠTVA

BEOGRAD, 11000 NOVI BEOGRAD II. BULEVAR 113, tel. (011) 605-645

NOVI SAD, 21000 Novi Sad, Dunavska 15, tel. (021) 28-663
telex 14 448

ZAGREB, 41000 Zagreb, Rapska 37, tel. (041) 515-623

SARAJEVO, 71000 Sarajevo, Ul. Darovaoca krvi 21, tel. (071) 526-510, telex 41 480

KRAGUJEVAC, 34000 Kragujevac, Kragujevački odred 24, tel. (034) 66-781, telex 17 247

SKOPJE, 91000 Skopje, Ul. Veljka Vlahoviča 20, tel. (091) 220-415

LJUBLJANA, 61000 Ljubljana, Titova 38

MAROKO, 5 Rue Emile Dubloye, Casablanca

TOZD VELEPRODAJA MARIBOR, n. sol. o., 62000 Maribor, Partizanska 34, tel. (062) 21-261, telex 33 184 YU JeteH
TOZD ELEKTRO MARIBOR, n. sol. o., 62000 Maribor, Cankarjeva 10, tel. (062) 29-641, telex 33 184 YU JeteH
TOZD MERKUR MARIBOR, n. sol. o., 62000 Maribor, Jurčičeva 5, tel. (062) 21-171, telex 33 184 YU JeteH
TOZD OBALA IZOLA, n. sol. o., 66310 Izola, Polje 21, tel. (066) 62-421, telex 34 262 YU obala
DELOVNA SKUPNOST SKUPNIH SLUŽB, 62000 Maribor, Partizanska 16 in 34, tel. (062) 21-261, telex 33 184 YU JeteH

rodna grudla slovenija

 130327

*Revija za Slovence po svetu
Magazine for Slovenes abroad
Revista para los Eslovenos
por el mundo*

Izdaja

Slovenska izseljenska matica
Ljubljana, telefon 061/20-657

Naslov

61000 Ljubljana Cankarjeva 1/II, p. p. 169
Slovenija, Jugoslavija
Telefon uredništva 061/23-102
Telefon uprave 061/21-234

Glavni in odgovorni urednik

Jože Prešeren

Urednica

Jagoda Vigele

Tehnični urednik

Bruno Feher

Uredniški odbor

Janez Kajzer, Marko Kern, Marko Pogačnik,
Jože Prešeren, Ina Slokan, Mila Šenk, Jagoda
Vigele, Matjaž Vizjak, Janez Zrnec

Izdajateljski svet

Mitja Vošnjak (predsednik), dr. Vladimir
Klemenčič, Anna Krasna, Mira Mihelič,
Ernest Petrin, Milan Pogačnik, Drago Seliger,
Lenart Šetinc, Ciril Šter, Ciril Zlobec

Prevajalci

Alberto Gregorič (španščina),
Milena Milojevič-Sheppard (angleščina)
Revija izhaja vsak mesec,
8. in 9. številka izideta skupno.

Letna naročnina

Jugoslavija 150 din, Avstralija 7 aus. \$,
Avstrija 120 Asch, Anglija 4,50 Lstg., Belgija
260 Bfr, Danska 45 Dkr, Finska 35 FM,
Francija 33 FF, Holandija 18 Hfl, Italija
7.000 Lit, Kanada 10 can \$, ZR Nemčija
16 DM, Norveška 45 Nkr, Švedska 40 Skr,
Švica 15 Sfr, ZDA – U. S. A. 8 US \$,
Južnoameriške države 8 US \$.

Avionska naročnina

Severna Amerika 20 US \$ ali 24 can \$, Južna
Amerika 22 US \$, Avstralija 20 aus \$

Plačilo naročnine

Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356
Devizni račun: 50100-620-107-257300-
2818/5

pri Ljubljanski banki – Plačilo je možno
tudi po mednarodni poštni nakaznici ali
s čekom, naslovljenim na »Slovenska
izseljenska matica« v priporočenem pismu.
Poštšina plačana pri pošti 61102 Ljubljana

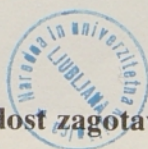
Tisk

ČGP Delo, Ljubljana

Oproščeno prometnega davka po pristojnem
sklepu št. 421-1/173 z dne 24. VII. 1973

Vaša pisma, Urednik vam	2
Dogodki	4
Jugoslavija in svet, Sestanek v Cancunu	6
Pohorje skozi stoletja	8
Triglav v Buenos Airesu	11
Titovo ime Velenja	14
Izbor iz slovenskega tiska	16
Po Sloveniji, Osebnosti	18
Turistični vodnik	20
Naravni zakladi Slovenije	21
Slovenija v mojem objektivu – foto: Charlotte Anderson	22
Ljudske šege na Slovenskem	24
Stare slovenske pratike	26
Naši po svetu	28
Vaše zgodbe – Pričakovanja, Zgodba o poročnem prstanu	32
Umetniška beseda – Anton Ingolič: Pot v neznano	34
Mladim po srcu	36
Krožek mladih dopisnikov	38
Nove knjige	39
Materinščina	40
Sporočila (Slovenske izseljenske matice)	41

Slika na naslovni strani:
Mladost zagotavlja napredek Titovega Velenja
Foto: Mirko Kambič

20/02/1985

O načrtih Jugoslovani radi govorimo, radi pa tudi ugotavljamo, ali smo jih izpolnili in do kolikšnega odstotka smo izpolnili naše obljube. Za vse neizpolnjene načrte pa vedno obstajajo tudi objektivni razlogi, ki občutno zmanjšajo našo krivdo. Zdaj najbrž že veste, da vam nameravam napisati nekaj besed o načrtih naše revije v letu 1982. Glede na uvod pa moram biti previden – nimam namena obljubljeni še lepšo revijo, kot ste jo prejemale doslej, ne morem vam obljubiti večjega obsega, ne bom vam obljubil več barvnih fotografij. Lahko pa vam zatrdim, da imamo pripravljen načrt, po katerem revija ne bi smela biti slabša, kot je bila v minulem letu. Lahko vas tudi že obvestim, da bomo nujno morali zvišati naročnino, to je vaš delež pri skupnih stroških za izdajanje naše revije. Papir, delovne usluge in sploh ves »reprodukcijski material« se tako nezadržno draži, da je delež naročnin pri skupnem proračunu revije iz leta v leto manjši. No, lepe obljube, boste rekli. Potolažim vas lahko, da bomo z zvišanjem naročnine poskušali dohiteti le svetovno inflacijo, hkrati pa vam obljubljam, da bomo na vsak način zadržali vsaj dosedanjo kvaliteto papirja in seveda tudi prispevkov.

O čem bomo pisali v prihodnjem letniku? Preveč bi bilo naštevati vse naslove, ki smo jih pripravili v uredništvu. Naš program je potrdil tudi izdajateljski svet na seji, ki je bila konec oktobra 1981, seveda pa je dal tudi vrsto zanimivih novih predlogov. Temeljna vsebinska zasnova revije bo ostala tudi v prihodnje nespremenjena in več ali manj tudi oblika (lay-out). Pri sestavi programa pa smo upoštevali tako vaše želje in interese, kakor tudi interese naše družbe. Tako naj vam omenim, da pripravljamo reportažo o tem, kako poteka samoupravljanje v praksi v nekem podjetju, pa tudi o zbiranju gradiva o izseljevanju Slovencev nekdanj in danes. Ohranili bomo tudi samostojno reportažo na vašo željo in še marsikaj drugega bo po vaših željah. Verjemite mi, da je naša najbolj iskrena želja samo v tem, da bi vam redno vsak mesec pošiljali res **dobro** revijo.

Jože Prešeren

Navidezno razkošje

Moram vam povedati, da je Slovenski koledar izredno lepo urejen. Zdaj je že 21. v moji knjižnici in tako imam doma kar lep kos domovine. Včasih blodim v mislih in tehtam, kje je moja domovina, zakaj sem jo zapustil, zakaj nisem raje pomagal graditi svojo pravo domovino, kjer bi imel lep počitek na stara leta. Tukaj le garamo, se pehamo za dolarji, ki pa se nam kot spolzke ribe izmikajo iz rok. Na videz živimo razkošno, v srcu pa trpimo bolečino in hrepenenje po domačem kraju. Upam, da bom imel še kdaj možnost obiskati domači kraj, čeprav leta tako nezadržno hitijo. Vsepovsod po svetu je gospodarska kriza, ki je močno prizadela nas starejše, seveda pa prizadene tudi mlade. Kam bo to pripeljalo? Naš klub še kar dobro dela, čeprav ne vemo, kako dolgo še.

Franč Kreiner, Edmonton, Alta, Kanada

Vrnitev

Prilagam naročnino za dve leti, kar je več, pa naj bo v tiskovni sklad. Rodna gruda nam je zelo priljubljena. Novice, napredek idr. preberemo z velikim zanimanjem.

To je mesečna revija, ki jo preberemo od začetka do konca. Z velikim veseljem se vračamo v domovino na dopust, kadar nam razmere dopuščajo. Z zanimanjem sledimo velikemu napredku domačih krajev ter opazujemo lepo življenje našega naroda in naših dragih sorodnikov.

Ker se rada ukvarjam s pisanjem, sem napisala nekaj vrstic, katerim sem dala naslov Vrnitev. (objavljamo odlomek, op. ured.)

Zopet sem na tvojih tleh, kot sem bil v mladostnih dneh. V naročju tvojem bom počival, lepoto tvojo spet užival.

Ko pa se vračam, mislim nate in na lepe dneve zlate. Le vprašujem se, o kdaj, se zopet vrnem k vam nazaj.

Mary Murn, New Berlin, Wis., ZDA

Radomlje

Ko sva z ženo videla oznako na zadnji številki Rodne grude, sva ugotovila, da dolgujeva naročnino za tri leta. Revijo je najbrž naročila svakinja in doslej nas ni nihče opomnil, koliko

Sodražica

bolezni. Prilagam vam izrezek iz tukajšnjega časopisa, ki piše o velikem uspehu jugoslovanskega pianista Pogoreliča. Vselej smo veseli, kadar bemo take članke.

Jennie Opalk, Ft. Lauderdale, Fla., ZDA

Ponosna sem, da sem Slovenka

Prav zanimivo je brati pisma iz vseh krajev sveta, od vsepovsod, kjer živijo Slovenci. Zanimivi so tudi dopisi učencev, ki tako lepo slovensko pišejo. Ponosna sem, da sem Slovenka.

Jennie Turk, N. Riverside, Ill., ZDA

Teško jo čakam

Prilagam ček za poravnavo naročnine za Rodno grudo. Revija je zelo lepa in zanimiva in jo težko čakam. Veseli bi bili, če bi kdaj objavili sliko vasi Zakriž pri Cerknem ali Selo-Bled na Gorenjskem. Leta 1977 sem bil tam na obisku, kjer sta bila rojena ata in mama. Lepo pozdravljam vse Slovence po svetu in vas.

Thomas Zupan, Johnstown, Pa., ZDA

Več znaš, več si vreden

Prilagam naročnino za dve leti, saj leto tako hitro mine, da raje vplačam za naprej. Kar je več, pa naj bo v tiskovni sklad. Ko bi imeli tako revijo takrat, ko smo prišli v Ameriko, bi nam bilo marsikaj prikrajšano. Vsak začetek je težak, potem pa gre lažje. Ameriko smo si predstavljali drugače, kot je v resnici. Teško je treba delati, da preživiš in veliko se je treba učiti. Več znaš, več si vreden in potem lažje živiš.

Katarina Modic, Ecorse, Mich., ZDA

Otroci po slovensko

Mislil sem, da pridemo na obisk letos, vendar pa je nanoslo tako, da smo obisk preložili na naslednje leto. Veseli me, da so tudi drugi tako kot mi navdušeni nad vsebino Rodne grude. Zdi pa se mi, da je veliko Slovencev, tukaj v Kanadi, ki še niso naročeni na to revijo, čeprav govorijo slovensko. Seveda pa znanje jezika še ne pomeni, da se tudi počutijo kot Slovenci.

Midva z ženo se oba trudiva, da bi tudi najina otroka govorila slovensko. Z njima se pogovarjava po slovensko, onadva pa nama odgovarjata po an-

gleško, ker jo bolj obvladata. Nič ne pomaga, da jih opozarjava, da morata tudi odgovarjati po slovensko. Kadar smo na daljšem dopustu v domovini, kar hitro govorita in potem še kak mesec, ko se vrnemo v Kanado, potem pa je spet vse po starem. Verjetno je še veliko staršev, ki imajo podobne težave.

Ivan Nemanič, Toronto, Ont., Kanada

Ribniška dolina

Pošiljam ček za dveletno avionsko naročnino in vas prosim, da mi sporočite, če še kaj manjka. Rada bi, ko bi kdaj kaj objavili iz Ribniške doline. Doma sem iz Brež.

Agnes Malencik, Helper, Utah, ZDA

Zgornja Savinjska dolina

Pred kratkim ste nas z rahlim opominom spomnili, da smo v zaostanku z naročnino. Leta res hitro bežijo. Prilagam ček in hvala, da ste nam revijo kljub temu redno pošiljali. Ta lepa revija nas vse tesno povezuje v eno samo slovensko družino, razkrojeno po širnem svetu. Posebej nam je pri srcu rubrika »reportaža po vaši želji« in prosim, če bi kdaj lahko objavili o Zgornji Savinjski dolini. V Melbourneu živi več družin iz tega dela Slovenije, ki bomo z veseljem prebrali vse novice iz prelepe Savinjske doline. Ne dolgo tega smo tudi na tukajšnji televiziji videli odlomek iz Šmartnega ob Dreti. Pokazali so nam sodobno gospodarstvo in živinorejo, za tem pa še zakladnico cerkve sv. Frančiška Ksaverija, ki je tudi moja krstna cerkev. Če bi snemalec še malo obrnil kamero, bi oba z možem videla tudi najina rojstna domova, ki sta v prelepem zelenju v hribih prav za cerkvijo. Vsem bralcem Rodne grude želimo ob branju veliko osebnega zadovoljstva in vsem lepe pozdrave.

Družina Lenko, Melbourne, Vic., Avstralija

dolgujeva. Ker pa je revija zanimiva, jo plačava, da jo bova lahko še naprej prejela. Tudi najine hčerke jo rade prebirajo.

Ker je bilo v Radomljah v zadnjih letih precej živahno, bi radi videli, če bi ob priložnosti malo obiskali tudi ta kraj.

John Ravnikar, Ridgewood, N. Y., U.S.A.

Misli samote

V samoti med premišljevanjem večkrat pomislim na siromašne Slovence, ki se jim ni posrečilo, da bi se na tujem ekonomsko opomogli. Bili so vedno izkoriščani, včasih celo od bratov lastne krvi. Povsod, kjer so delali, so bili znani kot pošteni delavci. To so delavci, proletarci, ki so bratsko čutili s sebi enakimi druge krvi, jezika, narodnosti. Delavci, ki so si s trdimi žulji služili vsakdanji kruh, ki so verjeli v lepši jutrišnji dan, v lažje in boljše življenje, pa ga niso dočakali, ker so prej omagali. Vsepovsod na tujem so raztreseni njihovi grobovi... Nanje sem mislil v svojih skromnih verzih.

Montevideo, Montevideo!

Ko ga zagledaš, te v očeh zaboli, v srcu te peče rana, skeli:

na vseh zidovih prilepljen je znoj bratov in znancev tvoje krvi.

Bulevari, parki, avenide, moderne, široke poti

skozi vas tisočero mrtvih glasov, brat, stoj!

Tu so grobovi, tisočeri grobovi bratov tvoje krvi.

Tod bratje so tvoji hodili,

tod v skritem trpljenju so solze točili, onemogli stiskali pesti. Zdaj jih več ni.

Tihi so, tihi samotni grobovi...

Ferdinand Hašaj, Las Piedras, Uruguay

Devetkrat v Sloveniji

Hvala vam, da ste me opomnili, da vam dolgujem naročnino za Rodno grudo. Prilagam ček za Rodno grudo in Slovenski koledar 1982. Ne bi bila rada brez teh dveh publikacij, ker nas vsaj malo potolažita in nam oživita spomine na našo ljubo lepo Slovenijo. Obiskala sem jo že devetkrat, odkar sem jo zapustila leta 1920. Še me vleče, vendar pa so se nakopičila leta in

»Zgodovina se klanja Titu«

V okviru mednarodne prireditve »Oktobrska pisateljska srečanja« se je v Beogradu mudil predsednik vseindijskega združenja književnikov Mani Mandhukar. Na tiskovni konferenci je med drugim povedal, da bo prihodnje leto v Indiji izšla antologijska pesniška zbirka, posvečena jugoslovanskemu predsedniku; knjiga »Zgodovina se klanja Titu« ne bo formalna počastitev velikega državnika, je dejal Mani Mandhukar, temveč reprezentativno delo visoke poetične vrednosti. Zbirka pesmi »Zgodovina se klanja Titu« bo izšla v sedmih indijskih jezikih in nakladi 70 milijonov izvodov, prevedena in objavljena pa bo tudi v Jugoslaviji.

Teden domačega filma

V novembru je bil v Celju tradicionalni teden domačega filma, na katerem so prikazali vse pomembnejše celovečerne jugoslovanske filme lanske proizvodnje, med katerimi je bil tudi slovenski film Francija Slaka »Krizno obdobje«. V okviru tega tedna je bilo tudi več posvetovanj, srečanj, razstav in posebnih predstavitev v Mozirju, Šmarju pri Jelšah in v Šentjurju.

Deset let Gorenja na Bavarskem

Minulo jesen je minilo deset let, odkar nastopa na tržišču ZR Nemčije prodajno podjetje velenjskega Gorenja. Na proslavi desete obletnice Gorenja v Münchnu je bil tudi gospodarski minister bavarske deželne vlade Anton Jauman, SR Slovenijo pa je predstavljal predsednik republiškega komiteja za mednarodne odnose Jernej Jan.

Iz skromnih začetkov Gorenja na zahodnonemškem tržišču je izvoz Gorenja v ZR Nemčijo lani znašal 100 milijonov nemških mark. Münchenska podružnica Gorenja pa je prispevala

pomemben delež tudi pri odpiranju drugih podjetij Gorenja (v Avstriji, Grčiji) in pomagala skandinavski ter avstralski podružnici Gorenja.

Pomoč tujim študentom

Med okoli 16.000 rednimi študenti in okoli 4000 študenti ob delu na ljubljanski univerzi je v letošnjem študijskem letu tudi 260 študentov iz drugih držav. Približno polovica jih je slovenske narodnosti – to so otroci slovenskih izseljencev ali delavcev na začetnem delu v tujini ter zamejci iz Italije, Avstrije in Madžarske. Preostali so večinoma iz držav v razvoju, ki pretežno prejemajo jugoslovanske štipendije.

Potovanja k nam in v tujino

Prek jugoslovanskih potovalnih agencij je lani dopotovalo na počitnice v Jugoslavijo okrog 1,900.000 gostov iz tujine ali 508.000 več kot leto prej. Obenem je s posredovanjem naših agencij potovalo v tujino okrog 200.000 Jugoslovancev.

Devizni dohodek turističnih agencij je bil okrog 400 milijonov dolarjev, naši potniki v tujino pa so porabili okrog 14 milijonov dolarjev.

Umrli je Edvard Kocbek

V Ljubljani je 3. novembra po daljši bolezni v 78. letu starosti umrl Edvard Kocbek, slovenski pesnik, pisatelj, prevajalec, član Društva slovenskih pisateljev in PEN kluba. Edvard Kocbek je bil med ustanovitelji Osvobodilne fronte slovenskega naroda, član izvršnega odbora OF, AVNOJ in KNOJ, v prvih letih po vojni pa je bil minister v vladi Demokratične federativne Jugoslavije, podpredsednik prezidija ljudske skupščine LR Slovenije in glavnega odbora OF Slovenije. Leta

1952 se je razšel s politiko fronte, vzroki za to pa so bili v njegovih ideoloških, filozofskih in političnih nazorih. Ne glede na to je Edvard Kocbek neomejeno deloval na književnem področju.

Kocbekova glavna dela so pesniška zbirka Zemlja (1934), partizanski dnevnik Tovarišija (1949), novele Strah in pogum (1951), Iz pariškega dnevnika (1956), pesniška zbirka Groza (1963), za katero je prejel Prešernovo nagrado, Slovensko poslanstvo (1964), Listina (1967), Iz nemškega dnevnika (1969), Poročilo (1969), Svoboda in nujnost (1974), Zbrane pesmi (1977), Pred viharjem (1980).

Edvarda Kocbeka so pokopali na ljubljanskih Žalah-Navju z vojaškimi, državnimi in cerkvenimi slovesnostmi. O njegovem delu in osebnosti je govoril predsednik slovenske skupščine Milan Kučan, cerkveni obred pa je opravil pomožni škof dr. Stanislav Lenič.

Gospodarsko poslovni center

Delegati ljubljanske mestne skupščine so z zadovoljstvom podprli predlog, naj bi se ljubljansko Gospodarsko razstavišče postopno preoblikovalo v Gospodarsko poslovni center, ki ne bi zgolj organiziral različnih sejmov, temveč naj bi združeval skupine različnih poslovnih partnerjev za skupen nastop na domačem in tujem trgu.

Zanimanje za jugoslovansko književnost

Po podatkih Jugoslovanske avtorske agencije so v svetu v 30 letih (od 1945 do 1975) prevedli in objavili 1712 naslovov 250 jugoslovanskih avtorjev. Dela so prevedena v 30 jezikov. Večina del je bila objavljena v letih 1961 do 1972; letno pa je objavljenih okrog 57 naslovov. V evropskih socialističnih državah so objavili 1100

naslovov, na zahodu, kamor prištevajo tudi Združene države Amerike in Kanada, 540. Največ knjig so izdali na Češkoslovaškem (374), v Sovjetski zvezi (287), Nemški demokratični republiki (144), na Madžarskem (137). Poleg Andrića so največ prevajali še Krležo, Bulatovića in Nušića.

Zadnjih pet let v svetu znova raste zanimanje za jugoslovansko literaturo. Od 1975. do 1980. leta je bilo objavljenih 446 naslovov v 25 državah, kar pomeni v povprečju letno 89 prevodov. Tudi v tem obdobju je bilo največje zanimanje v socialističnih državah, opaziti je večje zanimanje za jugoslovanske avtorje v Franciji in v Švici. Zanimanje raste tudi v Grčiji, ZDA in na Japonskem.

V celoti torej raste zanimanje za literaturo jugoslovanskih avtorjev, zaskrbljujoče pa je dejstvo, da v državah v razvoju, v Aziji in Afriki ni prevedenih del jugoslovanske literature. Izjemi sta le Indija in Kitajska. Književnih del jugoslovanskih avtorjev tudi ne poznajo v Belgiji, na Nizozemskem, Norveškem in na Portugalskem.

Polna svoboda za versko dejavnost

Komisija SR Slovenije za odnose z verskimi skupnostmi je pred nedavnim obravnavala vprašanje odnosov med samoupravno družbo in verskimi skupnostmi, ki delujejo na območju Slovenije. Dotaknili so se tudi nekaterih vprašanj, ki se v zadnjem času pojavljajo v odnosih med družbo in rimskokatoliško cerkvijo. Komisija je sodila, da izjavi jugoslovanske škofovske konference, sprejeti v aprilu in oktobru lani, skušata prikazati naši in mednarodni javnosti neobjektivno in popačeno sliko stanja in problemov, ki zadevajo medsebojne odnose in položaj vernikov v naši družbi. Čeprav ustava SFRJ in republike Slovenije kot tudi ustrezni zakoni zagotavljajo polno svobodo za versko dejavnost pripadnikom vseh verskih skupnosti in se verska dejavnost na območju SR Slovenije nemoteno opravlja, se z navajanjem neargumentiranih očitkov v omenjenih dokumentih ustvarja izkrivljena podoba o dejanskem stanju na tem področju. Kot je ugotovila komisija, se vsa odprta vprašanja s katoliško cerkvijo v SR Sloveniji rešujejo sproti. Člani komisije so opozorili na potrebo obojestranske strpnosti v medsebojnih odnosih.

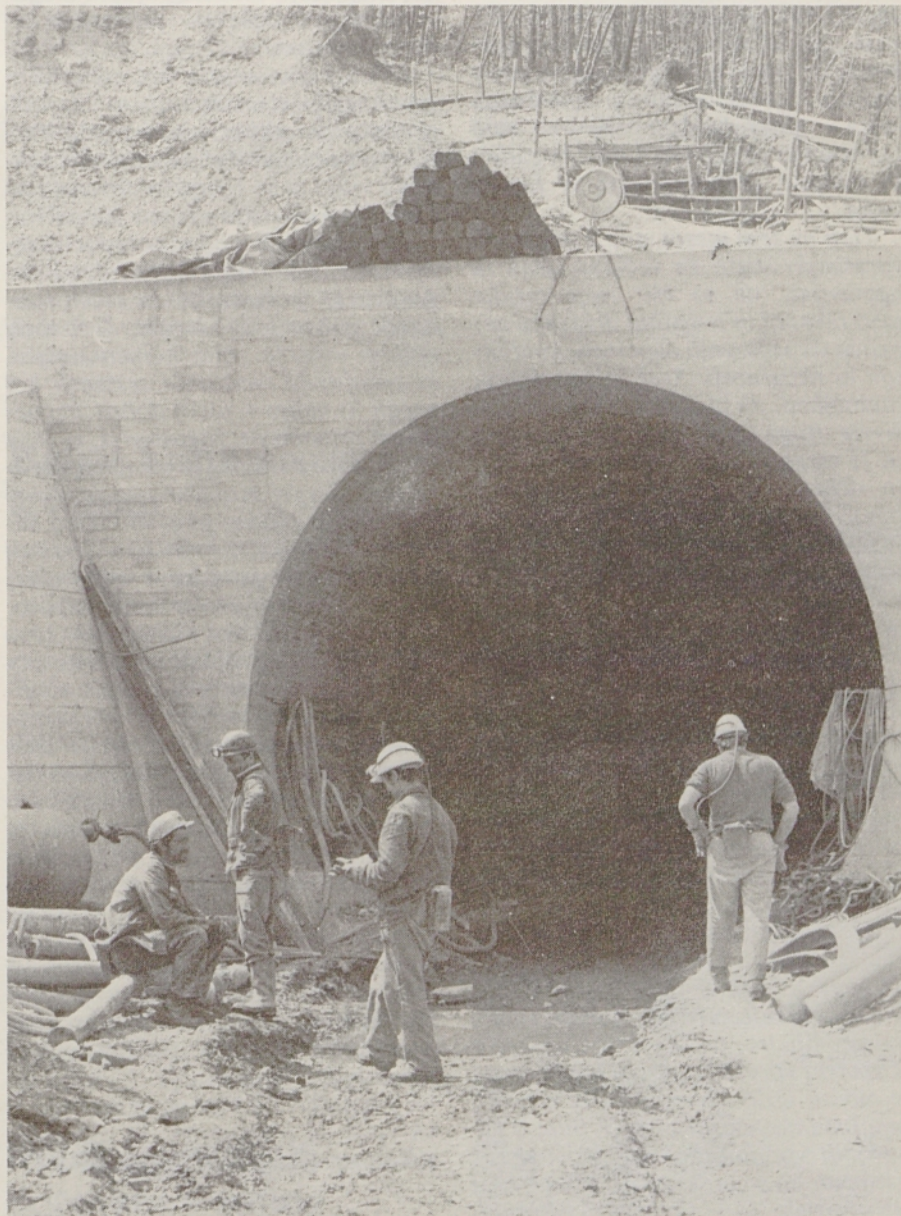
Odkrit spomenik duhovniku Lampretu

V Šoštanju, znanem rudarskem centru, so ob preimenovanju mladega

slovenskega mesta Velenja v Titovo Velenje slovesno odkrili doprni kip duhovnika in partizana Jožeta Lampreta. Leta 1969 umrli Lampret se je med vojno z vsem srcem pridružil osvobodilnemu gibanju na Slovenskem, saj je boj malega slovenskega naroda rad primerjal s Kristusovim križevim potom. Ta odločitev je bila le nadaljevanje njegove življenjske poti pred vojno, ko je oznanjeval načela krščanskega socializma in socialne pravičnosti. V mnogih časopisih in tudi knjigah objavljena fotografija pohoda 14. divizije slovenske narodnoosvobodilne vojske na Štajerskem leta 1944, ko je duhovnik Lampret skupaj z drugimi partizani v snegu in mrazu požrtvovalno prenašal ranjence, je

pretresljiv prikaz nesebičnega človeka, ki živi za svoje ljudstvo in prenaša z njim najtežje napore in preizkušnje.

Slavnostni govornik, generalni sekretar predsedstva SFR Jugoslavije Ivan Dolničar, soborec duhovnika Lampreta, je orisal njegov lik in nevsakdanjo trdo življenjsko pot, predsednik slovenskega duhovniškega društva Roman Kavčič pa je spregovoril v imenu tega društva in zlasti poudaril Lampretova prizadevanja za izboljšanje odnosov med cerkvijo in povojno družbo v Sloveniji. Njegova prizadevanja so bila, kot je znano, uspešna, saj so se razmere ob prizadevanjih še drugih naprednih slovenskih duhovnikov in samoupravne družbe v zadnjem obdobju bistveno izboljšale.

Rudnik urana na Žirovskem vrhu pripravljajo za redno obratovanje (foto: Janez Zrnec)

Srečanje u Cancunu

Konec oktobra je bila v mehiškem letoviškem mestu Cancun mednarodna konferenca, ki so se je udeležili najvišji voditelji osmih industrijsko razvitih držav (Švedske, Zahodne Nemčije, ZDA, Francije, Kanade, Japonske, Avstrije, Velike Britanije) in štirinajstih dežel v razvoju (Bangladeša, Indije, Kitajske, Tanzanije, Gvajane, Filipinov, Nigerije, Slonokoščene obale, Alžirije, Mehike, Brazilije, Jugoslavije, Venezuele in Saudske Arabije). Sestanek je bil posvečen nemu najbolj žgočih vprašanj sodobnega sveta – gospodarskim odnosom med razvitimi in nerazvitimi, med bogatimi in revnimi, med Severom in Jugom sveta.

Tudi na tem mestu smo o razvojnih vprašanjih sveta že večkrat pisali in ugotavljali, da so vse večje razlike med revnimi in bogatimi državami neneh vir svetovnih napetosti, konfliktov in nevarnosti. Svet je že zdavnaj premajhen, da bi v njem lahko mirno živele druga ob drugi države, ki imajo ne le vsega dovolj, ampak tudi preveč, in države, kjer ljudje še dandanes množično umirajo od lakote.

Po zadnji vojni se v svetu vse bolj uveljavlja spoznanje, da vprašanje bogatih in revnih držav, ni vprašanje bolj ali manj sposobnih, pridnih in delovnih narodov, ampak je predvsem vprašanje zgodovinskih okoliščin in možnosti, naravnih razmer in drugih objektivnih dejavnikov. Z drugimi besedami, revni niso sami krivi svoje revščine, zato jim mora svetovna skupnost pomagati pri razvoju, toliko bolj, ker to ni samo stvar dobrodelnosti, ampak je interes vseh, saj je samo svet, v katerem imajo vsi možnosti in upanje, lahko svet miru in sodelovanja.

Te resnice zlasti bogate države dolgo niso hotele priznati, zato je toliko pomembnejše, da so razvite države v Cancunu sprejele zamisel, da je treba v okviru OZN čimprej začeti pogajanja med razvitimi in nerazvitimi o razvojnih vprašanjih sveta. To namreč pomeni, da so tudi razvite države zdaj že spoznale, da se revščina in zaostajanje dobršnega dela sveta, tiče tudi njih in njihove prihodnosti, ne pa samo neposredno prizadetih. Zelo po-

membno je, da je prišlo do vidnih sprememb tudi v stališčih ZDA, najbogatejše države na svetu, in da je predsednik Reagan v Cancunu pokazal več razumevanja za ta vprašanja, kot so jih ZDA kazale kdaj poprej. Brez sodelovanja ZDA si je namreč težko zamišljati kak učinkovit program za skladnejši razvoj sveta. Pač pa je škoda, da na cancunskem sestanku ni sodelovala Sovjetska zveza in vzhodni blok, kajti tudi brez njih ni mogoče učinkovito reševati vprašanj, ki zadevajo ves svet.

V Cancunu seveda niso sklepali o konkretnih stvareh, za to najvišji predstavniki držav niso ne poklicani ne usposobljeni. Pač pa so izrekli politično voljo in se moralno obvezali, da bodo njihove države tvorno sodelovale pri pogovorih med razvitimi in nerazvitimi v OZN. Brez tega soglasja pogovori, ki se bodo bržda začeli spomladi, pač ne bi bili možni. Zato torej delimo mnenje tistih komentatorjev, ki ocenjujejo cancunski sestanek kot uspeh in vidijo v njem dobro znamenje za prihodnost. Jugoslavija, ki jo je v Cancunu zastopal predsednik predsedstva Sergej Kraigher, se že dolgo zavzema za plodne pogovore med Severom in Jugom in je zato še zlasti zadovoljna, da je ta ideja tudi v Cancunu dobila tako pomembno podporo.

Med dogodki v oktobru 1981, ki so bili v Jugoslaviji deležni posebne pozornosti, je seveda tudi zmaga socialistov v sosednji Grčiji. Njihova zmaga je bila zelo prepričljiva in je dala osnovo za sestavo močne in trdne vlade, ki bo imela v parlamentu tolikšno podporo, da bo lahko res ukrepala, ne pa samo lovila ravnotežje med raznimi strankami. Jugoslavija je živo zainteresirana za urejene in trdne notranje razmere v sosednjih državah, in seveda tudi v Grčiji, ker je s takimi sosedi lažje plodno sodelovati in urejati dobre odnose. Z grškimi socialisti veže Jugoslavijo že staro prijateljstvo ter medsebojno spoštovanje. Njihova tako prepričljiva zmaga bo nedvomno še okreplila že sicer dobre in razvejane stike med Grčijo in Jugoslavijo.

Janez Stanič

»Izvozna« tovarna novomeške Krke

Tovarna zdravil Krka v Novem mestu je konec oktobra 1981 odprla novo tovarno za proizvodnjo bazičnih farmacevtskih surovin. S to novo tovarno se je novomeška Krka uvrstila med največje proizvajalce antibiotikov tetraciklinske vrste v Evropi. Tovarno so odprli ob 25-letnici delovne organizacije Krka.

Vsi tehnološki postopki v novi tovarni so plod lastne razvojne dejavnosti, opravljene v preteklih letih v Krkinih raziskovalnih laboratorijih in polindustrijskih obratih. Prav tako je velika večina opreme nove tovarne izdelana doma. Zanimivo ob tem pa je, da je Krka skoraj 90 odstotkov zmogljivosti nove tovarne usmerila v izvoz na najzahtevnejša zahodnoevropska tržišča ter tudi v Združene države Amerike in na Japonsko.

Novo investicije usnjarjev

Tri slovenske usnjarsko-predelovalne tovarne – Industrija usnja Vrhnika, Ciciban iz Mirna pri Novi Gorici in Tovarna usnja iz Slovenj Gradca so se odločile za naložbo v vrednosti 438 milijonov dinarjev. Ta naložba naj bi zagotovila večji izvoz, predvsem na konvertibilno tržišče in s tem večji devizni priliv.

V Cicibanu bodo razširili zmogljivosti, da bi namesto zdajšnjih 90 tisoč parov obutve naredili pol milijona parov, od česar bodo 70 odstotkov izvozili. Proizvodnjo bodo organizirali v okviru dolgoročnega sodelovanja s podjetjem Beneco iz Čedadada (Italija).

Vrhniška industrija usnja namerava postaviti obrat za proizvodnjo usnjene konfekcije. Vrhničani že zdaj izvažajo 74 odstotkov svoje usnjene konfekcije, povečana proizvodnja pa bo v celoti namenjena na tuji trg.

V Slovenj Gradcu bodo razširili obrat za proizvodnjo termoplastičnih podplatov. Ta naložba bo temeljila na dolgoročnem sodelovanju z italijanskim podjetjem Euronord. Naša in italijanska tovarna naj bi tudi skupno nastopali na tretjih tržiščih.

Jugoslovanske tovarne čevljev v Alžiriji

V poslovni skupnosti Rudis Trbovlje so podpisali sporazum o ustanovitvi konzorcija za izgradnjo dveh tovarnih čevljev v Alžiriji. Pogodbena vrednost obeh objektov, ki jih bodo gradili po sistemu »proizvod v roke«, je okoli 50 milijonov dolarjev.

Rudis je poleti sklenil pogodbo s Sonipec iz Alžira, potem ko je dobil posel v ostri mednarodni konkurenci. Pogodba predvideva izgradnjo dveh tovarnih čevljev po sistemu »proizvod v roke«. V vsaki od njih bodo naredili na leto po 1.350.000 parov čevljev, vsaka tovarna pa bo zaposlovala po 685 delavcev. Rudis bo kot nosilec konzorcija in generalni izvajalec zagotovil koordinacijo vseh storitev, ki izhajajo iz pogodbe, Peko iz Tržiča je zadolžen za prenos tehnologije, praktično šolanje v Jugoslaviji za vodilno in strokovno osebje alžirskih kadrov, zagon objekta in tehnično pomoč. Tekstilni in obutveni center Kranj bo zagotovil strokovno šolanje tehnikov, Tehnika Zagreb pa bo prevzela gradbeno dela. Vsa tehnologija in oprema za alžirski tovarni bo domača, le približno 5% naprav, ki jih v Jugoslaviji ne izdelujejo, bo prodala tvrdka Schoen iz ZRN.

V Rudisu so že začeli s pripravljalnimi deli, spomladi pa bodo v Alžiriji začeli graditi prvo tovarno, tri mesece kasneje pa drugo. Pričakujejo, da bo Rudis dobil še posel za izgradnjo tretje tovarne čevljev v Alžiriji.

Savinjčani bodo izvažali v Nigerijo

Kmetijski kombinat Hmezad, ki je doslej izvažal skoraj izključno hmelj, se vključuje v mednarodno menjavo tudi kot poslovni partner. V sodelovanju z Royal Dairy Agro Foods v Nigeriji bo gradil konzumno mlekarino z zmogljivostjo 30 tisoč litrov mleka in farmo piščancev, kasneje pa brčkone tudi farmo krav molznic.

Po sklenjeni pogodbi, ki naj bi veljala deset let, bo Hmezad prispeval 40 odstotkov denarja. Kot so se dogovorili, bodo za začetek izvažali v Nigerijo mleko v prahu in enodnevne piščance, kasneje pa še drugo blago, pri čemer naj bi letna vrednost izvoza dosegla 6 milijonov dolarjev.

Mariborski posel v emiratih

EM Hidromontaža in Tovarna stikalnih naprav Maribor sta se v konzorcijalni povezavi odločili nastopiti v skupni ponudbi, ki sta jo na osnovi

mednarodnega razpisa poslali investitorju v Združene arabske emirate (s svojim deležem dobav naj bi sodelovala tudi Iskra iz Kranja in Rade Končar iz Zagreba.) Gre za ponudbo, po kateri bi jugoslovanski proizvajalci postavili v Združenih arabskih emiratih 14 razdelilnih transformatorskih postaj – v približni vrednosti okrog 13 milijonov dolarjev, na licitaciji pa se je ta jug. ponudba uvrstila na sam vrh.

Tudi Tamovi tovornjaki na tuje

Danes TAM naredi letno 9.500 vozil, do konca srednjeročnega obdobja pa naj bi se letna proizvodnja povečala na 18.000 vozil in napovedujejo, da bodo takrat ponudili domačemu trgu dovolj vozil ter ustrezno izbiro različnih vrst tovornjakov in avtobusov. Kar 25 odstotkov vse proizvodnje naj bi po končani dograditvi usmerili na tuja tržišča, namesto današnjih 13 odstotkov. 82 odstotkov današnjega izvoza odhaja na konvertibilna tržišča, kjer na nekatera vozila dosegajo celo boljši iztržek kakor doma!

Osnova bodoče širitve je posodobljen lasten razvoj – doslej so 92 odstotkov proizvodnje TAM-ovih vozil osvojili, napovedujejo pa, da bo kmalu le še 4 odstotke proizvodnje tujega izvora.

Boljše kritje uvoza z izvozom

Do 22. oktobra 1981 je bil izvoz v primerjavi z enakim obdobjem lani večji za 18, uvoz pa za 5 odstotkov. S tem smo dosegli boljšo pokritost uvoza z izvozom, ki dosega 63 odstotkov. Toda izvozna gibanja posebej na konvertibilnem področju niso zadovoljiva. Zato so predstavniki vodilnih izvoznih vej na sestanku v gospodarski zbornici Jugoslavije obravnavali možnost za izboljšanje bilance.

Sestanka se je udeležil tudi zvezni sekretar za zunanjo trgovino Metod Rotar, ki je med drugim izrazil mnenje, da naše gospodarstvo glede izvoza ni doseglo ustreznega obsega in da so njegovi izdelki pogosto dovolj kvalitetni, da lahko vzdržijo konkurenco tudi na najbolj zahtevnih tržiščih.

Manj agencijskih potovanj v tujino

S posredovanjem naših turističnih agencij je lani v Jugoslaviji letovalo približno 1.900.000 tujih turistov ozi-

roma 508.000 več kot lani. Obenem je na oddih v tujino s posredovanjem agencij potovalo približno 200.000 Jugoslovancev, kar je za 35 odstotkov manj kot leto prej. Tako so turistične agencije naši skupnosti prispevale približno 400 milijonov dolarjev (lani približno 328 milijonov), odnesle pa približno 14 milijonov dolarjev (lani 21 milijonov dolarjev).

Agencije so vnovič potrdile, da ne razpisujejo z devizami. Njihovi aranžmaji v celotnem letnem prehodu prek meje sodelujejo s približno dvema odstotkoma, kar velja upoštevati v razpravah o možnosti uvedbe taks za potovanje v tujino. Splošno združenje turističnega gospodarstva Jugoslavije je o tem podrobno obvestilo ZIS.

V razpravi so posebej opozorili na škodo, ki jo imajo agencije, ker prištevajo v turistična potovanja tudi tista »potovanja«, ki jih organizirajo tisti, ki za to niso registrirani. Te organizacije praviloma prirejajo tako imenovana »nakupovalna« potovanja ter s tem mečejo senco tudi na sporazum o izogibanju takih »izletov«. Sporazum sicer večina agencij spoštuje.

Na ljubljanskem letališču Brnik
(foto: Janez Zrnec)

Pohorje skozi stoletja

Da bi pohorsko preteklost iztrgali pozabi in da bi hkrati osredotočili družbeno pozornost na njegovo sedanjost in prihodnost, so se člani zgodovinskega društva Maribor odločili organizirati znanstveni simpozij na temo Pohorje skozi stoletja, in to skupaj s sekcijo za krajevno zgodovino republiškega zgodovinskega društva.

Na tem simpoziju, ki je trajal nekaj oktobrskih dni, je več kot sto znanstvenikov različnih strok ter družbenopolitičnih in gospodarskih delavcev iz vse slovenske republike osvetljevalo zgodovino Pohorja z vseh vidikov, hkrati pa tudi razvojne možnosti pohorskega območja. Govorili so o nekdanji raznarodovalni politiki na tem področju, o partizanskem Pohorju in legendarnem pohorskem bataljonu, o naravnem bogastvu tega dela Slovenije, planinstvu, pokrajini, ljudeh in književnosti, o ljudskih pesnikih, zanimivostih, umetnosti s posebnim poudarkom na baroku, ki je močno prisoten na Pohorju, pa o načrtih za nadaljnji razvoj gospodarstva, kmetijstva in turizma.

Iz izredno bogatega gradiva smo izbrali nekaj najznačilnejših tem, ki vam jih posredujemo v nekoliko skrajšani obliki.

Pohorske zanimivosti

Plavljenje lesa

Naravno plavljenje lesa je bilo nekoč na potokih na Pohorju in Kozjaku močno razvito. Ostanki »klavž« ob Oplotnici ali ob severni Bistrici še pričajo o tem. Lesene plovnice, tako imenovane vodne »riže«, so nastale tedaj, ko so glažute najbolj cvetele. Po njih so splavljali les, in sicer kurivo za peč v steklarni, pa tudi za plavže v Oplotnici ali pri Lovrencu, naravnost v glažuto.

Razen plovnice, ki je ob Bistrici kakih osem kilometrov daleč naglo spravljala les iz gozdov grofa Attemsa med Velikim, Žigartovim in Klopnim

Pohorje ima danes že nekaj dobro urejenih smučarskih središč, z zgornje postaje Pohorske vzpenjače pa je ob lepem vremenu viden južni del Maribora

vrhom, je bila znamenita zlasti plovnica ob Lobnici. Segala je do izvirkov potoka na osrednji planoti blizu travnatega vrha v višini 1200 metrov, je bila več kot 10 kilometrov dolga in se je končala v vasi Lobnici nad izlivom potoka v Dravo. Pred 100 leti je obstajala na severni strani še druga enaka plovnica; povezovala je 1500 metrov visoko planoto Planinske s steklarno nad Lovrencom ob Radoljni.

Obe sta rabili istemu namenu, da po najkrajši in najnaravnejši poti oskrbujeta steklarne s kurivom.

Plavljenje lesa po lobniški plovnici je bilo nadvse zanimivo. Pričelo se je spomladi, ko je imel potok največ vode. Plovni les so navozili že pozimi s sanmi k plovnici. Polena in drobnarijo so metali v deročo vodo plovnice. To seveda ni bilo nič posebnega. Pač pa je bila posebnost spravilo težkih hloedov v dolino. Po deset delavcev je molče

dvigalo po poveljih starega, bradatega možaka debeli hloed, dokler se ni zvalil v plovnico. Sila zanimiv je bil pogled na obnemoglega velikana. Ko so se odprle zapornice, ga je voda vzela v naročje in ga odnesla po širokem žlebu visoko in strmo navzdol nad penečim se Šumikom.

Steklarje je privabil les

Še leta 1887 je bila nekdanja štajerska dežela po številu steklarn tik za slovito steklarsko deželo Češko in Moravsko. V tem letu je bilo še 14 štajerskih steklarn, od teh jih je bilo osem na slovenskem Štajerskem, torej več kot polovica. Od teh pa jih je bilo šest, torej velika večina, na Pohorju.

Če prištejemo vse tiste steklarne, ki v tej dobi niso več obratovala, pa jih naštejemo najmanj sedemnajst. Naj-

starejša je delovala gotovo že pred letom 1677, zadnja pa je nehala obratovati leta 1908. Celotna doba pohorskega steklarstva je trajala torej približno dve stoletji in pol.

Najstarejša steklarna ob vznožju Pohorja naj bi bila glažuta v Žički dolini in bi jo zato imenovali kar Žička steklarna. Obstajala naj bi bila po pred kratkim najdenih podatkih v samostanskih knjigah že leta 1677, je pa bila gotovo še starejša. Delovati je prenehala verjetno še pred razpustitvijo žičkega samostana (1782). Obratovala je torej najmanj sto let.

»Turški zid«

Na poti od Ruš skozi vas Lobnico je proti Falski peči še moč najti ostanke tako imenovanega »turškega zidu«. Še pred dobrimi sto leti je bil popolnoma ohranjen, tri sežnje visok in en seženj širok ter je imel dve vrsti lin za streljanje.

Od tam, kjer Arhov vrh strmo pada proti Dravski dolini, sega tik tja do reke same, tako da na prostor za njim nihče ni mogel, ker straži neprehodna Falska peč hrbet njegovih branilcev. Gorje pa je bilo za one, ki se iz izpraznjenih vasi od Dravskega polja pa do sem niso mogli pravočasno rešiti pred turškim ognjem in mečem za obrambni zid.

Rušani, Smolničani in Vresjenki pa so odvrnili Turke ne le s svojo hraprostjo in čebelami, temveč tudi z zvižjačo. Malo jih je bilo nasproti Turkom, katerih poveljnik je stal s svojo glavno armado na levem bregu Drave tja do Selnice. Od tod se vidi ozko, vrticam podobno sedlo nad »turškim zidom« in nad Globokarjem. Mladenci, možje, starčki, žene in dekleta se

postavijo v vrsto ter se začno počasi, kakor da bi bili vsi težko natovorjeni z orožjem, pomikati preko onega sedla navzdol. Kakor hitro se spodaj turškim pogledom poizgube v gozdu, tečejo takoj za robom sedla in pod njim nazaj, pa se priključijo zadnjim. Tako koraka ena in ista peščica ves dan v nepretrgani vojski skozi sedlo. Turški poveljnik si misli, da prihaja s pohorskih vrhov velikanska armada. Tako da oddelku, ki se je boril na desnem bregu pod »turškim zidom«, povelje za umik, pa zbeži tudi sam pred namišljeno krščansko vojsko, pred peščico prebrisanih Rušanov, Smolničanov in Vresjenkov.

Pohorski pevec Jurij Vodovnik

Jurij Vodovnik je tako povezan s Pohorjem, da tudi planincu in izletniku, ki hodi po teh krajih, ni neznan. Rojen leta 1791 v Skomru v revni, »raztrgani kočuri«, ni imel možnosti, da bi se šolal. Brati in pisati ga je naučil oče, spreten vseznal, ki je bil tudi pismen, kar so takrat na kmetih bili redki. Da se nauči še česa, je Juriju v odmaknjeni gorski vasi omogočil stik z župnikom; tako je postal cerkovnik, in če smemo verjeti popisu iz leta 1835, tudi organist. Vmes se je ukvarjal tudi z donosnejšim poslom, s tkalstvom, je »platno ino sukno tkal, zaslužil dnar, za vince dal« – vendar ga pri tem ni zdržalo. Bil je razgiban duh, v njem je bila nemirna kri pevca. Pel in skrbel je za petje v cerkvi, vodil romarje na božja pota, predvsem pa je kot pevec in šaljivec nastopal na raznih veselih priložnostih, na kmečkih praznikih, zlasti na kolinah. Naprošali so ga tudi, da je na pogrebih in sedminah, kakor je bila takrat navada, jemal

slovo v imenu umrlega od domačih in sosedov. Znan ni bil samo po domači fari, rad je zahajal tudi v sosednje kraje: v Frankolovo, Črešnjice, Špitalič, Vojnik pa tudi v Mislinjsko in Mežiško dolino. Povsod je imel znanca in prijatelje, povsod so ga radi sprejemali in poslušali njegovo pesem, njegovo šalo, a tudi njegovo resno in mnogokrat tudi ostro besedo. Bil je glasnik cele srenje, besednik občestva, ki mu je pripadal, in tako, kljub temu da je živel v revščini in pomanjkanju, vendarle užival izjemen položaj. Iz zadnjih let, ko je bilo njegovo življenje posebno težko, se pripoveduje o njem, da je hodil naokrog s košem, ki je bil brez dna; s tem je hotel reči, da noče večje miloščine kakor tolikšno, ki mu je potrebna za vsakdanji živež. To kaže, da je bil človek duha, človek, ki gmotnim dobrinam ni pripisoval posebne cene in se ni pulil zanje.

Ko je 17. decembra 1838 umrl, se je splošno reklo: »Takega moža v Skomru ni bilo in ga tudi ne bo!« Že naslednje leto, na pomlad, za Jurjevo, so mu na grob postavili spomenik, domače delo iz pohorskega marmorja. Njegov prvi življenjepisec Arlič pa je tri leta po Vodovnikovi smrti zapisal, da bo njegovo ime slovelo, »ko bo že davno planinski vihar prah njegovih kosti na vse kraje raznesel«.

Kako je v osamljenosti, v kateri je živel, pričel Vodovnik brez pobud pisati pesmi? Bajje je dejal, da je bral pesmi v molitvenikih in drugih knjigah in je po teh začel sestavljati pesmi tudi sam. Pisal je po svoje, kakor je po svoje živel. O življenjskosti in neposrednosti njegovih pesmi priča dejstvo, da so – vsaj glavne od njih – prešle v last ljudstva in se razširile ne samo po domačem okolišu, ampak po vsem slovenskem ozemlju. Pesem o

Na Pohorju obnavljajo znamenito Bolfenkovo cerkev

Na Rogli je izredno živahen nedeljski turizem

njegovem življenju je postala tipična pesem ljudskega pevca. Poznajo jo še danes ne le na Štajerskem, temveč tudi na Kranjskem, Koroškem in Primorskem. Spremenili so po potrebi imena, iz Skomra napravili Šmarjeto in Skuber ali celo Škorenj, iz Vodovnika Donika Jurija, tudi dolgega Jurija – zgodba pa je ostala: zgodba o pesniku, ki je nebogljen za vsakdanje skrbi in zato v očeh svoje praktične okolice ne pomeni veliko.

Poznajo me sromačeka,
mi radi dajo vinčeka,

pravi v pesmi Vodovnik na videz ponižno, v resnici pa iz te ponižnosti zveni zavest človeka, ki mu gmotne dobrine niso pomembne in ga zato tudi ne obremenjujejo in vežejo.

Zdaj moram bit za mežnarja,
po štirih se obešam,
pogosto moram vince pit,
da preveč ne opešam,

humoristično razlaga svojim prijateljem in gostiteljem. A ti so že davno pozabljeni – edino toliko še živijo, kolikor živi Vodovnik in kolikor jih je on otel smrti s svojo pesmijo.

Pohorje v načrtih

Predstavniki vseh šestih pohorskih občin govorijo o razvojnih načrtih svojih področij, kajti znanstveni simpozij ni obravnaval zgolj preteklosti in sedanjosti Pohorja, marveč tudi njegovo prihodnost.

HRABRO STRDIN z občine Radlje: »V naši občini je 18.000 hektarov površine, ki pripada Pohorju, torej 53,7 odstotka celotne površine občine, na njem pa živi 40,5 odstotka prebivalcev občine Radlje. Tukaj letno posekamo 80 tisoč kubičnih metrov lesa.

Sicer pa so naši razvojni načrti v precejšnji meri usmerjeni v Ribnico, kjer bomo razvijali stacionarni in izletniški turizem ter usposobili okoliške kmete za pripravljanje hrane in dajanje prenočišč. Nazadnje, pa ne najmanj, so že danes v Ribnici zelo dejavni pevski zbori, dramske skupine, likovniki...«

RAJKO KRAMBERGER z občine Maribor: »Kot druge občine ob vznožju Pohorja je tudi mariborska posebej zavzeta za znanstveno proučevanje tega območja. Vsekakor moramo na Pohorju ohraniti z občutkom za lepoto zgrajene kmečke hiše, značilno arhitekturo cerkev in kapelic ter pri gospodarski izbiri ohraniti prvobitno domačnost kolovozov, rastlinja, živali. Pohorje z njegovim gozdnim boga-

stvom vključujemo v naše razvojne načrte. Pri tem pa želimo zagotoviti enoten razvoj celotnega območja, izrabiliti njegove naravne danosti za letni in zimski turizem, hkrati pa ga ohraniti z narodnoobrambnega vidika.«

MIHAEL SPINDLER z občine Slovenska Bistrica: »V občinskem družbenem planu do leta 1985 načrtujemo na območju Pohorja zlasti razvoj

prebivalstvu na obronkih Pohorja ustvarili čim boljše gospodarske in bivalne razmere, med drugim z ureditvijo cest, telefonov, šolstva, zdravstva itd. Veliko pozornost namenjamo zadnje čase razvoju turizma na kmetijah, pa tudi sicer namenjamo Pohorju zlasti vlogo turističnega zaledja z že obstoječimi objekti (na Kopah, Ribniškem Pohorju), v Dravogradu pa načrtujemo nov hotel.«

FRANC GORNJAK z občine Slovenj Gradec: »V naši občini je precejšen del Pohorja – od Črnega vrha prek Kop do Kremžarjevega vrha. To področje je precej gozdnato, vključili pa smo ga v nekatere študije in raziskave, v katerih, povsem razumljivo, prevladujejo turistični vidiki, saj imamo na Kopah močan in pomemben gorskoturistični center. Pohorje tudi sicer dobro gospodarsko izkoriščamo, saj ima podjetje Lesna tukaj kar 11 svojih delovnih organizacij, od gozdarskih in transportnih do gradbenih in turističnih. Močan poudarek dajemo tudi razvoju kmetijstva, predvsem živinoreje, v zadnjem času pa še turizmu na kmetijah.«

STONE TURNŠEK z občine Slovenske Konjice: »V naši občini se že dolgo oziram na južni del Pohorja, ne le zato, ker je tukaj veliko lesnega bogastva, ampak tudi ker so tukaj velike možnosti za razvoj turizma. Rogla ima glede na lego, ozračje in snežne razmere vse možnosti za pravi zimski in letni turistični center. Tukaj so že smučarske proge, stoji nov hotel, zgradili smo potrebne dodatne objekte, za njihovo popolno izkoriščenost pa bi potrebovali le nakaj več prenočitvenih zmogljivosti. To središče, nastalo je predvsem po zaslugi tovarne Unior iz Zreč, naj bi bilo tudi osnova za razvoj turizma na kmetijah, kar bi s povečano možnostjo prodaje pridelkov vsekakor izboljšalo položaj kmetov na tem področju in zmanjšalo odseljevanje mladih.«

Na Smolniku nastaja mladinski center za oddih (vse slike: Danilo Škofič)

lesne industrije. Ker želimo smotrneje izkoriščati pohorske gozdove ter pospešiti razvoj kmetijstva in turizma, bomo v tem srednjeročnem obdobju Pohorje s posodabljanjem obstoječih cest in z gradnjo nekaterih novih odsekov še bolj povezali z dolino. Namepravamo tudi izboljšati možnosti za razvoj letnega in zimskega turizma na Osankarici in pri Treh kraljih, predvsem s spodbujanjem turizma na kmetijah. Zgradili bomo tudi novi osnovni šoli na Šmartnem na Pohorju in na Tinju, na potoku Oplotniščici pa obnovili staro in zgradili novo hidroelektrarno.«

FERDO BLAZNIK z občine Dravograd: »Posebnega mesta Pohorje v naših razvojnih načrtih nima, saj so na območju naše občine le pohorski obronki, najdalje na pohorskem območju pa so Trbonje. Vendar se tudi mi zavzemamo za to, da bi bilo to območje razvojno enotno obdelano. Zavzemamo se za to, da bi kmečkemu

Pripravila: J. Vigele

Po obisku delegacije Slovenske izseljenske matice v Latinski Ameriki

TRIGLAV v Buenos Airesu

eden od največjih domov jugoslovanskih izseljencev na svetu

Obisk slovenskih rojakov v Latinski Ameriki je bil pri Slovenski izseljenski matici načrtovan že nekaj let, saj je bila želja po takšnem obisku izražena že večkrat tako s strani izseljenskih društev kakor tudi s strani številnih posameznikov, ki dokaj redno obiskujejo staro domovino. V minulih letih je bilo dalj časa v Jugoslaviji tudi nekaj študentov, štipendistov Slovenske izseljenske matice, ki so bili vsi iz vrst druge generacije, rojene v Argentini oziroma v Urugvaju. Znano pa je, da je prav ta generacija že zdaj gonilna sila v vrsti izseljenskih društev in organizacij. Stiki s Slovenijo oziroma Jugoslavijo so torej živahni že vsa povojna leta, dejansko sodelovanje pa se doslej še ni povsem razmahnilo, čeprav je načrtov zanj dovolj na obeh straneh.

Slovensko-jugoslovansko podporno društvo Triglav je dokončalo z zidavo svojega novega društvenega doma in na slovesno odprtje je povabilo tudi Slovensko izseljensko matico ter vse druge jugoslovanske izseljenske matice. Ko je izvršni odbor SIM razpravljal o tem vabilu, je ocenil, da tokrat obiska v Latinski Ameriki ne kaže več odlašati in je določil predsednika Slovenske izseljenske matice Staneta Kolmana, da prisostvuje slovesnostim v Buenos Airesu, za tem pa obišče tudi nekatere druge slovenske naselbine v Latinski Ameriki. Na poti se mu je pridružil tudi Slovenski oktet, ki je za njihovo turnejo prispevala sredstva Kulturna skupnost Slovenije, ljubljanska televizija pa je poslala na pot snemalca Janeza Cimpermana. Druge ju-

Dogodek, na katerega so ponosni številni jugoslovanski rojaki v Argentini – slovesno odprtje slovensko-jugoslovanskega doma Triglav v Buenos Airesu. Na sliki: predsednik Triglava Rodolfo Štekar, v sredini predsednik SIM Stane Kolman, na desni jugoslovanski ambasador v Argentini Živojin Knežević

Bodočnost naše izseljenske naselbine v Buenos Airesu – mladinske kulturne skupine Triglava

goslovanske izseljenske matice se vabilu niso mogle odzvati in so pooblastile Slovensko izseljensko matico, da izroči rojakom v Latinski Ameriki tudi njihove pozdrave. Seveda so se hkrati s pozdravi vse matice oddolžile tudi z vrsto primernih daril za opremo Triglavovega društvenega doma.

Po vrnitvi s skoraj tritedenskega obiska na južni polobli smo Staneta Kolmana naprosili za kratek razgovor o vtisih s poti in s srečanj z društvenimi delavci ter drugimi rojaki v teh državah. Vtisov je bilo seveda ogromno in precej časa bo treba, da bodo urejeni in razvrščeni v različna poročila in v oblikovanje predlogov za delo v prihodnje.

»V Argentini živi po približnih podatkih okrog 25.000 Slovencev in njihovih potomcev,« je začel pripovedovati Stane Kolman. »Večina izmed njih je doma s Primorske, precej pa jih je tudi iz drugih slovenskih pokrajin, zlasti iz Prekmurja. Primorci so se izseljevali v Južno Ameriko v letih fašističnih preganjanj kmalu po prvi svetovni vojni. Največ se jih je naselilo v močnih industrijskih mestih v Buenos Airesu, Rosariu, Cordobi.

Po drugi svetovni vojni se je v Argentini naselilo tudi nekaj tisoč Slovencev, ki so v tej državi dobili politično zatočišče. Naselili so se večinoma v Buenos Airesu oziroma njegovi okolici.

Znana je izredno živahna društvena dejavnost naših rojakov kmalu po prihodu v novo domovino. Ustanavljali so raznovrstna kulturna in podporna društva, od katerih nekatera delujejo še danes, seveda pa se v današnjih pogojih načini njihovega dela močno razlikujejo od nekdanjih.«

Društvo Triglav je, kot vemo, sorazmerno mlado, vendar pa nadaljuje tradicijo starih društev na povsem novih temeljih...

»Res je. Slovensko-jugoslovansko podporno društvo Triglav je bilo ustanovljeno šele leta 1974, vendar pa sega njegova dejavnost daleč nazaj in sicer v leto 1925, ko je bilo ustanovljeno društvo Ljudski oder, v leto 1935, ko je nastalo društvo za vzajemno pomoč Naš dom, in v leto 1958, ko je bilo ustanovljeno argentinsko slovensko društvo Zarja. Vsa ta društva so se leta 1974 združila v močno društvo Triglav, ki združuje danes okrog 1500 članov, in je močan steber slovenstva v Argentini. V tem številu je tudi okrog 150 Hrvatov, tako da se društvo upravičeno imenuje tudi jugoslovansko.

V novem domu, ki ima okrog 4500 kvadratnih metrov površine, je največja večnamenska dvorana z okrog 800 sedeži, dokaj bogata knjižnica, ki nosi ime po dr. Francetu Prešernu, dovolj pa je tudi prostora za društvene kulturne sekcije – pevski zbor, fol-

klorno skupino, tamburaški orkester ter seveda tudi za vrsto športnih sekcij. V načrtu imajo tudi ustanovitev slovenske in hrvatsko-srbske šole, ki naj bi delovali v domu, samo društvo pa razpravlja tudi o domu za ostarele jugoslovanske izseljence. Društvo redno izdaja tudi ciklostirano glasilo »Noticiero Triglav«, ki pa izhaja samo v španščini. Omeniti je treba še to, da vodi društvo Triglav redno polurno radijsko oddajo na lokalnem radiu La Plata, ki je na sporedu vsako nedeljo. Oddaja je v španskem jeziku in v govornem delu poročajo tako o društvenih novicah kakor tudi o novicah iz Jugoslavije, v glasbenem delu pa predvajajo glasbo jugoslovanskih narodov.«

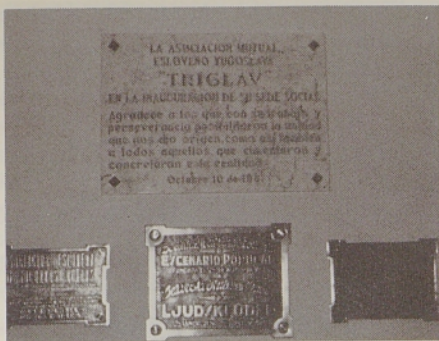
Slovesna otvoritev Triglavovega doma je bila v prisotnosti okrog 1500 gostov 10. oktobra 1981. Dom je s prerezom traku simbolično odprl za javnost ugledni gost iz stare domovine, predsednik SIM Stane Kolman. Prosili smo ga, naj nam na kratko opiše otvoritvene slovesnosti.

Gostje, ki so navdušili izseljensko in domačo publiko – Slovenski ojekt

V novem domu Triglava so odprli tudi veliko knjižnico, ki nosi ime dr. Franceta Prešerna

Preteklost za sedanost – tri stara izseljenska društva so bila temelj novega, močnega društva Triglav

»Slovesnosti ob odprtju Triglavovega doma so v Buenos Airesu trajale ves oktober, osrednja slovesnost pa je bila 10. oktobra, ko je bila na sporedu velika akademija z bogatim kulturnim sporedom in vrsto govorov. Predsednik Triglava Rodolfo Štekar je orisal dosedanje delo Triglava, kjer se je pohvalno izrazil tudi o dosedanem sodelovanju z domovino, zlasti s slovensko in ostalimi jugoslovanskimi izseljenskimi maticami, še posebej pa je izrazil zadovoljstvo ob našem obisku.«

Stane Kolman je v svojem govoru na slovesnosti sporočil pozdrave vse Slovenije in Jugoslavije rojakom v Argentini in drugih državah na tem kontinentu, na kratko orisal dosedanje sodelovanje ter jim čestital k tako veliki pridobitvi, kot je Triglavov veličastni kulturni dom. Spregovoril je tudi o zunanjepolitičnih odnosih Jugoslavije in ob tem poudaril, da sta obe državi, Argentina in Jugoslavija, članici neuvrščenega gibanja.

Poleg gostiteljev in gosta iz domovine se je na odru zvrstilo še več drugih govornikov, predstavnikov prijateljskih izseljenskih društev iz Argentine in sosednih držav, prebrali pa so tudi več pozdravnih telegramov. Pozdravni telegram je poslal tudi predsednik argentinske republike general Viola, enega izmed vodilnih članov hunte generala Graffigna pa je na slovesnosti zastopal Josè Guera.

V prvem delu kulturnega sporeda so nastopile domače kulturne skupine in skupine drugih izseljenskih društev v Buenos Airesu, v drugem delu pa je nastopil Slovenski oktet, ki je požel viharen aplavz.

Gostje iz Jugoslavije so za tem obiskali še izseljenski naselbini v Cordobi in Rosariu, kjer so bili prav tako izredno lepo sprejeti. V obeh krajih je imel Slovenski oktet samostojna koncerta, dovolj pa je bilo tudi priložnosti za izmenjavo novic in za pogovore o nadaljnjem sodelovanju.

Med bivanjem v Buenos Airesu je Staneta Kolmana sprejel tudi župan tega mesta. Izmenjala sta si plaketi Ljubljane in Buenos Airesa, pozneje

pa se je Stane Kolman srečal tudi z županom mesta Rosario.

»Obiskal sem tudi argentinsko ministristvo za zunanje zadeve,« je pripovedoval Stane Kolman, »kjer sem se pogovarjal z načelnikom uprave za Evropo, ambasadorjem Guillermom Contijem. V prijateljskem razgovoru smo ugotovili, da imata tako Argentina kot Jugoslavija kot neuvrščeni državi veliko skupnega v boju za mir v svetu.«

V Buenos Airesu je Stane Kolman obiskal tudi druga slovenska in jugoslovanska društva – prekmursko društvo »Slovenec« iz Bernala, ki ima okrog 160 članov, Jugoslovansko društvo za vzajemno pomoč, ki ima 600 članov, in najstarejše jugoslovansko izseljensko društvo, ki ima sedež v starem delu mesta La Boca in združuje okrog 600 članov. Vsem slovenskim društvom v Argentini je izročil tudi

Posnetek za trajen spomin: Stane Kolman, predsednik SIM, Carlos Pernarčič, tajnik Triglava, in Rodolfo Štekar, predsednik Triglava

diplome Slovenske izseljenske matice v znamenje priznanja za dolgoletno požrtvovalno delo pri ohranjanju slovenskih kulturnih tradicij.

Slovenski oktet je za argentinsko publiko priredil koncert v znamenitem gledališču Colon v Buenos Airesu, kjer je dosegel izjemen uspeh.

Po Argentini ste pozneje obiskali tudi Urugvaj in Brazilijo. Kakšni so vtisi iz teh dveh držav?

»Ko smo bili že v Argentini, seveda nismo mogli mimo tega, da ne bi obiskali tudi naših rojakov v Urugvaju in Braziliji. V Montevideu v Urugvaju smo bili gostje »Prvega slovenskega prekmurskega društva Transmurana,« ki povezuje okrog 150 naših rojakov. Društvo vodi predsednik Geza Kološa. Rojaki se največ zbirajo ob nedeljah in praznikih v svojem slovenskem domu, imajo pa tudi svojo radijsko oddajo. Sprejeli so nas zelo prisrčno, dan našega obiska, 19. oktober, pa so proglasili za dan izseljencev pod pokroviteljstvom Slovenske izseljenske

Delegacija iz Slovenije in delegacija društva Triglav sta na dan otvoritve društvenega doma položili vence k spomeniku argentinskega nacionalnega junaka generala San Martina

matice, ki ga bodo proslavljali vsako leto. Izredno lepo so sprejeli tudi Slovenski oktet.

V Braziliji živi po podatkih našega konzulata v mestih Rio de Janeiro in Sao Paulo okrog 1500 Slovencev in njihovih potomcev. Številni izmed njih so včlanjeni v Društvo prijateljev Jugoslavije v Sao Paulu, njihovo slovensko društvo pa je prenehalo delovati pred nekaj leti. Seveda pa se zbirajo tudi v manjših skupinah, kjer skrbje za ohranjanje slovenske narodne zavesti. Povedati moram, da bodo kmalu na pobudo naših izseljencev in s pomočjo koordinacijskega odbora izseljenskih matic na eni od največjih avenij Sao Paula odkrili spomenik Josipu Brozu Titu. Oktet je imel v Braziliji dva koncerta.«

In kakšni so, ob koncu, izgledi za bodoče sodelovanje z našimi rojaki v Latinski Ameriki?

»Srečanja z rojaki v vseh treh državah, kjer smo se ustavili, so bila resnično izredno prisrčna in vsi so izražali izredno zadovoljstvo, da je končno prišlo do tega prvega uradnega obiska naših izseljencev. Izražali so tudi željo in upanje, da bi bilo v prihodnje teh stikov več, saj so sami pripravljene sodelovati pri financiranju gostovanj naših ansamblov in podobno.

Narodna zavest je pri vseh rojakih še izredno visoka, čeprav prva generacija že izumira in vodijo društva že mlajši, izšolani rodovi, od katerih so se mnogi povzpeli že na precej visoka mesta v tamkajšnjem življenju. Seveda pa je treba upoštevati, da se življenje v vsej Latinski Ameriki močno razlikuje od življenja prihodnje po svetu. Veseli smo lahko, da prihaja pobuda za prihodnje tesnejše sodelovanje iz samih njihovih vrst. Sami so tudi izrazili pripravljenost, da bodo bolj skrbno kot doslej zbirali zgodovinsko gradivo, ki naj bi nekdanje služilo raziskovalcem pri sestavljanju celovite podobe zgodovine slovenskega izseljenstva.«

Jože Prešeren

Titovo ime Velenja

»Z ljubeznijo in zvestobo do velikih Titovih dejanj, neomajnim zaupanjem v Titovo pot, z željo, da uspehe naše socialistične izgradnje in svojo bodočnost trajno obeležimo s Titovim imenom, smo se delovni ljudje in občani Velenja odločili, da svoje mesto preimenujemo v Titovo Velenje...«

Tako je zapisano v uvodu sklepa o proglasitvi novega imena, ki ga je podpisala skupščina občine Velenje: tako je mesto Velenje ob 40-letnici vstaje jugoslovanskih narodov in narodnosti na dan praznovanja občinskega praznika 10. oktobra 1981 preimenovalo v Titovo Velenje. Po Titogradu, Titovem Užicu, Titovem Velesu, Titovi Korenici, Titovem Drvarju je tudi Slovenija dobila Titovo mesto: najmlajše slovensko mesto je poimenovano po Titu, ki je štirikrat prišel v Velenje in vselej odhajal zadovoljen spričo pomembnih dosežkov v skokovitem razvoju mladega delavskega središča.

»Presenečen sem nad vsemi uspehi naših delovnih ljudi. Na tolikšne uspehe ste lahko ponosni, ne le rudarji in inženirji, temveč vsi naši narodi. Tito, 19. avgusta 1958.«

Te besede je predsednik Tito zapisal v spominsko knjigo, ko so ga velenjski rudarji, kovinarji, vsi drugi delavci in občani prvič pristrčno pozdravili v svojem kraju. Takrat so mu podrobno orisali načrt nadaljnjega razvoja rudnika lignita in vizijo izgradnje Velenja kot rudarskega mesta.

Štiri leta pozneje se je Tito na poti po Sloveniji za nekaj časa nepričakovano pomudil tudi v Velenju. Spet ga je zanimalo, kako uresničujejo zastavljene naloge, kako se razvija področje energetike pa tudi kaj si obetajo od nove tovarne Gorenje, ki je tačas rasla v starih rudniških prostorih.

Ko je Velenje obiskal tretjič, je množici na Titovem trgu med drugim dejal: »V tem, kar ste ustvarili tukaj v Velenju, se lepo zrcalijo naši uspehi v socialistični izgradnji. Skrb za človeka, ki jo posvečamo pri nas delovnim ljudem, stalno večanje produktivnosti dela in vse drugo, kar je mogoče videti

pri vas v praksi, očitno kaže prednost socialističnega sistema, sistema, v katerem je delavski razred prevzel usodo v svoje roke.«

To je bilo 30. avgusta 1963. leta, ko je Tito prispel v Velenje skupaj s sovjetskim premierom Hruščovom. Med mnogimi visokimi gosti, ki so do leta 1970 obiskali Velenje, so bili še Modibo Keita, Norodom Sihanuk, Leonid Brežnjev, German Titov, Nicolae Ceausescu pa Edward Gierek, ki je pred odhodom iz Velenja zapisal: »Kdor spozna Velenje, spozna, da socializem ni utopija.«

Več kot 100.000 ljudi je pozdravilo Tita, ko se je 27. aprila leta 1969 udeležil v Velenju velike proslave ob dnevu osvobodilne fronte slovenskega naroda. Manifestacija je bila posvečena Štajerski in Koroški v revoluciji. Udeležence shoda je predsednik Tito nagovoril z besedami: »Rezultati, ki smo jih doslej dosegli, nam vlivajo dovolj poguma. Zadošča, glejte, če se danes ozremo, kakšno je videti Velenje. Tu, kjer so nekdanje stале barake in podrtije, kjer je delavec živel v naj-

Pri vseh vstopih v mesto so že napisali z novim imenom

slabših razmerah, je zraslo čudovito mesto, da ne govorimo o tem, kako se je spremenila zavest ljudi in kako so le-ti glede vsega videti drugačni...«

Razvoj mesta

IZ nekaj kmečkih hiš in delavskih barak je v povojnem obdobju v Velenju zraslo veliko, sodobno mesto. Danes živi v velenjski občini več kot 37 tisoč ljudi, od tega samo v mestu okrog 27 tisoč. Skoraj 23.500 delavcev je zaposlenih v 21 delovnih organizacijah. V občini so v prvem polletju 1981. leta ustvarili več kot 22,5 milijarde dinarjev celotnega prihodka in 1.716.000.000 dinarjev izvoza.

V prvem letu po drugi svetovni vojni so v rudniku izkopali 182.000 ton premoga, pet let kasneje že 477.000 ton, lani pa 4,7 milijona ton lignita, polletni plan v letu 1981 pa so presegli za 127.000 ton. Termoelektrarna Šoštanj je s svojimi 755 MW instalirane moči sposobna ob predvidenem obratovanju 6000 ur letno proizvesti 4,53 milijona kwh na leto in je v letu 1980

Velenje je sicer mlado in sodobno mesto, a vendarle ima nekaj kulturnozgodovinskih spomenikov (foto: Pajk)

naredila skoraj polovico vse električne energije v Sloveniji.

Najpomembnejše gospodarsko podjetje v velenjski občini je Gorenje, ki se je v zadnjih letih razvilo v enega največjih izvoznikov v Jugoslaviji. V letu 1980 je ta organizacija v slovenski prodaji na konvertibilni trg sodelovala s 7,53 in v jugoslovanski z 1,89 odstotka. Obenem pa podjetje sorazmerno vedno manj uvaža: v letu 1980 je s prodajo pokrivalo uvoz s konvertibilnega trga 128,14-odstotno, medtem ko ga je slovensko gospodarstvo v povprečju 72-odstotno in jugoslovansko celo komaj polovično.

»Marsikdo je še danes prepričan, da se je Velenje razvilo le zato, ker je vsa naša družbena skupnost prispevala za ta razvoj,« pravi predsednik skupščine občine FRANJO KORUN. »Manj pa je znano, da smo si Velenje zgradili sami, z našim trdim delom, še zlasti z delom rudarjev. Res je, da nam je narava ponudila svoje bogastvo s premogom, toda ta premog je bilo treba izkopati, ga iz velikih globin iztrgati zemlji. To pa niti danes ni lahko delo, kaj šele pred desetletji, ko je bilo vse odvisno le od delavčevih rok, ko nismo poznali mehanizacije.

In ko so rudarji po napornem delu v jami ponovno stopili na svetlo, so prišli za lopate in krampe, da bi si zgradili stanovanja, uredili okolje, zgradili mesto. Tisoče in tisoče prostovoljnih ur dela pri ureditvi okolja, regulaciji reke Pake, gradnji cest, parkov je bilo opravljenih z golimi rokami prebivalcev, da je zraslo Velenje takšno, kakršno danes poznamo.

S tem ne zanikamo velikega prispevka vseh slovenskih delavcev, vendar smo z našim delom, s prispevkom, skupnosti častno vrnila ta dolg.«

Slavje ob prazniku

Prva polovica oktobra je bila v Velenju posvečena proslavam ob poimenovanju mesta. Govornik na osrednji proslavi je bil predsednik SZDL MITJA RIBIČIČ, ki je poudaril, da Titovo ime, ki ga odslej za zmerom nosi mesto Velenje, pomeni veliko čast in priznanje: »Ne le priznanje za znoj vaših rok in pridnosti graditeljev novega mesta... S tem imenom je povezana tisočletje trajajoča težka in trpka zgodovina ljudi Šaleške doline, boji kmetov za staro pravdo proti tujim fevdalcem, boji proti germanizaciji in potiskanju slovenskega življa z naše zemlje, proti socialnemu izkoriščanju knapov in usnjarjev, proti tuji in domači gospodi in za narodnostno in socialno prebujanje slovenskih delovnih ljudi, za enakopravnost majhnega naroda in človeka vredno življenje.«

V okviru praznovanj občinskega praznika in poimenovanja mesta po Titu je bilo v Velenju oktobra precej prireditev: najprej so odkrili plastiko Ivana Meštrovića Dekle z morja, potem otroški vrtec z jaslami, prodajalno Zlatarne Celje, celodnevno osnovno šolo na Gorici v Velenju, novo avtopralnico, razstavo na temo Tito in razvoj Velenja, imeli pa so tudi vrsto športnih prireditev.

Poimenovanje mesta Velenja pa so v njem združili tudi z nekaterimi oblikami trajnega obeleževanja imena in dela Tita. Tako bodo tekmovali za kipec tovariša Tita. V tem tekmovalju bodo sodelovali učenci vseh razredov osnovnih in srednjih šol, za podelitev tega priznanja pa bodo ocenjevali aktivnost in prizadevnost mladih na različnih področjih njihovega dela.

Nekaj podobnega bo tudi vsakoletno šahovsko tekmovanje Titovih mest, na katerem naj bi sodelovali šahisti amaterji in tako prispevali svoj delež h krepitvi bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti. Med temi mesti pa se bodo, tako načrtujejo, razvile še druge oblike sodelovanja.

Oktobra so v Velenju sklenili tudi akcijo »88 dreves za tovariša Tita« in v mestu uredili osem spominskih nasadov, pripravljajo pa se še za druge.

Velenje jutri

»Danes moramo bolj kot kdaj razmišljati o naši nadaljnji poti, o ciljih, ki jih moramo doseči,« pravi velenjski župan Franjo Korun. »Radi bi, da bi mesto, imenovano po Titu, izžarevalo skupna prizadevanja vseh delovnih ljudi naše republike, da pa bi hkrati našli nam lastne nove smeri političnega, gospodarskega in kulturnega razvoja. Potrebujemo nove usmeritve, nove programe, novo kvaliteto v nadaljnjem razvoju samoupravnih odnosov, neizogibna je preusmeritev nekaterih gospodarskih dejavnosti.

Industrijski razvoj bo še naprej slovel na energetiki – izkopu preмога in proizvodnji električne energije. Gorenje bo razvijalo elektroniko in se vključevalo v skupni program proizvodnje računalnikov ob razvoju že sedaj uveljavljenih programov. Številne organizacije uvajajo nove programe: delovna organizacija REK ESO se usmerja v proizvodnjo strojev za rudarstvo in hidravličnih podporij, rudarski šolski center razvija program živilske tehnologije, na področju kemične industrije se uveljavlja Plastika REK in Veplas, delovna organizacija za proizvodnjo elektrofiltarskih elementov bo na podlagi novih raziskav povečala izbor izdelkov iz elektrofiltarskega pepela, v gradbeništvu predvsem Vegrad prodira na zunanji trg...

Veliko bi še lahko naštel, od tega, kako in bomo gradili, kako bomo skrbeli za naše naravno okolje, kako bomo ustvarjali in delili dohodek, do mnogih drugih razvojnih smotrov.

Rad bi poudaril le še to, da bomo povsod delovali v duhu stabilizacijskih ukrepov in ciljev, vendar tako, da to ne bo pomenilo stagnacije, marveč boljše in učinkovitejše delo z jasnimi cilji nadaljnjega razvoja.

Želimo, da bi Titovo Velenje še naprej slovelo kot mlado, kulturno, urejeno mesto – resnično delo naših rok.«

V Velenju so ob številnih stanovanjskih stolpnicah zrasla tudi igrišča in sodobna kopališča (foto: Janez Zrnc)

Pripravila: J. Vigele

izbor iz slovenskega tiska

Pot v središče Slovenije

»Da so Vače središče Slovenije, sem vedel že iz šole. Da pa je točno središče tako blizu moje domačije, se je pokazalo šele letos, ko so geodeti to izmerili,« pravi Anton Vrtačnik, delavec in kmet, ki biva v Spodnji Slivni pri Vačah nad Litijo, najbližje geografskemu središču naše republike.

Za zdaj označuje to točko preprost betonski blok, kot so mejniki ob parcelah. Kasneje bo tu stalo primerno obeležje, najbrž obelisk, postavljen na ploščad, ki bo imela zarisan obris Slovenije. To pa bo šele začetek poučno-turistične in rekreativne izrabe te točke. Obstaja že cel projekt, kako čim bolj izrabiti to posebnost in pokrajinske ter kulturne vrednote tega najbolj osrednjega koščka Slovenije. Projekt je bil prvotno označen kot »Vače 1981«, na nedavnem sestanku pa se je odbor, ki je bil delaven kot formalen, odločil za poimenovanje poti v središče Slovenije in s tem celotnega projekta po kamniško-zasavskem odredu, ki je bil ustanovljen v neposredni bližini.

Računalnik je določil središče

Kot je uvodoma povedal Anton Vrtačnik, je bilo že poprej znano, da je središče Slovenije nekje pri Vačah. To središče bi s poskusom lahko določili tudi tako, da bi zemljevid Slovenije prilepili na karton, nato pa bi prebadali ta lik toliko časa, dokler ne bi našli točke, okoli katere bi se lik uravnoteženo vrtel in ustavil v poljubni legi. Tako bi našli »težišče« Slovenije,

kar geografsko središče naše republike v bistvu je.

Seveda bi po tej metodi ne prišli do dosti natančnejšega rezultata, kot je bil znan že poprej. Živimo pa v dobi računalnikov in eden izmed njih je opravil tudi nalogo, da kar se da natančno izračuna težišče. Zato so površino Slovenije razdelili na vodoravne in navpične pasove in so vsakemu določili težišče, potem pa je računalnik izračunal še skupni rezultat: zemljepisno središče Slovenije. Ta točka ima geografske koordinate:

– dolžina: 14 stopinj 50 minut 14 sekund

– širina: 46 stopinj 07 minut 09 sekund.

Podali smo se na pot v središče Slovenije. Peljali smo se po litijski cesti mimo Dolskega in Kresnic ter v Spodnjem Hotiču zavili na asfaltno cesto proti Vačam. Od tu dalje je bilo treba premagati še nekaj sto metrov strmega makadama. In že smo pristali v Spodnji Slivni, kjer so nam hitro pokazali pravo pot. Parkirali smo v neposredni bližini kamna, ki označuje geografsko središče Slovenije. Pogledali smo na števec; do sem smo iz Ljubljane prevozili 40 kilometrov.

Ko bi za središče Slovenije izbirali točko po pokrajinskih vrednotah, bi zanj težko našli bolj ugodno mesto. Leži sredi travnika na grebenu kakšnih 700 metrov visoko. Vikendaši, ki so si tod postavili hišice, so nedvomno dobro izbrali. Pa ne le zaradi lepe in čiste pokrajine ter razgleda, marveč še bolj zaradi imenitnih ljudi v Spodnji Slivni. Vaščani so vsi kot eden, solidarnost je na višku, skupaj so pri delu ter v srečnih in nesrečnih dogodkih. Kadar kdo betonira ploščo pri hiši, ni treba nikogar klicati, kar sami pridejo. In ko so bila to poletje kmečka dela za tisti čas opravljena, so se vaščani skupaj odpravili na izlet v Logarsko dolino. Nedvomno je to naselje tudi v tem pogledu edinstveno v Sloveniji.

Razgovor s kmetom, ki je najbližje središču

To je Anton Vrtačnik z ženo Ivanko in otrokoma Bojanom ter Vesno. Poleg tega, da kmetuje, je zaposlen še kot delovodja v apnenici v Kresnicah. Zemlje imajo Vrtačnikovi 16 hektarov, od tega so obdelani trije hektari.

»Je treba krepko prijeti za delo, vsi v družini moramo, pa še stroji nam pomagajo,« pravi Anton. In doda: »Glavno breme pa pade na ženo, ki dela le na domačiji.«

Kako gledate na novo sosedstvo, pobaramo.

»Mislim, da bo naš kraj s tem, da je ob njem središče Slovenije, lahko le pridobil. Seveda bomo morali za to marsikaj storiti.«

Vrtačnikova Ivanka pa doda:

»Mislim, da je to sosedstvo dobro, pa tudi imenitno je, da je takšna točka prav v našem kraju.«

– Kaj si obetate od te sosesčine?

»Prevelik optimist sicer nisem,« pove najprej Anton Vrtačnik. Potem pa se nasmeje: »Več ljudi bo prihajalo... Pogojev za kmečki turizem – razen pokrajinskih – skorajda ni, zlasti zato, ker nas pesti pomanjkanje vode. No, to bomo dobili iz doline, 3 km vodorodne napeljave bo šlo do sem pretežno po skalnatem in hribovitem terenu. Potem bo mnogo lažje za nas in za tistega, ki bo hotel v središče Slovenije.«

– Ali vas v zvezi s turističnim odpiranjem kraja tudi kaj skrbi?

»Sedaj nimamo več miru, to že povzroča nekaj skrbi, preveč pa ne. Menda se tu ne bo razvijal hrupni in naravno uničujoči turizem, kakršnega imajo dovolj že drugod, ampak bodo k nam prihajali tisti, ki jim je res do rekreacije in miru.«

Veliki, a uresničljivi načrti.

Skupina, ki si prizadeva okoli Poti kamniško-zasavskega odreda v središče Slovenije, ima s svojim projektom velike načrte. Najprej bodo poskrbeli za primerno obeležje središča, potem za vključitev ožjega območja, nato pa za širše povezave. V končni fazi bo projekt vključil litijsko, zagorsko, domžalsko ter ljubljansko občino Moste-Polje. Poleg geometričnega središča Slovenije bo vključeval še zgodovinske, arheološke, etnografske, NOB, umetnostnozgodovinske ter druge naravne in kulturne znamenitosti teh krajev. Tako bo vključeno tudi svetovno znano arheološko najdišče pri Vačah (situla!). Osem kilometrov od Vač pa leži vas Zagorica z rojstno hišo in muzejem velikega slovenskega matematika Jurija Vege.

Sandi Sitar

Slovenskemu žičničarstvu pomoč in podpora

Razvoju slovenskih žičnic naj bi posvetili vso pozornost, saj je razvoj žičničarstva v korist ekonomskega razvoja Slovenije. Z več žičnicami naj bi preprečili odliv deviz ter zagotovili rekreacijo delovnih ljudi.

V dosedanjem razvoju so se žičničarji srečali s številnimi težavami. Žič-

nice in žičniški sistemi sodijo v dejavnost prometa, žičnica pa je v slovenskem turizmu pomemben gospodarski objekt. Žičnice privabljajo namreč več turistov in omogočajo višji dohodek turizmu in gostinstvu, zato imajo ugodne vsestranske vplive.

Vendar pa je za dejavnost žičnic značilno, da so za izgradnjo naprav potrebna zelo visoka investicijska sredstva, od katerih okoli 90 odstotkov odpade na gradbene objekte.

Razvoj slovenskih žičnic je bil doslej premalo načrten, žičnice namreč skoraj niso bile vključene v regionalne razvojne programe. Žičničarji so bili prepuščeni sami sebi in vremenu – kajti še kako sta ta dejavnost in dohodek odvisna od vremenskih razmer.

V zadnjem srednjeročnem obdobju se zmogljivosti žičniških naprav niso bistveno povečale, saj so lastna sredstva zadostovala le za obveznosti iz kreditov za nujna vzdrževalna dela. Za prihodnje srednjeročno obdobje pa so slovenski žičničarji pripravili razvojne programe in usmeritve, ki jim bo treba prisluhniti.

Vogel in Kobla

V minulem letu je bilo v Sloveniji okrog 200.000 smučarjev, predvidevajo pa, da jih bo čez pet let že 282.000. Žičničarji bodo morali dograditi sedanja smučarska središča, jih razširiti ter postaviti nove vlečnice povsod, kjer to dopuščajo snežne razmere.

Na Voglu se žičnice vrtijo najdalj časa – poleg Kanina in Krvavca –, gondola pa vozi vse leto, saj je Vogel zanimiv tudi za planinski turizem. Vogel bo povečeval le žičniške zmogljivosti, saj je turističnih in gostinskih objektov dovolj v dolini. Postavili naj bi nihalko in dve dvosedežnici ter uredili progo skozi Žagarjev graben. Čez tri leta naj bi zgradili nihalko, torej bo skupna vrednost naložb okrog 160 milijonov dinarjev.

Smučišča na Kobli so vedno bolj obiskana in so tamkaj že zgradili tretjo sedežnico. Že prihodnje leto naj bi postavili tri vlečnice, v petih letih pa še sedem vlečnic in pet sedežnic.

Kranjska gora in Zatrnik

V Kranjski gori že gradijo dvosedežnico Velika dolina, tri vlečnice in dodatne objekte, v prihodnjih letih pa bo nastal sistem Trebež z dvosedežnico in vlečnico, drugi del Podkorena ter tri vlečnice na kranjskogorskih smučiščih.

Zatrnik potrebuje parkirne prostore za okoli tisoč vozil, dvojno vzporedno vlečnico ter več prostorov za osebje. Skupna vrednost naložb znaša 19 milijonov dinarjev, prihodnost Zatrnika pa ni v večji ponudbi, temveč v kako-

vosti. Zmogljivost naj bi prenesli na Pokljuko in na njen zahodni gorski greben Viševnik ter Klek z velikimi površinami smučarskih terenov.

Krvavec in Zelenica

Krvavec si najbolj želi cesto od naselja Grad do Jezerc, na samih smučiščih pa devet vlečnic in tri sedežnice. Odprli naj bi 51 hektarov novih smučišč, skupne zmogljivosti smučišč pa bi zadoščale za več kot 6.000 smučarjev. Potrebujejo tudi tri teptalne stroje ter urejena parkirišča na Jezercih, za boljše izkoriščanje letnih zmogljivosti pa načrtujejo letno bob stezo ob dvosedežnici Gospinec-Tiha dolina.

Najbolj hromijo krvavško turistično ponudbo gostinski objekti, saj sedanji trije razpolagajo le z 220 ležišči. Še letos naj bi zgradili sprejemni center na Gospincu, naslednje leto pa sprejemni center na Jezercih. Tako bi nudili ustrezno prehrano ter poskrbeli tudi za varstvo otrok. Prihodnje leto naj bi obnovili dom na Krvavcu, v zadnjem letu srednjeročnega obdobja pa zgradili hotel s 400 posteljami.

Skupno vrednost naložb ocenjujejo na 640 milijonov dinarjev, od tega znaša vrednost naložb v sprejemni center in hotelske zmogljivosti 249 milijonov dinarjev.

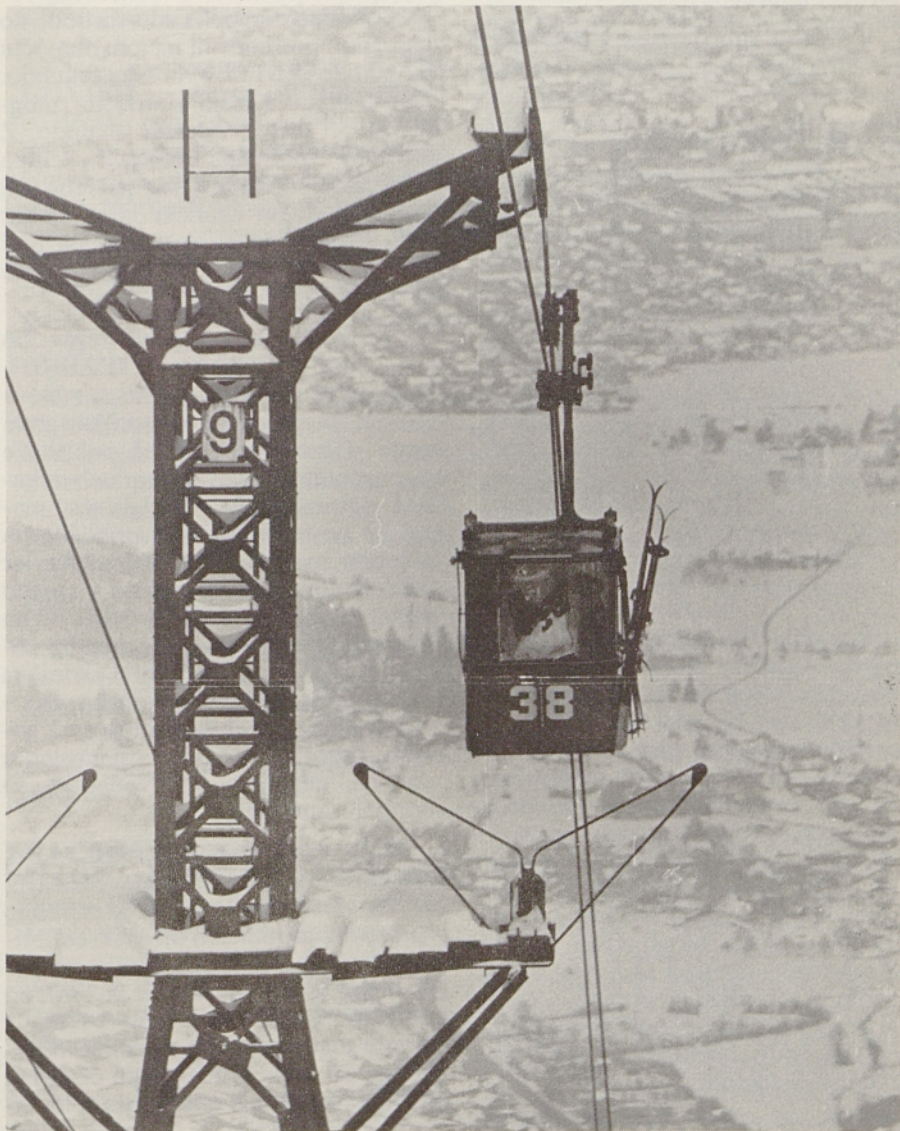
Zelenico čaka manj obetajoča prihodnost, saj zanjo do zdaj ni bilo velikega zanimanja. Na Zelenici naj bi redno vzdrževali naprave, v treh letih pa postavili dve novi vlečnici. Skupna naložba v vseh letih razvoja bi znašala 9,6 milijona dinarjev.

Tako načrtujejo razvoj nekatera gorenjska smučišča, ki upajo na širšo družbeno pomoč in podporo, kajti vseh načrtov ne bodo mogli uresničiti sami.

Prav vedno večje zanimanje za smučarstvo pa terja, da žičničarjem prisluhnemo in jim pod ugodnejšimi pogoji omogočimo izgradnjo gondol, žičnic ter izgradnjo smučarskih terenov.

Žičničarstvo namreč mora postati sestavni del turizma tudi tedaj, ko se dohodek ne le ustvarja, temveč tudi deli.

D. Sedej

Vzpenjača, ki pelje smučarje na Pohorje (foto: Danilo Škofič)

konca leta 1981. Ker so dosledno izpolnjevali načrtovane naloge, so dosegli skupno proizvodnjo 1981 96,2 odstotka in končno proizvodnjo 95,7 odstotka. Niso pa zadovoljni s septembrskimi proizvodnimi rezultati. Odpremo so dosegli s 35 tisoč tonami, načrtovali pa so 36.275 ton.

V **KAMNIKU** so proslavili 85-letnico tovarne Titan in hkrati dan kovinarjev. Ob tej priložnosti so odprli muzejsko zbirko v prostoru, kjer je v letih 1911 do 1912 delal Josip Broz Tito. Odprli so tudi novo skladišče za oddelek ključavničarstva. Veljalo je 16,8 milijona dinarjev, je naj sodobnejše opremljeno, njegova površina pa znaša 1200 kvadratnih metrov. Ob tej priložnosti je delovni kolektiv prejel red dela z rdečo zastavo, odlikovanja in Titanova priznanja pa so prejeli tudi nekateri delavci.

Pomanjkanje vode na **KRASU**, še posebej v poletnih mesecih, večkrat ovira normalen razvoj sežanske občine. Z vodnim virom iz brestoviškega vodovoda pa naj bi imeli Kraševci dovolj pitne, požarne in tehnološke vode. Raziskave so pokazale, da bodo do leta 2020 potrebovali na tem območju od 200 do 250 litrov vode na sekundo. Danes imajo Kraški vodovodi zmogljivost 30 litrov vode na sekundo. Z izgradnjo vodovoda Brestovica – Lipa – Sežana bodo pokrili vse potrebe, saj bo vodni vir pri Klaričih dajal več kot 200 litrov vode na sekundo, pa tudi raziskave na drugih območjih so dale že spodbudne rezultate.

Če ne bo nepredvidenih težav, bo nova koča pri **KRNSKIH JEZERIH**, ki jo gradi planinsko društvo iz Nove Gorice, že poleti lahko sprejela prve goste. Objekt so namreč pokrili že sredi septembra in tudi opravili nekatera notranja dela. Zmogljivost planinske postojanke, ki je približno na pol poti med Komno in Lepeno ter med Krnom in Lepeno, bo v prvem obdobju okrog 60 ležišč, od tega 40 na skupnih ležiščih, 20 pa v manjših sobah. Kasneje, po dograditvi zadnjega dela objekta pa bo ta planinska postojanka lahko sprejela znatno več gostov. Precej dela, zlasti pri urejanju okolice, napeljava vodovoda itd. so opravili sami planinci.

Decembra je bila **LJUBLJANA** prizorišče zelo nenavadne razstave: društvo Exlibris Sloveniae je priredilo mednarodno razstavo otroških exlibrisov. Na razpis za to razstavo je prispele okrog 3000 exlibrisov iz 102 šol; od tega je 52 slovenskih šol, 28 šol iz drugih jugoslovanskih republik in pokrajin, 22 pa iz tujine. Tako pestro in številno gradivo je omogočilo zelo kakovostno razstavo, ki je imela veliko obiskovalcev.

Rastlinjak s ciklamami pod Rožnikom v Ljubljani (foto: Janez Zrnc)

V gradu **BISTRA** pri Vrhniki je lovška zveza Slovenije odprla spominsko sobo Tita in Kardelja v okviru Slovenskega lovskega muzeja; lovška zveza Slovenije povezuje danes 411 družin, ki imajo prek 21 tisoč članov. Ker je »zelena bratovščina« znana po pesmih, so lovci otvoritev spominske sobe povezali z 8. srečanjem pevskih zborov in zborov lovskih rogistov. 13 pevskih zborov »zelene bratovščine« iz vse Slovenije je pokazalo, kaj 7 tisoč pevcev med lovci zmore na kulturnem področju.

V minuli zimi je žled v **BRKINIH** uničil precejšnje gozdne površine, predvsem mladih dreves. Posledice ujme so bile takšne, da so nekateri strokovnjaki zatrjevali, da bi bilo najbolje, če bi posekali celotno površino, ki jo je prizadel mrz. Na to območje so pred kratkim prispeli vojaki, ki so se v osmih dneh usposobili za zahtevno delo: izvlekli so iz gozdov že 3500 kubičnih metrov drv, 550 kubikov tehničnega lesa in 2825 kubikov lesa za celulozo. Finančni učinek je izredno velik, saj bo JLA pri kubičnem metru drv privarčevala 1000 dinarjev, drva pa bodo uporabili za ogrevanje vojašnic primorske regije v prihodnjih dveh letih. Tako so vojaki opravili nalogo, za katero so trdili gozdarski strokovnjaki, da je prezahtevna celo za gozdarske delavce.

Podjetje Hmezad iz **CELJA** je podpisalo pogodbo o vstopu v mešano podjetje Royal Dairy & Agro Foods Nigerija, kjer bo imel Hmezad 40 odstotkov, nigerijski partner pa 60 odstotkov delnic. Pogodba je sklenjena za prihodnjih deset let, s tem, da bo nigerijski partner letno odkupil desetinno Hmezadovih delnic. Prvi projekt, ki ga bo mešano podjetje v Nigeriji izpeljalo, je gradnja mlekarne konsumnega mleka z zmogljivostjo 30 tisoč litrov mleka dnevno. Osnovna surovina bo mlečni prah, ki ga bodo v tovarni predelovali v konsumno mleko, jogurt in skuto, načrtujejo pa tudi proizvodnjo sladoleada.

V železarni Jesenice na **JESENICAH** so izdelali oceno poslovanja do

V živilskem kombinatu Žito v **LJUBLJANI** je začel delovati največji računalniško vodeni terminal za pretok moke v razsutem stanju v Jugoslaviji. Zmogljivost terminala, ki ga upravlja en človek, je 24 ton na uro. S tem je odpadla vrsta del, seveda tudi polnjenje in čiščenje vreč ter prenašanje. Za razvoj so do sedaj uporabljali sedem tovornjakov, zdaj pa bodo to delo zmogli z dvema cisternama, ki jih je za ta namen prvič naredila tovarna Kovinarska iz Krškega.

Oktober so bili v **LJUBLJANI** dnevi kulture Zvezne republike Nemčije, konec oktobra pa teden madžarskega filma. V okviru nemških dni kulture so bile poleg gledaliških predstav in koncertov tudi tri razstave in dva simpozija. Udeleženci prvega simpozija so razpravljali o samoupravljanju v Jugoslaviji, udeleženci drugega pa o gospodarski kooperaciji med Zvezno republiko Nemčijo in Jugoslavijo.

V **MURSKI SOBOTI** je bilo tridnevno republiško srečanje članov klubov OZN. Slavnostni govornik na osrednji prireditvi je bil predsednik sveta za mednarodne odnose pri republiški konferenci SZDL Pavle Bojc. V Sloveniji deluje trenutno že blizu 500 klubov OZN, predvsem na osnovnih in srednjih šolah, ki imajo blizu 12 tisoč članov. Na osrednji proslavi je za uspešno delo prejelo priznanja republiškega centra OZN 33 klubov, mentorjev, članov in avtorjev najbolje ocenjenih prispevkov na temo »20 let nevrščenosti in vloga tovariša Tita v gibanju nevrščenih«. Posebno priznanje sta dobila občinska konferenca zveze mladine Murska Sobota in sekretariat za ljudsko obrambo občine Koper.

Okoli sto članov jugoslovansko-norveškega društva je v **PORTOROŽU** ustanovilo sekcijo tega društva za Slovenijo. Jugoslovansko-norveško društvo so ustanovili na pobudo bivših internirancev, partizanov, ki so preži-

veli internacijo po nacističnih taboriščin na Norveškem. Na Norveškem je bilo med drugo svetovno vojno namreč več kot tri tisoč Jugoslovanov. Društvo ima danes v Jugoslaviji že 15 tisoč članov vseh starosti. Z Norvežani skupaj organizirajo proslave, obiskujejo naravne lepote, spomenike in druga obeležja, poglobljajo sodelovanje tudi na gospodarskem in kulturnem področju in tudi izmenjujejo mladinske delovne brigade.

V **SLOVENIJI** so v zadnjih petih letih zgradili 29 novih domov za učence in študente. V teh domovih je skupno 9.264 ležišč, kar je za 23 odstotkov več kot je bilo načrtovano. V vsakem novem domu ima učenec v poprečju 15 kvadratnih metrov bruto površine. Nastanjeni so v triposteljnih sobah, na 30 učencev pa pridejo skupne sanitarije, dnevni prostor in učilnica. Vsak dom ima sodobno kuhinjo, jedilnico, klubske in rekreacijske prostore, knjižnico, pralnico, ambulanto, bolniške sobe itd. V novih študentskih domovih je spalno-študijski prostor namenjen v poprečju dvema študentoma, na štiri študente pa pridejo čajna kuhinja in sanitarije.

V Gaju Svobode na **Štibu** v **SLOVENJEM GRADCU** so postavili že četrto plastiko. To je delo kiparja Josipa Diminića in je darilo republike Hrvatske prebivalcem Slovenj Gradca. Ob tej priložnosti je dejal kipar Diminić, »da se bratstvo med jugoslovanskimi narodi ne krepí le z besedami, temveč predvsem z dejanji«.

S proizvodnega traku tovarne v **ŠTORAH** je 22. oktobra odpeljal traktor z zaporedno številko 20.000. Jubilejni izdelek nosi oznako Štor-402. Večino traktorjev, ki jih v Štorah izdelujejo od februarja 1977, so prodali na domačem trgu, v zahodnoevropske države pa so jih izvozili devet tisoč.

Med naložbami, ki jih gospodarstvo v **TRŽIČU** namerava uresničiti v tem srednjeročnem razdobju, je tudi gradnja nove tovarne masivnega pohištva. V novi tovarni bodo proizvodnjo pohištva podvojili, kar 80 odstotkov izdelkov pa bodo izvozili. Gradnja nove tovarne bo predvidoma veljala 156 milijonov dinarjev.

V **VUZENICI** so imeli že enajsto koroško likovno kolonijo mladih. Na njej je sodelovalo 50 mladih, med njimi tudi 23 slovenskih otrok iz zamejske Koroške. Mlade likovnike je obiskal tudi slikar Božidar Jakac in jim pripovedoval o svojem delu ter srečanjih s Titom. Mladi likovniki so ustvarjali teden dni pod mentorstvom slikarja Bojana Golije in obiskali tudi mednarodni grafični bienale v Ljubljani.

Odprt je mejni prehod Vrtojba-Štandrež pri **VRTOJBI**, ki se razprostira na površini 61 hektarov. Gradnja tega prehoda, ki ima po štiri vhodne in izstopne pasove kot tudi posebne pasove za tovorna vozila, se je začela pred tremi leti in je veljala 970 milijonov dinarjev. Ko bo ta prehod popolnoma izgotovljen, bo eden najmodernejših v Evropi.

Rudarji iz **ZASAVJA** so v zadnjih mesecih leta 1981 nakopali mesečno po 125 tisoč ton premoga, kar je za 2,5 odstotka več kot so premoga nakopali v začetku minulega leta. Oktobra in novembra so zasavski rudarji nakopali več kotlovnega premoga in manj komercialnega.

Na **ZATRNIKU** so imeli ovčarski dan, ki ga je organizirala ovčerejska skupnost pri kmetijski zadrugi na Bledu. Tistega dne so prignali čredo ovac z Lipance na Zatrnik, posebna strokovna komisija je ocenjevala ovce, ovčarji pa so prikazali različne pasme, strigli pred gledalci in tudi predli. Zaslужni ovčarji so prejeli diplome in nagrade, v popoldanskem času pa je bilo družabno srečanje s tombolo.

Člani gasilskega društva v **ZBIGOVCIH** so praznovali tridesetletnico društvenega obstoja. Ob tej priložnosti so imeli bogat kulturni spored. Nastopil je tudi pevski zbor pod vodstvom Marije Roškarjeve, sicer kmetovalke, ki je pevovodkinja že polnih 28 let. Istega dne so podelili priznanja najboljšim gasilcem, svojemu namenu pa so izročili tudi prizidek gasilskega doma, v katerem bo garaža.

Gasilci in krajani v **ZGORNJIH PIRNICAH** so slovesno proslavili 80-letnico gasilstva v tem kraju. Slovesnost so pričeli z mimohodom gasilskih desetín. Ob tej priložnosti so odprli prenovljen gasilski dom, ki so ga vaščani obnovili s prostovoljnim delom.

V **ZGORNJEM KAŠLJU** so odprli nov vrtec za najmlajše. Ob tej priložnosti so odprli tudi prenovljeno Pečinsko ulico, listino o pobratenju pa so podpisali s krajevno skupnostjo Pečine z Reke.

V **ŽIREH** so odprli novo lekarno, ki je prvi del bodočega zdravstvenega doma. Doma zaenkrat še ne gradijo, ker še niso zbrali dovolj denarja zanj. Je pa v novi lekarni urejen laboratorij, poleg je prostorno skladišče, v isti stavbi pa so uredili tudi stanovanje za lekarnarja.

Vidnemu slovenskemu znanstvenemu in pedagoškemu delavcu, upokojenemu univerzitetnemu profesorju dr. **ANTONU TRSTENJAKU** so v Ljubljani izročili spominsko plaketo mesta Ljubljane, ki mu jo je ob 75-jubileju podelilo predsedstvo ljubljanske mestne skupščine.

Anton Trstenjak, dopisni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti, je redni ali dopisni član več domačih in tujih združenj psihologov. Kot priznani strokovnjak je sodeloval na številnih kongresih v domovini in tujini. Profesor Trstenjak je napisal številna dela s področja psihologije, od katerih so jih veliko prevedli v tuje jezike.

Slovenski slikar **FRANCE SLANA** je v ZDA doživel velik uspeh: hkrati je v Phoenixu v Arizoni odprl razstavo svojih olj in akvarelov ter predstavil ameriško verzijo svoje likovne monografije. Knjigo je pred kratkim v slovenščini predstavila Mladinska knjiga, ki je pripravila tudi izdajo v angleščini in jo v celoti prodala ameriškemu založniku Control Data Arts iz Minneapolisa v zvezni državi Minnesoti. Čeprav razstava ni bila prodajna, je Slana na željo galeristov in poslovnežev skoraj vsa dela prodal.

Ob tej priložnosti je slikar sklenil z galerijsko-poslovnim konzorcijem iz Phoenixa triletno pogodbo o ekskluzivnem sodelovanju na področju ZDA, Kanade, Mehike in Venezuele. V tem smislu bodo vsako leto pripravili eno večjo (50 olj in 100 akvarelov) potujočo razstavo. Že prihodnje leto pa bo Mladinska knjiga pripravila za ameriško tržišče novo Slanovo monografijo.

IVO POGORELIĆ, 23-letni hrvaški pianist svetovne slave, ki je v dobrem letu dni nastopil od Varšave do Dubrovnika in ga je poslušalo v tem času več kot sto tisoč ljudi, je prvi umetnik, ki je koncertiral v Velenju, odkar se je to mesto preimenovalo v Titovo Velenje. Pogorelić je prišel v Titovo Velenje iz Firenc in Torina in je imel dva celovečerna koncerta. Na njima je igral Beethova in Schumannova.

Slapovi v Sloveniji

Slovenija se ponaša z okoli 90 slapovi, ki so vse pogostejši cilj izletnikov in turistov. Zaradi pestre petrografske sestave in precejšnje vodnatosti slovenskega ozemlja so ti slapovi najrazličnejši po obliki in nastanku, precej pa se razlikujejo tudi po vodnem pretoku in stalnosti. Vsi seveda niso enako turistično zanimivi, saj terja dostop do nekaterih že kar alpinistično plezanje, drugi spet so vredni ogleda le v določenih mesecih oziroma letnih časih.

V letu 1981 je ekipa sodelavcev z Zavoda SR Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine natančneje izmerila višine nekaterih markantnejših slapov v Sloveniji in jih uvrstila v razpredelnico. V naši reviji bomo pisali v nekaj številkah o največjih in najpomembnejših slovenskih slapovih.

Slap BOKA v tolminski občini je dvostopenjski pahljačasti slap v zatrepnem delu soteske Boke in meri od ustja do prvega tolmana kar 106 metrov. K temu je treba prišteti še 30 metrov v spodnjem delu slapu.

Slap si lahko ogledamo že s ceste Bovec-Žaga, kjer nas ob parkirnem prostoru nanj opozarja tabla. Dostop do ustja slapu in kraškega izvira rečice Boka je možen po opuščeni italijanski planinski poti na levem pobočju soteske Boke; od razgledišča na cesti je 1 uro in 30 minut hoje, v enakem času pa lahko pridemo tudi ob strugi do vzhodja slapu.

Slap Savinje RINKA na koncu Logarske doline je poleg obeh Peričnikov edini popolnoma prosto padajoči slap v Sloveniji, ki je visok 90 metrov. To je prvi izvir Savinje, ki se kmalu zatem izgubi v prodnati strugi Kotovca in se pojavi šele v Logu, kjer se pridruži drugemu izviru Savinje.

Ustje slapa je dostopno le z vrvjo. Do vzhodja slapa pa vodi markirana pot od bifeja na parkirišču, od koder je 10 minut hoje navkreber proti Okrešlju. Slap si lahko ogledamo tudi iz okrepčevalnice Orlovo gnezdo, ki je vpeta na pobočje desno od slapu, gledano proti toku, in se vzpenja nekaj deset metrov nad tolmunom.

GREGORČIČEV SLAP je eden manj znanih slapov. To je slap potoka Brinte v tolminski občini, ki v svojem toku ustvarja še več slapov. 28 metrov nad tolmunom je padec slapu zaradi

stene nekoliko spremenjen, njegova celotna višina pa znaša 88 metrov.

Slap je najlaže viden iz Vrsnega in Selc, čeprav le delno. Dostop do vzhodja je zelo težak, saj ne vodi tja nobena steza, do ustja pa se da povzpeti le z vrvjo.

Planina skozi čas

Turistično društvo Planina pri Sevnici je izdalo zanimivo publikacijo z naslovom Planina skozi čas.

V bogato ilustrirani publikaciji formata 21 krat 21 cm je predstavljena geografska lega in kratka zgodovina kraja. Posebej je opisan planinski grad, opisane pa so tudi arheološke in geološke značilnosti Planine, podnebje, rastlinstvo in živalstvo, spomeniki in značilni dogodki iz narodnoosvobodilnega boja, arhitekturne posebnosti, sakralni spomeniki in turistične zanimivosti od porajajočega se kmečkega turizma do 300 metrov dolge kraške jame Glija, iz katere izvira potok Bistrica. Za boljše prostorsko orientacijo je na zadnji strani publikacije natisnjen manjši turistični zemljevid Planine in njene širše okolice. Kot zanimivost naj zapišemo, da ima Planina po podatkih zadnjega štetja 394 prebivalcev, od tega pa jih je kar 96 članov turističnega društva.

Knjižico je uredil dr. Janez Šmid, natisnili so jo v nakladi 5000 izvodov, naročite pa jo lahko po ceni 100 dinarjev pri Turističnem društvu Planina pri Sevnici, poštna številka 63225.

Murska Sobota in Pomurje

Geodetska uprava občine Murska Sobota je izdala in založila načrt mesta Murska Sobota v merilu 1:5000. Načrt je zelo podroben, saj so poleg ulic označene še vse hiše s hišnimi številkami pa tudi namembnost posameznih stavb (pošta, lekarna, hotel, kino, šola itd.).

Slovenski kozolci (foto: Joco Žnidaršič)

Na drugi strani lista je zemljevid Pomurja v merilu 1:120.000, seznam bank, šol, družbenopolitičnih ustanov, športnih igrišč, hotelov, gostišč, gošpodarskih organizacij, zdravstvenih ustanov in avtoservisnih delavnic ter seznam ulic, razdeljenih v kvadratno mrežo. Opis mesta je prispeval Ludvik Sočič. Besedilo lahko preberemo v slovenščini, madžarščini, nemščini, angleščini in italijanščini.

Načrt je po ceni 40 dinarjev naprodaj v vseh knjigarnah in pri Kompasu v Murski Soboti. Izšel je v deset tisoč izvodih.

Gozdna učna pot Panovec

Prizadevni slovenski gozdarji so v gozdu Panovec pri Novi Gorici uredili že 7. gozdno učno pot v Sloveniji in prvo na Goriškem. Pot je dolga 1,3 kilometra, poteka na nadmorski višini od 90 do 140 metrov, uredili pa so jo člani Društva inženirjev in tehnikov gozdarstva Posočja in delavci Loškega gozdnega gospodarstva Tolmin.

Gozdno učno pot Panovec so uredili po vzoru doslej urejenih učnih poti v Sloveniji, zgedovali pa so se tudi po podobno urejenih objektih v tujini. Na sorazmerno kratki gozdni učni poti Panovec je 12 stojišč, na katerih je možno spoznati veliko število različnih drevesnih vrst. Poleg dobro znanih so tu tudi redkosti kot so Pančičeva smreka, tulipanovec, evroameriški topol, japonska kriptomerija, robinija, tisa, Lavsonova pacipresa, močvirni taksodij, ameriški jesen in himalajska cedra.

Društvo gozdarskih inženirjev in tehnikov je v sodelovanju s skupnostjo za gozdarstvo in Soškim gozdnim gospodarstvom založilo in izdalo tudi bogat vodič po učni gozdni poti. V njem na izredno zanimiv način predstavlja 28 drevesnih vrst, govori o pomenu gozda v okolju, o gozdnem rastišču in urejenosti gozdov pa rekreacije v njem.

naravni zakladi slovenije

Menina planina

Pojem zimskega športa je v Sloveniji povezan s Kranjsko goro, Krvavcem, Goltmi, pa še katerim znanim krajem, kjer se vsako zimo pred žičnicami zvijajo živopisne kolone prijateljev smučanja. Vedno več je takšnih, katerim smučanje ni le gola rekreacija, ampak skušajo na drugačen način spoznavati tisočere, vedno zanimive in privlačne obraze Slovenije. Mnogo jih je, ki so prav na ta način odkrili Menino, manjšo planoto v predgorju Savinjskih Alp. Oglejmo si jo še mi!

Na prvi pogled ni njen planotast svet nič posebnega. Mešan, pretežno smrekov gozd prekinjajo večje jase, ki se polagoma zaraščajo, saj pašništvo nima več tako velike vloge kot nekdanj. Pozimi nas prevzameta nepopisen mir in samote bele valovite širjave, z obronkov pa prav nepričakovano pre-

senečajo izredni pogledi na snežni venec skalnih Grintovcev ali pa se nam oko preko rajde sredogorskih grebenov ustavi na izrazitem temenu Notranjskega Snežnika. Med najlepšimi razgledišči sta prav gotovo Goli vrh (1426 m) na Šavnica in Vivodnik, ki je s 1508 metri tudi najvišji vrh planote.

Drugače bo doživel popotnik Menino v preostalih letnih časih. Tedaj si je moč ogledati tudi nekaj naravnih znamenitosti, ki so bile pozimi skrite pod snegom. Opozoril bom le na dve najimenitnejši. Prva je jezerce Biba v slikoviti kotanji na planini istega imena. Ne moremo ga zgrešiti, saj vodita mimo markirana pot in cesta. Druga znamenitost je kakšnih dvajset minut oddaljena od prijaznega planinskega doma na Smrekovcu – to je ledena jama Jespa. Markirana pot nas pripelje do večjega udora. Puščica markacije kaže neusmiljeno navzdol. Po dvajsetih metrih spusta smo na dnu udora, kjer se dolgo v poletje zadržuje sneg. Od tu je tudi nadaljevanje v ostanek nekdanj večje jame, kjer naletimo na večni led.

Čez Menino je nekdanj potekala deželna meja med Štajersko in Kranjsko. Še danes lahko pozoren opazovalec vidi manjše razlike v arhitekturi planin ali posebnosti v govorici in na-

vadah. Včasih so na severnem delu planote pasli živino gorogranskih škofov, bojda so se menihi tudi večkrat zatekli v gozdove Menine pred Turki. Dobršen del Menine je bil v cerkveni posesti, zato pravijo, da je njeno ime nastalo iz besede menih – menihna – Menina.

Planota je dobro preprežena s planinskimi potmi in gozdnimi cestami. Peš se nanjo lahko vzpemo iz Gornjega grada, Vranskega, Tuhinjske doline ali Črnivca. Po slabi cesti je dostopna avtomobilistom bodisi iz Gornjega grada ali iz Tuhinjske doline. V sezoni sta odprta dva planinska domova: zavetišče na Bibi in dom na Smrekovcu, ki ga oskrbuje PD Gornji grad. Če ste zadovoljni z domačo hrano, vas tudi po tej plati Menina ne bo razočarala!

Peter Skoberne

Pogled z Menine proti Raduhi

slovenija v mojem objektivu

Žena iz Ormoža

Kmečka p

Foto:
Charlotte Anderson, ZDA

Žena iz Vrha pri Preserjah

Žena iz Šmarij pri Jelšah

rodna
gruda
slovenija

english section

RODNA GRUDA, Magazine
for Slovenes Abroad, Cankarjeva
1/II, 61001 Ljubljana, Slovenija-
Yugoslavia Tel. 061/23 102

Published by Slovenska
izseljenska matica, Ljubljana
Editors: Jože Prešeren
(Editor-in-Chief)
and Jagoda Vigele.

English translations: Milena
Milojević-Sheppard, M. A.

RODNA GRUDA is published
monthly. Numbers 8 and 9 are
published together as a
double issue.

Yearly subscription for overseas
countries is 8.— U. S., 10.—
Canadian or 7.— Australian
dollars. Payment can be made
direct to our Account. No.
50100-620-010-32002-2818/5 at
Ljubljanska banka, or by
international money order, or
by check — payable to
»Slovenska izseljenska matica«
— in a registered letter.

Letters to the Editor

Dear Mr. Joze Preseren;

Enclosed is my payment for the Rodna Gruda subscription for three years. I am also including a \$ 10.00 donation for the Rodna gruda in appreciation for the beautiful article published in April edition of my parents birthplace Šentjošt.

When I first fingered through the pages my heart jumped with joy when I first noticed the pictures of Šentjošt and my cousin Marko.

It was very kind of you to take your time and effort to prepare this article. My relatives in Šentjošt are very enthusiastic, energetic, progressive and proud of their Šentjošt and heritage. Five of my cousins built their own homes there. Sorry my Aunt Julijana Kavčič passed away last December 1980.

At Tivoli Enterprises in Cleveland I purchased several additional copies of Rodna Gruda and distributed them among my relatives here.

Thank you very kindly for the article in Rodna Gruda of Šentjošt. I am very grateful to you. With warmest regards to you and the staff at Rodna Gruda and IZSELJENSKA MATICA. You are doing a wonderful job and we look forward to receiving the Rodna gruda.

Respectfully,
**Ella Samanich, Middleburg Hts.,
Ohio, U.S.A.**

Dear Sir:

Enclosed please find my check of \$ 8.00 to apply for the Magazine Rodna Gruda for 1982. I find Rodna Gruda very informative of Slovenia. My parents Gasper Rom and Mary Rauch were born in Semič and married in Ely, Minn., 1896. So the wedding described by Martina Jakša was a joy to read of the customs there for the marriage.

I can read a bit of Slovene but I can't write it except for the spoken language I understand. I have made five visits to Yugoslavia since 1970 and every one was better and I hope I can visit again in the near future.

Best wishes for all the Slovenes in their land and great country. Very sincerely yours,
Emma Maravitz, Ely, Minn., U.S.A.

Dragi:

I am sending a check for renewal of subscription for your superb publication. I thoroughly enjoy every section of it. The photographs are truly beautiful.

My parents were both born in Slovenia and I am very proud of my heritage. The magazine is helping me to become more fluent in reading the Slovenian language. Thank you again for a lovely publication. Respectfully,
Elsie Urk, Enumclaw, Wash., U.S.A.

Dear Sirs:

Enclosed find check for \$ 32.00. I am happy that you sent a notice in June issue (which I just received a few days ago) which stated that my subscription status was indicated in red on the address. I am sorry to say that the "red" was practically obliterated by the rough handling the magazine received on its travel from Ljubljana to Lyons, Ill. — so I have no idea how I stand with you.

I hope I have sent you enough as I don't want to miss a single issue of your magazine. I received my first issue in 1971, when I first visited Slovenia. Then I stopped in at your office on my second visit in 1977. And I hope to see you in summer '82.

Meanwhile, keep up the fine work with the Rodna Gruda. Every issue is eagerly awaited — every issue seems

to be better than the previous one. I join with all the other readers from all over the world in wishing you all the best in your endeavours. Sincerely,

Louis M. Dobravec, Lyons, Ill., U.S.A.

Dear Sir:

The Slovene Heritage Society of Forest City, Pennsylvania, has asked me to express to you their heartfelt thanks for your kindness, consideration and generosity. The books, pamphlets and film strips are serving as a nucleus of a library for the Society and the material is already in great demand.

Enthusiasm is still very high in Forest City... by-laws have been written and approved... plans for future activities and the formation of committees are underway.

As you can see, it is evident that the Slovene spirit is within all of us and we intend to use Heritage Society to embellish it. Then we will truly know our heritage and its homeland.

The Society uses the Browndale, Pennsylvania Fireman's Hall for its meetings... and they would be receptive to the utilization of Slovenian posters to decorate their walls and hallways... especially if they are of the quality of the color prints you use in Rodna Gruda.

I will keep you informed of the progress of the Society especially as it applies to exchange students or participation in the summer program. Please keep us advised of any cultural people or performers who are coming to the United States. The Forest City Society is interested in their coming to Forest City if suitable details can be worked out.

Sincerely,
Robert F. Jergel, Vestal, New York, U.S.A.

presented the start of great interest in the future of the New Yugoslavia. Today we can be proud of such a man, who trod new paths, like the visionary he was, the result of which was that at this moment we are joining together with our Yugoslav friends in commemoration."

In his short speech the President of SNPJ Peter Elish expressed the pride felt by both Americans and Yugoslavs concerning Louis Adamič, and promised the full support of this Slovene organization in the popularization of his works in the future, too.

On the opening day of the symposium an exhibition of material and documents relating to Louis Adamič, prepared by Jaro Dular, was opened at the Slovene Academy of Arts and Sciences. A speech was given by Jaro Dolar, as well as by the Vice-President of the Academy, dr. Bratko Kreft and by the director of the National and University Library, Tomo Martelanc.

The university committee for the organizing of the scientific symposium was chaired by the head of the department for Germanic languages at the Faculty of Philosophy, prof. dr. Janez Stanonik.

Immediately after the opening of the symposium the working sessions started. The first lecture was given by dr. Franc Adamič, the writer's brother, who spoke about the ancestry of the Adamič family. After him the other participants to the symposium spoke. They all deserve to be mentioned by name: Rado Genorio and Vladimir Klemenčič spoke about Adamič in the process of mass emigration from Slovene ethnic territory, Boris Kuhar spoke about the popular culture of Adamič's native village, Mojca Ravnik spoke about the way of life and emigration of the inhabitants of Grosuplje and its environs up until the First World War, Marija Stanonik spoke about Louis Adamič and Yugoslav folk literature, Tine Kurent spoke about Louis Adamič's contacts with his family from his emigration until his first return to his native-land, Andrej Kurent spoke about Adamič's help to the Slovene theatre, Janez Stanonik had prepared a survey of research so far carried out into Adamič's life and works. Branko Djukić had prepared a contribution about Louis Adamič as he is represented in modern Yugoslav and foreign encyclopaedias, Boris Paternu spoke about the establishment of Adamič's set of values in America and Yugoslavia, Franc Zadavec spoke about Oton Župančič and Louis Adamič, Denis Poniž spoke about the national question in the literature of Louis Adamič

International Scientific Symposium about Louis Adamič Held in Ljubljana

An international scientific symposium about the life and works of Louis Adamič was held during September 16th—18th, 1981 in Ljubljana. It was organized by the University "Edvard Kardelj" of Ljubljana. As well as presenting the life and works of this famous Slovene American, the symposium was also the first international meeting of scientists to deal with the question of Slovene emigrants and emigration. The symposium was organized at the proposal of Slovenska izseljenska matica, and the committee for the coordination of all the centres for Yugoslav emigrants abroad spread this initiative beyond the borders of Slovenia, so that the symposium was the result of a general all-Yugoslav action. All preparations for the commemoration of the life of Louis Adamič were organized by a special committee, which was chaired by Vida Tomšič, a member of the praesidium of S.R. Slovenia. Taking part in the symposium's opening ceremony at the University of Ljubljana and at the evening ceremony at the Ivan Cankar Cultural Centre were the most prominent representatives of Slovene socio-political life, including Pepca Kardelj, Lidija Šentjurs, France Popit,

dr. Marijan Breclj, Milan Kučan, Mitja Ribičič, Janez Vipotnik, Dušan Šinigoj, dr. Ivo Fabinc, and Stane Kolman. Also taking part in the opening and evening ceremonies was the ambassador of the U.S.A. to Yugoslavia, David Anderson and the Slovene Metropolit, dr. Alojz Šuštar, who had returned the same day from a visit to Slovene emigrants in the U.S.A. and Canada.

Other participants to the symposium included the representatives of American Slovenes, the president of SNPJ Peter Elish, the representative of the Progressive Slovene Women of America, Mary Ivanusch and a number of our fellow-countrymen who work at American universities. Also present were the representatives of other republics' centres for Yugoslav emigrants abroad and of the organizations of Slovenes living outside the borders of Slovenia in Austria and Italy.

The American ambassador to Yugoslavia, David Anderson spoke a few words in Slovene at the opening of the symposium, and then continued his speech in English. "The literary works and political endeavours of Louis Adamič during the war years and after the war", he stressed, "re-

The meeting at the Symposium: the ambassador of the U.S.A. to Yugoslavia Mr. David Anderson (in the middle), member of the Presidency of S.R.Slovenia Mrs. Vida Tomšič, and National President of S.N.P.J. Mr. Peter Elish

During the reception at Ljubljana City Hall the President of the Assembly of the City of Ljubljana, dr. Marjan Rožič presented commemorative plaques of Ljubljana to the American Professors Rudolph Vecoli and Henry Christian

about Slovenes and Yugoslavia, Jerneja Petrič spoke about the literary dilemmas of Louis Adamič, Mirko Jurak about the relationship between fictional and non-fictional prose in Adamič's autobiographical novels, Rose Mary Prosen from Cleveland

spoke about Louis Adamič as the romantic sentry, Rudolf J. Vecoli spoke about Adamič's book "Dynamite," Dirk Hoerder spoke about industrialization, Americanization and immigrants, Anna Maria Martellone from Italy spoke about immigrant workers and

about the social struggles in America as described by Louis Adamič, Malcolm Sylvers from Trieste spoke of the America of Louis Adamič, Godrun Birnbaum from France spoke about Adamič's views of America, Ivan Dolenc from Canada spoke about reactions to Adamič's "Bohunks", William Beyer from Minnesota spoke about Adamič and the paper "Common Ground", John Modic from Indiana also spoke about the same subject, Janko Lavrin from England sent a contribution about his contacts with Louis Adamič, Mile Klopčič and Milan Čuljak spoke about Adamič's first visit home from America, Sait Oraho- vac spoke about the origin of Adamič's book. "A Native's Return", Omer Hadžiselimović spoke about the response to Adamič's work in critical reviews in the Serbo-Croatian speaking region between the two wars, Dragi Stefanija spoke about Macedonia in the works of Stojan Hristov and Louis Adamič, Drago Drušković spoke about the contacts between Louis Adamič and Prežihov Voranc, Ivan Čizmič spoke about the book "A Native's Return" and the response to it, Henry Christian from the University of Rutgers in the U.S.A. about Adamič's book "The Struggle", Joža Vilfan had prepared some memoirs of Louis Adamič, Tihomir Telišman spoke about the congress of American Croats and Louis Adamič, Janez Tomšič spoke about Louis Adamič and the Slovene Littoral Region, Matjaž Klemenčič spoke about Louis Adamič and the Second World War, Slobodan Nešović spoke about the contribution of Louis Adamič towards the establishing of the truth about the Liberation War of the Yugoslav nations, as can be seen on the basis of a survey of the daily and periodical press, and of archives in the U.S.A., and Vladislav Tomović from Canada spoke about the attacks on Louis Adamič.

All the contributions to this symposium have been published in a special publication which was sent to all participants, as well as to numerous Yugoslav and foreign scientific institutions.

The symposium held in Ljubljana about Louis Adamič was the conclusion of this year's fruitful discussions about the practically inestimable work of this American writer of Slovene birth. Many contributions to the symposium indicated the path to be taken by further investigations into Adamič's work. For the anniversary of his death should be only an introduction into the long-term study of Louis Adamič and his works.

Thirty-eight lecturers took part in the symposium, from Yugoslavia, West

Germany, France, Italy, Canada and the U.S.A. The symposium succeeded beyond all expectations, both with respect to the number of lecturers, and with respect to the breadth and quality of the material presented.

It should be mentioned that within the symposium a number of receptions were held for the participants, to which other visitors were invited. During the reception at Ljubljana City-Hall the President of the Assembly of the City of Ljubljana, dr. Marjan Rožič presented the commemorative plaque of Ljubljana to the American professors Rudolf Vecoli and Henry Christian for exceptional services in the study of Louis Ada-

mič's legacy. The sister of the late society worker of SNPJ, Mirko Kuhelj presented the Slovene Academy of Sciences and Arts with a film containing shots of Louis Adamič and an interesting album of photographs.

The American participants to the symposium in Ljubljana, who had several months before taken part in the symposiums about Louis Adamič held in Minnesota, Pennsylvania and in Pittsburgh, stressed that the symposium in Ljubljana was not a repetition of the American symposiums, but provided a more complete and complex view of Adamič's work.

Jože Prešeren

Slovenes Like to Sing

Slovenes are known as a nation of people who like and know how to sing. Until more recent times the singing of songs was the only consolation for Slovenes in view of the injustices done to them by foreigners. It was only after the First and the Second World War that lads could sing without a care in villages and towns, together with the girls, and in inns, on public occasions, celebrations and in fact

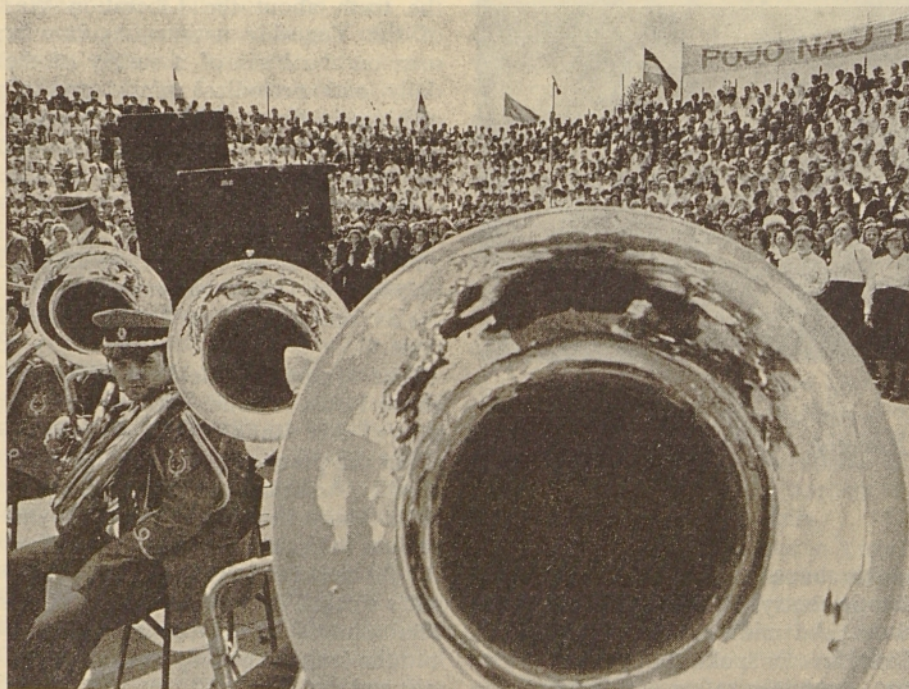
anywhere they felt like doing so. And conditions have changed not only within liberated Yugoslavia and Slovenia.

Now Slovenes can sing in their own language without greater difficulties in Italy, where there are quite a lot of Slovenes and as many as 40 organized singing groups, in Austria where there are about 30 organized singing groups, and in Hungary, where there are not a

great many Slovenes so there is only one organized singing group.

There are no exact data about how many organized singing groups are at work in Europe and on the other continents, where Slovenes live, too. One reason for this is because the numbers of these groups changes quite frequently. There are certainly a lot of them. In Europe there are considered to be more than 10 singing groups who are together so long that they can appear at concerts of singing groups in Yugoslavia and compete more or less successfully with the domestic groups. Some organized singing groups can be found in the United States, Australia and maybe elsewhere. These singing groups have to be divided into two types: the singing groups made up of our workers temporarily employed abroad (there are quite a lot of singing groups of this kind, but the number of these groups is constantly changing, most of them of course exist in West Germany), and the singing groups of Slovene emigrants, which are usually of longer standing. For instance, in Aumetz in France there is a singing group made up of men, boys and girls who have already been born abroad. A similar singing-group exists in Cleveland, and so on.

Of course one should not omit the singing groups at home in Slovenia when considering how many Slovene-speaking and singing people are organized in singing-groups. Similar events occur in Slovenia as abroad. Singing groups are born, whereas others cease to exist. Once again the total number of singing groups within Slovenia is not known exactly. Nevertheless roughly 800 adult singing-groups exist, as well as 500 church choirs. It should be added that the members of the church choirs are mainly members of singing-groups as well. Besides the singing-groups there exist 70 octets, approximately 40 smaller vocal groups and a large number of children's and youth singing-groups. Every school must have two singing-groups, a children's group and a youth group, and there are 417 such schools in Slovenia. And to avoid any misunderstanding, we are talking about amateur singing-groups. This means that a total of approximately 60 thousand adults take part in organized singing-groups. This means that every thirtieth Slovene man or woman spend some evenings at singing practice. Some calculations show that a singer in an average singing-group spends about 1000 hours annually at practice and at concerts, and the only payment for his or her efforts consists of con-

A scene at Šentvid near Stična — one of the largest meetings of singing-groups in the World

certs and the applause of the audiences.

And why is this so important? As has already been mentioned, the only payment for taking part in such singing-groups consists of concerts, meetings with other singing-groups and the audience. The greater the number of concerts given, the greater the satisfaction is obtained. This holds true both for singing-groups at home and for those outside Yugoslavia in Trieste, Klagenfurt (Celovec), Zgornji Senik, Berlin, Stuttgart, Aumetz and Cleveland. And in Slovenia there a quite a large number of reviews where singers from outside Yugoslavia could make an appearance, under the condition, of course, that prior arrangements be made with the organizers.

The role and importance of such concerts of singing-groups has only been recognized in Slovenia over the last ten or fifteen years. During the sixties the art of singing got into a quite severe crisis in Slovenia. Singing-groups disintegrated, and new ones weren't formed. And then it started: the singing review "Primorska poje" ("Primorska sings"), from Pliberk to Traberkerk, and the review in Trbovlje, and so on. The greatest spur to the popularization of singing in Slovenia was given by the Meeting of Slovene Singing Groups at Šentvid near Stična, a small village in Dolenjska, 30 kilometers southeast of Ljubljana. This year a total of roughly seven thousand singers (or 210 singing-groups) met there. Since these events have been going on the number of singing-groups has increased by almost 100 %.

The "Primorska sings" event has been taking place for some time and has been held in several different places. This year 140 singing-groups gathered together at this meeting, from Italy and Slovene Primorska. Similarly the event "From Pliberk to Traberkerk" has been taking place, with 40 singing-groups this year from Austria and Slovene Carinthia. Singing-groups from Gorenjsko (Carniola) take part in the event "Gorenjska sings", a total of 16 singing-groups being present this year. It should be mentioned that the number of singing-groups taking part in this event is limited, and so that it doesn't change from year to year. At a review of the singing-groups of North-East Slovenia, held at Ormož, 20 singing-groups gathered. Twelve groups gathered at the review of the groups of the Posavje region, and 28 in Trbovlje. Octets gather together every year at Šentjernej in Dolenjska; 50 of them took part this year. The Šentvid near Stična meeting is a special case. At the twelfth annual meeting held this year a total of 210 singing-

groups gathered together (including 10 from Italy, France, Austria and Hungary). This meeting has had a permanent date for several years — the third Sunday in June. All the singing-groups appear together at this meeting. There is also a review of singing-groups in Maribor, which is the only review in which the singing-groups compete one against another.

Youth singing-groups gather together every year at reviews held in each Commune, and at the republic's review of youth singing-groups held in Zagorje, where a total of 56 such groups took part this year. The best youth singing-groups take part in the international review at Celje, where the competition between Yugoslav youth singing-groups is also held. This year a total of 50 singing-groups including more than 3000 singers gathered there, making it the second biggest gathering of singers this year in Slovenia. At the end of this meeting the singers sang several songs together. According to experts the meeting at Šentvid near Stična, with 7000 participants, was the largest ever held in Yugoslavia. The only larger meeting is the one held in Tallinn, where every second year competitions are held between the singing-groups of the Soviet Union. There, almost ten times as many participants are present in comparison with the Šentvid meeting.

It is the desire of the organizers of individual reviews that the singing of singing-groups from outside Yugoslavia should be heard from time to time. And certainly singing-groups from Paris and other distant cities would like to be able to sing in their homeland every so often. Travel from America is expensive, and staying in Slovenia is not without its costs. Everybody is aware of this, but a lot can be arranged if preparations for such a visit are made in good time. Such early notice does not depend on the Slovene organizers, but depends on those who want to make an appearance at a particular review. The address of Slovenska izseljenska matica is not unknown, and if you like you can write to the Association of the Cultural Organizations of Slovenia, which can help a lot, at Kidričeva 5, Ljubljana.

The above address is well worth noting also for the reason that singing-groups outside Yugoslavia have difficulties in obtaining musical material. This can be ordered from the Association by post. The Association can also make possible the participation of group-leaders from outside Slovenia at seminars, with the cooperation of well-known Slovene singing-group leaders. For instance the leader of the singing-group from Aumetz

spent one week here obtaining new knowledge.

Let us return once again to Šentvid near Stična. The meeting is divided into two parts. On the Saturday evening concerts are held in several different places in Slovenia, three, four or more singing-groups appearing at each such concert. They spend the night at that particular place and then on Sunday drive to Šentvid near Stična, where apart from the members of the singing-groups an audience of approximately 25,000 people is waiting. The singers join in a procession to the main arena, where they sing 10 or more songs together (12 this year). The concluding part of the event, which is also the conclusion of the singing season, lasts about one hour, and is transmitted live on television. Later TV viewers can also see a magnetoscopic recording of the event. Two years ago President Tito was the sponsor of the Meeting at Šentvid near Stična.

Ilija Bregar

Trough the American jungle

139. Using the money which Maude had given him, Lojze spent three weeks in Los Angeles, looking for a job. He was able to spend the nights at an army veterans' club. During the day time he wandered from one employment agency to another. All the agencies were full of young people who had come like him looking for a job.

At last his luck turned for the better. He got a job. All that time there was a lot of building work going on in Hollywood, where rich film stars and directors were to build their homes. Over two hundred workers were digging ditches, moving rocks and building retaining walls for the future film town.

140. Lojze, who was a strong young man, was allocated to a group which worked at nights in a stone-quarry. The task of the twelve or so men in Lojze's group, which was in the charge of a Swedish foreman, was to throw the broken rock into containers, to push it along the platform, and then tip it into trucks, or else to roll rocks out from under the steep overhanging walls of the quarry. The first night he was very much afraid that a piece of the rock might break loose from the quarry wall and crush him. The quarry was lit up by gigantic lights, which threw huge shadows of the moving workers onto the rocks. The clanging of shovels and pick-axes and the hooting of owls could be heard.

141. The foreman didn't allow any easing up. The workers could only take a break when blasting took place, and half-an-hour at midnight, when a meal was brought to them. They worked from half-past five in the afternoon until 2 a. m.

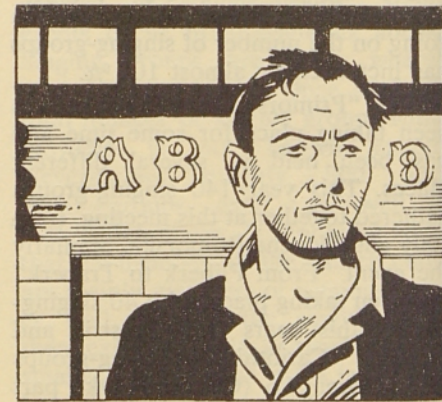
When, after his first day at work, Lojze had dragged himself to his tent, he was too exhausted to be able to sleep. With wide-open eyes he gazed at the roof of the tent, and it seemed to him as though he was lying underneath a huge rock which was going to bury him.

After a week or so the pains in his muscles and bones stopped. Now he slept like a long, and was very hungry. The hard work had toughened him.

142. Among the workers there were a lot of members of the workers' movement, which was very widespread in the United States at that time. Lojze got on with them very well. They invited him to join the movement, but Lojze wanted to stay outside any kind of movement or organization. He wanted to view life and America with his own eyes. He recorded his observations carefully in his diary. If he wanted to become a writer then he would have to penetrate into reality, as deeply as possible. And the reality was varied and attractive in Los Angeles. A lot of retired people had arrived in this city, too, attracted by the pleasant Californian climate.

143. In the afternoons Lojze walked around the town and met groups of people of the most different kinds, each of which was practicing its own belief. In decorated halls and temples lectures were being held on how to achieve eternal happiness, how to succeed in life and how to stay eternally young. The listeners consisted of desperate men and women of all kinds, and of the non-working wives of big-businessmen, who were piling up dollars in their offices. In Los Angeles traders, black-marketers and swindlers had a golden opportunity to grab a lot of money. The city was the real image of America, in miniature.

144. Whoever wanted to live in the city which Lojze called a jungle, had to be well-armed not only with guns a mosquito-net, but also with general knowledge, and a sense of humour.

And so Lojze had to smile at the foreman he was fired. The foreman had suspected that Lojze was a member of the workers' movement, and such were given the sack.

Lojze had practically no money. He wasn't allowed to use his free overnight accommodation any more. He slept in the confession-box of the Nuestra Señora missionary-church in the Mexican quarter.

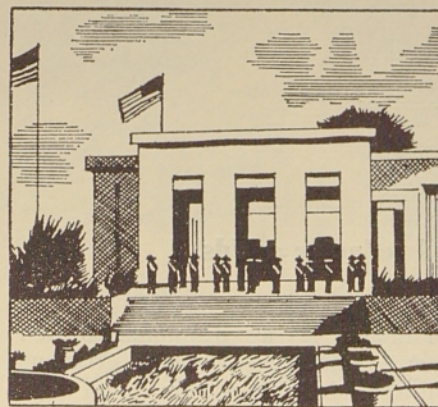
145. One evening, when Lojze had only two dollars in his pocket, he heard someone calling his name. He turned round and his eyes alighted on Lonnie Burton. He looked weak, neglected and rather hunched-up.

"I thought it was you," said Lonnie in a hesitant voice. Lojze had almost forgotten him, and so he felt awkward. Lonnie had come to look for work in Los Angeles, too. He looked ten years older than he actually was. Lojze knew he was hungry, but all the same he didn't feel at all like sharing his last two dollars with him. Then he became ashamed of himself, and invited Lonnie to have supper with him.

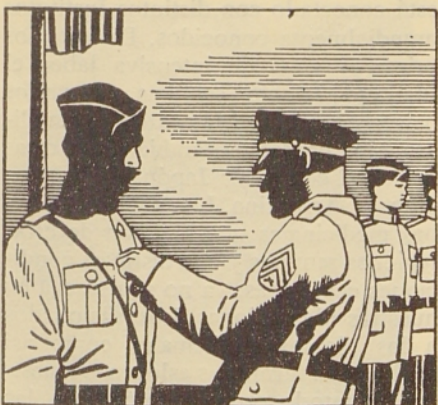
146. "If you're going to spend part of your fortune on me," said Lonnie. "then let's get as much as we can for that money." Lojze gave him a dollar and in a few minutes Lonnie came back with a loaf of bread and some cheese.

They had their supper sitting on a beach in the park. Lonnie told Lojze about his wanderings around the U.S.A. He felt that he hadn't been born to be a tramp, and had wanted to commit suicide. "There's all kinds of news in the newspaper," said Lonnie. "Why don't they write an article about you and me. When we left for the War, they acclaimed us as heroes, but they've forgotten about us now."

147. That evening the two of them made a plan whose aim was to attract the attention of the public to them and to the masses of young people who were wandering from place to place trying to find employment. During the war Lonnie had saved the life of a young French officer and the French government had awarded him the Croix de Guerre. From the artillery base at Port Arthur near San Pedro, Lonnie received a message inviting him to a ceremony at which medals were to be distributed. Lonnie warned the newspapers in advance about the ceremony, pretending to be an adjutant of the American army.

Lonnie and Lojze arrived when the ceremony had already begun.

148. Then Lonnie heard a voice on the loudspeaker telling about his heroic exploits. Lonnie stepped forward in front of a colonel. Again the band played. Lonnie, who was exhausted from hunger, lost consciousness. The colonel and his aide unbuttoned his dress and called for a doctor. Then he was driven away to hospital. Lojze first thought that Lonnie was just putting on an act, as they had agreed. So he stood back. The newspapermen, who had found out that Lojze was Lonnie's friend, showered him with questions. Their story was published in the newspaper; Lojze got a job as a reporter for a Los Angeles newspaper.

149. Lojze had to report on the daily news, and on new films and books. Sometimes he had to look into the shops, and convince readers to buy shoes at a certain shop, where they were really excellent.

According to the agreement Lojze's working day lasted from 6.30 a. m. until 6 p. m. Sometimes, however, he had to stay up late into the night in order to report on some banquet. He had no more free time as he had had when working in the quarry. A reporter's job seemed to be a very unhealthy one to him, as his employer appeared to own not only his body but his mind, too.

150. The only pleasant period lasted two weeks, when Lojze was reporting on the big strike in San Pedro. Three thousand workers were demanding higher wages, the release of political prisoners and the abolition of agencies. The ship-owners were doing the most they could to break the strike. The strikers were disciplined and undivided, so the ship-owners were afraid that the strike would continue. They called for the aid of the police, who rounded up all the workers' leaders, drove them into railway carriages and transported them to jails spread round the whole country.

El redactor a Uds.

Las grandes naciones, que han dado al mundo las así denominadas «lenguas mundiales», tienen bastante enriquecida su tradición en la organización de cursos de verano para estudiantes extranjeros. Inclusive las agencias de viaje ya venden «paquetes» que incluyen cursos de inglés en Inglaterra, francés en Francia, ruso en la Unión Soviética, alemán en Alemania y Austria. En Yugoslavia parece que hasta ahora hemos olvidado sobre este tipo de posibilidades, si bien sabemos que existe también un gran interés entre los extranjeros por el aprendizaje de las lenguas que se hablan en el territorio yugoslavo, por el conocimiento de nuestra rica cultura y de la historia de nuestros pueblos y su tradición en general. La iniciativa de que también nosotros organizáramos cursos de verano, nació justamente en el seno de las organizaciones de inmigrantes y sus descendientes. Entre ellos hay muchos que no han tenido ocasión de conocer durante sus estudios el idioma materno de sus antepasados. Los primeros que se decidieron por la organización de los cursos de verano fueron los croatas. También en Eslovenia se han comenzado los preparativos de los mismos y a este fin se está haciendo todo lo necesario. Un gran número de hijos de inmigrantes eslovenos desearían venir por uno o dos meses a Eslovenia para estudiar el idioma materno. Experimentados profesores y maestros les explicarían todo lo concerniente al idioma esloveno, su vez les informarían en forma general todo lo referente a la cultura, historia y demás. Ampliarían sus conocimientos sobre las características específicas del territorio, su geografía y todo lo relacionado al origen, raza, etc.

Por todo lo que se ha hecho hasta ahora, tenemos la impresión que podemos esperar con toda confianza que la escuela o curso de verano para extranjeros, para los hijos de inmigrantes eslovenos, comience ya a funcionar en el 1982. El grupo de pedagogos eslovenos especializados para este curso ya

están preparando el respectivo programa y excursiones al caso. También ya han sido enviadas las invitaciones a los primeros estudiantes mejor dicho a las organizaciones y clubes eslovenos que están desparramados por todo el mundo. Las mismas organizarían y colaborarían en la selección de los futuros estudiantes. Algo se ha hecho! También el esloveno ha dado así un paso nuevo en el mundo para su afirmación. Es este paso justamente el primero en su tipo dedicado a los hijos de los inmigrantes eslovenos. Esta es una realidad, pues entre ellos hay un gran número de gente joven que tiene conciencia de su origen, de sus raíces, pero todavía no las sienten propias o todavía suficientemente arraigadas.

A todos los lectores de Rodna Gruda les deseo felicidades en el Nuevo Año 1982.

Jože Prešeren

El mundo de las hierbas medicinales

Después de 24 años de investigaciones sobre los cultivos, plantaciones, técnica del aprovechamiento agrícola y producción del lúpulo, el Instituto cervecero y del lúpulo de Zalec ha decidido aprovechar todo el caudal de experiencias y conocimientos acumulados para derivarlos al cultivo y plantación de hierbas medicinales. Así ha nacido la primera plantación de hierbas medicinales. Su cultivo comenzó años atrás. En poco menos de cinco años se ha elevado de las primeras 40 al número de 200 clases de hierbas medicinales. La industria farmacéutica se interesa cada día más por la adquisición de semillas, plántulas y sistemas de cultivo. La misma produce cada vez más productos en base a las mencionadas hierbas medicinales.

Ultimamente también se interesan muchísimo por el cultivo de las hierbas medicinales los municipios de Zalec, Dravograd, Radlje, Ravne y Slovenjgradec. En las comunas de investigación de los citados municipios han encargado al Instituto haga una investigación sobre las posibilidades de cultivo y ambientación de algunas de las hierbas medicinales en sus respectivas zonas de influencia. Piensan que sería posible así, con el cultivo y ventas de las mismas, retener la gente que vive en las zonas cada vez más abandonadas y solitarias. Al mismo tiempo se aumentaría la producción agrícola que ya existe naturalmente en las fincas inaccesibles y montañosas.

Además se han entablado conversaciones con distintas industrias farmacéuticas y del ámbito alimenticio.

Ambas han mostrado bastante interés por la plantación y cultivo como así también por el banco de semillas del Instituto. De esta manera se abre así un futuro promisorio para la plantación de hierbas medicinales que ya hace tiempo funciona en el Instituto de Zalec. Además de los cultivos de prueba se hacen cultivos de estudio complementario. Estos los realizan tres conocidos biólogos y agrónomos de Eslovenia. El Instituto está trabajando justamente en este momento en varios proyectos. Es sin duda el momento oportuno, es decir cuando la gente que está relacionada con la industria y los alimentos ha sentido la necesidad de reemplazar los compuestos químicos de varios productos por los respectivos componentes químicos o por lo menos completarlos con materias naturales. La gran variabilidad de colores y aromas que se presentan al visitar los bancales y plantaciones de cultivo de las hierbas medicinales en el verano, se conjugan con el exótico mundo de las hierbas medicinales de países extranjeros muy lejanos. Estas plantas son muy interesantes pues en Eslovenia son totalmente desconocidas tanto por su morfología como por su uso y exigencias técnicas necesarias. Muchas de ellas florecen durante sólo una temporada vegetativa, otras dos o más. Estas son así reemplazadas por otras clases nuevas que vienen llegando al Instituto.

El Instituto del lúpulo y de la cerveza desarrolla en tanto la plantación de hierbas medicinales. Hoy día ya está conectado con distintos Institutos mundialmente conocidos. Durante los primeros años de intensiva labor el Instituto recibió semillas de varios países europeos. Más tarde se ampliaron los contactos también con otras naciones como ser Japón, China, India y la Argentina. Las plantas y hierbas medicinales que llegaron de estas regiones remotas y con distintas condiciones ecológicas, ya no son rareza en nuestras plantaciones. Los aficionados a las plantas medicinales como así también las farmacias eslovenas muestran antetodo gran interés por las hierbas aromáticas más conocidas. Estas llenan nuestras plantaciones modelo con toda clase de genotipos. Sin embargo la industria farmacológica de Eslovenia se interesa además por otras hierbas aquí desconocidas, como lo son *Plantago psyllium*, sombrero de paja Americana y otras. En el Instituto se confecciona cada año un catálogo con todas las semillas obtenidas y conocidas (index seminum) y se lo envía a dieciséis distintos institutos con los cuales colaboran.

V domači hiši

Pri Treh mlinih v Prekmurju

Ljudske šege na slovenskem

Marsikatera od starih šeg na Slovenskem je že zamrla. Le tu in tam je mogoče še srečati drobce te ali one davne navade, ki se je iz roda v rod prenašala naprej, pa jo je čas vse bolj odriaval, spreminjal in jo navsezadnje zamenjal z novejšo, bolj današnjemu načinu življenja prirejeno navado. Prav zato, da vse to tipično za slovenskega kmeta in vezano na njegovo delo in zemljo ne bi povsem utonilo v pozabo, da bi v spominu ostal tudi delček življenja naših babic in dedkov, njih staršev in starih staršev... sem skušala nabrati kar največ podatkov o različnih šegah in navadah na Slovenskem, in k tem pridati še nekaj novih pripovedi starih ljudi z dežele. Izbor je naključen, razvrščen pa v krogu letnih časov.

Skok v novo leto

S skokom s stola so otroci ponekod na Slovenskem dočakali novo leto. Dandanes naredimo to raje s poljubom, zraven pa si mislimo in želimo vse mogoče.

Novoletno jutro se je pričevalo različno. V ptujski okolici je šla gospodinja po jerbas orehov, jabolk in suhih hrušk in jih vsula po mizi. To je prebudilo še otroke, ki so kaj hitro pritekli iz postelje in pobirali svoja novoletna darila.

V okolici Laškega je veljalo ta dan, da ne smeš z doma. V ljubljanski okolici na novega leta dan ni smel nihče jesti perutnine. Ljudje so se namreč bali, da bi jim zato ne odletela sreča od hiše.

V nekaterih hišah v okolici Ptujja se je novoletno jutro pričelo z voščilom sosedove deklice. Ta je najprej zlezla pod mizo ter voščila zdravo in veselo novo leto – da bi imeli v novem letu tristo mecljev pšenice in toliko žita oziroma rži, sto mecljev koruze, sto pintov olja, kokoš, klobas..., za to je dobila darilo. Največkrat je bil to denar.

V Slovenskih goricah so prišli prvi k hiši fantje. Nekateri so bili zelo neučakani z voščilom. In kaj bi ne bili, saj je bila tod navada, da so smeli fantje voščiti srečno novo leto domačim hčeram kar v postelji in jih ob tem še pocukati za ušesa. Seveda je vsaka

gospodinja fanta odganjala od deklet, pa največkrat ni dosti zaleglo. Nazadnje so ti le prišli spet skupaj in sedli za mizo, potegnili iz zelenke, prigriznili kos kruha in šli naprej. To noč so bili vsi na nogah, vsi polni voščil tja do jutra.

Ohrovtova glava

Za goriška dekleta se je novo leto začelo tako rekoč z ohrovtovo glavo. Znana je bila šega, da fant dekletu podari ob novem letu »vrzoto«, ohrovtovo glavo in to okrašeno s pečeni in razpočenimi koruznimi zrni, ki se jim je reklo pócami. Ta zrna so bila nabrana na nit. Podobno darilo kot goriška dekleta so dobila tudi brkinška. Konec prejšnjega stoletja omenja neki zapis, da so fantje privezali na duri in spalnično okno svojih deklet »brzote«. Zanje pa so naslednji dan terjali od deklet vse polno orehov.

V Prekmurju so prvi stopili v hišo polázarji ali poláziči in domačim zmolili katero božjih pesmi. Ponekod v Prekmurju so fantiči, ki so prišli voščiti srečno novo leto, vzeli s seboj tudi krožnik z blagoslovljeno vodo in z njo

vse pokropili. Polazarje so poznali tudi v okolici Metlike, v črnomaljski okolici in celo v slovenski Istri.

Darovanje vodi

Kako stara navada je darovanje vodi, je težko presoditi. Vsekakor pa sega stoletja nazaj in jo poznajo številni narodi širom sveta. Tudi v naših krajih so ljudje marsikje verjeli, da ima voda v novoletnem jutru še posebno moč. Zato so mnogi to jutro tekli že navsezgodaj k studencu. Kdor je namreč želel, da bi mu v novem letu ne zmanjkalo denarja, je zjutraj položil v vodo novce in se v tej vodi umil. Če je bila voda mrzla, in prvega januarja je zagotovo bila, ga je pošteno prezebilo. Zato so marsikje odnesli vodo v vedru raje domov. Po studencu so nekateri spustili tudi vejico od jasli.

Poseben dar so nosili vodi v Trebiji in pri Veliki Nedelji. Tu so spustili v vodo sol in rdeče jabolko. V idrijskih hribih so spustili vanjo repo s prižgano svečo v njej. V Brezovici pri Škofji Loki pa so vrgli v vodo nekaj denarja, rdeče jabolko in svečo. V Kostelu so v vodi namočili kruh, ki so mu tu rekli župnjak, drugo polovico štruce pa pojedli nato pri kosilu. Tudi v Beli krajini so dekleta hitela v novoletnem jutru k vodi. S seboj so nosila jabolka in orehe. S temi so se hoteli prikupiti vodi tudi na Trebiji, kjer so spustili darilo tik izvira ali brega studenca. Potem pa so poiskali berača in ga opozorili, da pogleda, kaj mu je prinesla voda.

Pravo tekmovalje se je nekdam razvilo na novoletno jutro v Adlešičih. Dekleta so tekmovala v tem, katera bo prva pri vodi. Tista, ki je bila prva, je namreč lahko zgradila dovod k vodi. Pa ne za dolgo. Nato so vse skupaj krenile k vodi z darili – z jabolki. Jabolka so vodi darovala tudi dekleta v Pavlovcih; Radomljanke pa so vanjo zalučale novce.

Konja kovat

»Konja kovat« pravijo v Soški dolini na Goriškem, okrog kobariškega kota proti Trenti, posebno stari navadi. Otroci hodijo okrog konja kovat. Pa ne gre za pravega konja. Gre za rdeče jabolko, ki ga dobe otroci od staršev in ga neso podkovat. Za to pa so kot nalašč vsi sorodniki in znanci. Otroci hite k njim z jabolki in jim zažele srečno novo leto. Ti pa morajo, vsaj taka je bila navada, zapičiti v jabolko žebliček – denar. Otrok je bilo seveda vselej veliko, vsak pa je računal na čimveč žebličkov v jabolku.

Krajček

Tako kot so fantje radi darovali na novoletno jutro kaj dekletom, tako so tudi dekleta fantom rade darovale kaj pa ne samo ob novem letu. Tudi ob Treh kraljih so se ponekod pošteno odrezale. V Dražgošah so spekle gospodinje ta dan krajčke iz medenega kruha. Danes bi jim zagotovo rekli kar medenjaki. In če je dekleta dalo fantu tak medenjaka oziroma krajček, je to pomenilo, da je njegova. Včasih pa en sam krajček ni zadostoval. Dekle je moralo k temu pridati še tobak in mehur za pijačo.

Vprašanje pa je bilo vselej: kako najti pravo priložnost za izročitev darila. Vse namreč ni šlo tako enostavno in gladko kot danes. Nemara prav zato, kdo bi to vedel, so ob Treh kraljih marsikje priredili ples. V navadi pa je bilo tudi, da so prišli na ta dan v nekaterih vaseh prav vsi do krajčkov. V Železnikih so ga dobile tudi dekleta. Tisti, ki je dobil v dar krajček, ga je dal poskusiti tudi domačim.

In ko smo že pri Treh kraljih, velja omeniti, da je bil tega dne vselej na mizi kruh. Bil je različen od vasi do vasi. Presmenc je bil znan na Gorenjskem, pa tudi v Zadobrovi in v Polju pri Ljubljani. To je bil majhen, torti podoben hlebček, često narejen z vrsto dodatkov. Največkrat je bil narejen z medom in rozinami, po vrhu pa lepo okrašen. Ponekod so mu dodali na vrh še šopek rož. Fantje tega kruha niso smeli takoj pojedsti. Kruh je moral prej na dražbo. Tisti, ki je kupil kruh, ga tudi ni smel sam pojedsti. Moral ga je razdeliti med vse »udeležence« dražbe in družbe. Kot je zapisal Vinko Möderndorfer v eni svojih knjig, je prišel tak kruh v Zadobrovi na mizo še leta 1936 in 1937.

Pehtra baba

Na predvečer Treh kraljev se je marsikje prikazala Pehtra. Nekateri so pravili, da je grda, hudobna baša, ponekod pa je nasprotno veljala za lepo deklico. Tudi v tem so si bila verovnja od kraja do kraja precej različna. V Ziljski dolini je Pehtra nosila darove. Včasih je celo stopila v hišo in stresla darila na tla. Jabolka, orehi in drugo sadje se je zakotalilo na vse strani, pa ga otroci niso smeli pobirati. Verjeli so namreč, da jim to lahko prinese nesrečo na paši oziroma, da se jim bodo, če darila pobero, vse ovce zgubile na paši.

V spodnji Ziljski dolini, v Zahomcu in Bistrici so se na Pehtra ali Pjehtro, kot so jo ponekod imenovali, še posebej pripravljali mladi fantje. To so bili fantiči med štirinajstim in šestnajstim

letom. Za Pehtra je bilo treba narediti kožuh in larfo iz ovčjega kožuha z dolgim jezikom in dvema kravjima rogovoma. Tudi zvonci so sodili zraven. Ljudje so verjeli, ko je Pehtra na moč zvonila z zvonci za pasom, da bo to odgnalo medvede od ovac v planini. Tudi otroci so na ta večer radi tekali z zvonci naokrog. Fantiči pa so se ob mraku napotili proti gozdu. S seboj so vzeli tiste, ki naj bi ta večer prestali »preiskušnjo«, potrebno za sprejem v fantovsko družino. Zato je vse mlade fante čuval eden od starejših, tudi zato, da bi jih obvaroval pred Pehtra oziroma pehtrama, saj so ponekod hodile naokrog celo dve. Ti dve sta si kaj radi privoščili fantičke, včasih tako, da so jih porinile v sneg ali pa kako drugače. Šele po takšni »preiskušnji« so bili fantje ponekod sprejeti v družbe pjehtačev. Kot navajajo nekateri zapisi, so morala miniti dve ali tri leta, da so smeli mlajši zvedeti za skrivnosti pjehtirnih oseb.

Ponekod pa je moral na večer in čas »preiskušnje« mlad fantič povedati najprej svoje ime, nato pa poljubiti Pehtra na zadnjo plat. Smeha ob tem ni nikoli manjkalo, pa tudi drugih norčij ne, posebno kadar se je kateri od fantičev branil tega. Šele potem, ko je bilo vse to mimo, se je sprevod s Pehtra odpravil v vas in tam začel obhod od hiše do hiše.

Prestrašeni otroci

Pehtra je marsikje pošteno zaropotala. In če k temu prištejemo še strah, ki so ga starši vcepili v otroke, ko so jim ničkolikokrat rekli: te bo Pehtra vzela, je slika popolna. Otroci so se Pehtra bali in se kaj hitro poskrili pod mizo, ko so zaslišali njeno zvončkljanje. Pehtra je ponekod nosila v rokah vile, včasih je imela burkle ali pa kar borove trske. In vse to je seveda rada tudi uporabila, naj si bo za odganjanje otrok, ki so se za njo podili, kot denimo v okolici Bekštajna, ali pa zato, da jim je zažugala v kmečki hiši. O tem govori tudi stara šega iz Roža. Tudi tam so poznali Pehtra. Vanjo se je ponavadi oblekla starejša ženska, in ko je stopila pred otroke, je porednim še posebej zagrozila, pridne pa obdarovala z orehi in krhlji (kloci).

Še leta 1968 je bilo mogoče srečati Pjehtro v okolici Bilčovsa. Prišla je v hišo s črno masko in klobukom na glavi, napravljena pa tako, da so se je vsi otroci hudo bali. Nenadoma je planila kvišku in začela dražiti otroke s trakcem in potem še s klobaso na burklah. Ko je bil strah največji, je pokazala darila. Stresla jih je iz peharja in nato divje zaplesala, potem pa brž izginila.

Darinka Kladnik

Stare pratike

Pratike je omenjal že Primož Trubar

Novo leto je spet priplesalo na okrog. Marsikdo ga je pričakal nasmejan s kozarcem vina v roki, poln želja in pričakovanj. Marsikdo se je ob njem zamislil, preletel dogodke minulega leta in računal, kaj vse ga čaka v novem.

Pa še nekaj je bilo v navadi ob novem letu; listanje po pratiki. Marsikdo je iskal v njej novic o vremenu, praznikih, sejnih in podobnem. Navada se skozi stoletja ni dosti spremenila, pratike pa tudi ne, vsaj ne bistveno.

Od kdaj in kod imamo slovensko kmečko pratiko, se je spraševal pred leti Jože Stabej v svojem zapisu, objavljenem v Slovenskem etnografu in prišel do zanimivih podatkov. Med drugimi, da je bil Marko Pohlin mnenja, da je z veliko verjetnostjo tiskal slovensko kmečko pratiko že Janez Mandelc v Ljubljani med leti 1575 in 1582, in da to močno podkrepljujejo Trubar in drugi slovenski protestantski pisci z neutrudnim prizadevanjem, da bi se z razširjanjem slovenskega tiska naučili Slovenci brati. Za to pa ni bilo primernejšega in zanesljivejšega sredstva, ko kmečka pratika v domačem jeziku.

Trubar je v Hišni postili zapisal pred letom 1586 besedo pratika in s tem izpričal že dobro poznavanje tega izraza pri Slovencih. Kako zelo se je Trubar zavedal velikega pomena koledarjev in pratik, ki so bile takrat na tujem v bohotnem razcvetu, je pokazal s tem, da je sam Slovincem napisal in izdal »Ta Slovenski koledar« leta 1557 in 1582.

Za Pohlinom je skušal odgovoriti na vprašanje: kdaj so bili tiskani prvi koledarji na Kranjskem, posebno tudi tako imenovane Kranjske Pratike, Jožef Kalasanc Erberg. Ta je nekako takole modroval, kot navaja Jože Stabej: »Do zdaj ni bilo veliko preiskanege o začetkih pravih kranjskih koledarjev, ki se jim pravi Pratika in ki so se ohranile v svoji prav posebni ureditvi, obliki in podobi do sedanjega časa (zapis je nastal 1825 v Dolu pri Ljubljani) skorajda nespremenjene. Zdi se,

Prva stran najstarejše ohranjene slovenske pratike iz leta 1741

da so bile povzete po nekaj v nemški državi navadnih kmečkih koledarjih in da so privzele le deželne posebnosti. Najstarejši kranjski koledar te vrste, ki je bil tu na vpogled, je iz leta 1762; je v bistvu enak sedaj običajnemu po podobi, razdelitvi, jeziku...«

Najstarejša ohranjena pratika

Dolgo je veljalo, da je pratika iz leta 1726 najstarejša v slovenskem jeziku tiskana pratika. Jože Stabej je to v omenjenem zapisu v Slovenskem etnografu ovrgel. Zbrano gradivo na-

mreč dokazuje, da so bile pratike v slovenskem jeziku tiskane v Ljubljani že pred 1725. letom. Slovenski pisec Matija Kastelic namreč 1688 omenja v svojem delu božjo pratiko. Rogerij, kapucinski pridigar v Ljubljani, pa je v svoje pridige rad vpletal pratiko, kar prepričljivo dokazuje, da je morala biti pratika že pred letom 1726 slovenskemu ljudstvu »vobče znana in domača«. Brez tega bi bilo nemogoče, da sta Kastelic in Rogerij pisala ter govorila o pratiki tako brez pridržka kot o samo po sebi razumljivi reči.

Najstarejša kmečka pratika na Slovenskem, ki se je ohranila do danes, nosi letnico 1741. Faksimile te pratike je izdala Cankarjeva založba 1966. leta. Spremno besedo k njej je zapisal Branko Reisp. V zapisu omenja, da se je sprva na Slovenskem prodajala nemška kmečka pratika, predvsem tista iz Augsburga, kjer je bilo središče tovrstne knjigotrske dejavnosti.

»Augsburška tiskarska in založniška družina Labhart si je po cesarskem privilegiju z dne 23. septembra 1689 lastila izključno pravico za prodajo kmečke pratike po »cesarskih deželah«. To pratiko je na Kranjsko uvažal ljubljanski knjigovez Adam Skub, na primer v letu 1716 kar sto ducatov. Ko si je leta 1706 graški knjigar Fr. Jak. Ludwig pridobil privilegij za prodajo kmečkih koledarjev na Štajerskem in Kranjskem, je nastala vrsta sporov. Vse kaže, da je bila kupčija s pratikami prav donosna. Zaradi knjigotrske špekulacije je nastala tudi slovenska pratika, v trgovino je namreč posegel ljubljanski tiskar Janez Jurij Mayr, ki je založil in vsekakor tudi tiskal prvo znano slovensko kmečko pratiko za leto 1726.«

Omenjena pratika ni ohranjena, je pa pratika iz 1741. leta, ki jo hrani knjižnica Narodnega muzeja v Ljubljani. To pratiko je tiskal Mayrov naslednik Adam Friderik Reichard. Znani sta še pratiki za leto 1762 in 1768; šele od leta 1771 dalje pa so ohranjene pratike v sklenjeni vrsti v knjižnici Narodnega muzeja v Ljubljani in v Narodni in univerzitetni knjižnici.

Redno slovensko glasilo

Omenjene »Crainske pratice« so bile edina slovenska publikacija, ki je izhajala nad dvesto let; več kot sto let – to je do Bleiweisovih Novic (1843) – pa so bile edino redno slovensko glasilo sploh. »V dobi, ko je bila slovenska knjiga velika redkost, je bila pratika edina nit, ki je vezala marsikatero samotno kmetijo na knjigo. Iz nje so se mnogi učili brati in pisati,« ugotavlja Branko Reisp v spremni besedi faksimilne izdaje »Nove Crainske pratice 1741«, in še, da se je med ljudstvom

ukoreninila in zelo razširila. Po podatku Kornovega knjigotrskega oglasa za Vodnikovo Veliko pratiko in iz Zoiso-ve korespondence z Vodnikom je znano, da so Kranjci pokupili v letu 1794 okoli 20.000 takih pratik. Zaradi nešteti razlogov je postala pomembno izobraževalno sredstvo. Njen pomen so dobro spoznali naši preroditelji, modernizirali so jo in jo porabili za razsvetljske namene. Po spodbudi barona Zoisa je Valentin Vodnik pripravil Veliko pratiko 1795–1797), kasneje pa še Malo pratiko (1798–1806). Med raznimi poznejšimi pratikami je imela pomembno vlogo Velika pratika, ki jo je izdajala Kmetijska družba, tiskala in zalagala pa Blasnikova tiskarna. Izhajala je od leta 1846 do 1945.

Veliko pratiko za prestopno leto 1848 hranijo poleg številnih drugih pratik v Slovenskem etnografskem muzeju v Ljubljani. Po velikosti in obliki se ne razlikuje od najstarejše ohranjene »Crainske pratice«. Je le nekoliko debelejša, saj je v njej poleg mesecev z oznakami vremena in poleg »mraknjenja«, še prerokovanje vremena za 1848 leto in seznam sejmov na Kranjskem. Teh je bilo tedaj sila veliko. Zanimivi so tudi »prijateljski pogovori« in še »pridnim bravcem še povêr«, v katerem je omenjen nov pravopis, ki je očem veliko prijetnejši in za otroke, ki se še brati uče, tudi veliko lažji. »Namest starega z pišemo c, namest zh pa č, namest okornega pišemo s, namest starega s pišemo z, namest sh pa ž, vse drugo je po starim.«

Lesena pratika in številne druge

Velika pratika za prestopno leto 1848 je stala 6 krajcarjev, pratika, ki je izšla 1899. leta, pa že 15 krajcarjev. Bila je precej zajetnejša, tudi zato, ker je bila v njej natisnjena že vrsta najrazličnejših reklam. Te so se v pratikah sila razbohotile in jih je vse polno tudi v današnjih pratikah. Nekatera reklama sporočila so bila prav zabavne vsebine, na primer: pijanstvo ozdravljivo skozi v mnogobrojnih slučajih z sijajnim uspehom rabljeni Antibeten. To sredstvo, katero nima nobenga okusa, se lahko dá pijancu, brez da bi taisti to vedel, v vsako pijačo. 1 doza 2 gld. 20 kr. Dve dozi, pri hudo bolnih potrebno, 4 gld. 40 kr. Veliko nesrečnih, kateri so to strast imeli, so zopet ozdraveli in zopet veselo živeli z družino in ljudmi, z eno besedo, milijon in milijon ljudi je že ozdravelo od te strašne bolezni...

»Novo leto naj Vam nudi,
Kar želite si sami,

Sosed naj soseda ljubi,
To zapoved nam veli.«

Takšno je bilo voščilo za novo leto 1915, zapisano v Veliki pratiki. V njej je zapisan kot v vrsti pratik tik pred to iz leta 1915 »pogovor pod lipo«. Tokrat o vojni. »Odkar smo se zadnjič videli pod lipo, se je zgodilo v Evropi mnogo izprememb. Živimo v burnih časih.

Danes, ko to pišemo – konec avgusta 1914 – je vsa Evropa v vojnem plamenu, ne samo Evropa, tudi Azija in Afrika! Svetovno vojno imamo. Kako je od tega prišlo? Na to bo jasno odgovorila šele zgodovina; toliko je gotovo, da gre v tej velikanski borbi za nadvladje ene ali druge skupine evropskih velesil. Toda ta strašna krvava tekma bi se bila morda še za nekaj let zavlekla, če bi ne bilo onega groznega dogodka v Sarajevu, o katerem poročamo na uvodnem mestu in ki je sprožil nad Evropo silen plaz, o katerem danes ne vemo, kje in kdaj se bo ustavil in kakšen bo obseg njegovega razdejanja.«

O pratikah in njih vsebini bi se dalo še na dolgo in široko pisati. Kajti pratik, ki so prišle v roke Slovincem, je bila cela vrsta – tu jih omenjamo le nekaj – v vsaki od njih pa je bila vrsta privlačnih reči. Na primer: vremenske napovedi kmetovalcem. Stari kmečki vremenski pregovori, povzeti iz Velike pratike za 1935, pravijo: Če na Svečnico dežuje, spomlad se kmalu oglašuje. Če prve dni kimovca mnogo grmi, obilno bo tepkovca, pšenice, rži. Če nerado pade listje raz drevesa, spomladi je gosenc veliko in mrčesa...

Nekaj čisto posebnega pa je lesena pratika. Eno teh hranijo v Slovenskem etnografskem muzeju v Ljubljani. Omenjeni muzej je pratiko pridobil 1899 leta iz Višnje gore. V bistvu to ni takšna pratika kot ostale, je namreč približno meter dolga deščica, široka nekaj centimetrov. Na spodnji strani deščice so zarezani dnevi. Njih število pove, da ja bilo leto prestopno. Po teh se da ugotoviti, da gre za koledar za leto 1568, 1604, 1756 ali 1824. Strokovnjaki pravijo, da je verjetnejša katera od starejših letnic. »Bralci« te svojevrstne lesene pratike so dneve prepoznali po zarezah, nedelje pa po križcih. Nekateri dnevi so bili dopolnjeni še s posebnimi figurami.

In današnje pratike? Najbolj se nasmejemo Pavlihovi, ki prinaša vrsto šal in zbadljivih na račun aktualnosti, horoskop, koristne nasvete za to in ono, uganke, križanke ter cel kup najrazličnejših reklam.

jo, ki je pritegnila kar precej naših rojakov. Za začetek smo na tekmo povabili člane hrvatskega kluba iz Eskilstune in moramo reči, da smo bili s tem prvim nastopom kar zadovoljni. V prihodnje nameravamo povabiti tudi ekipe drugih slovenskih društev. Jeseni pa smo imeli našo tradicionalno prireditev vinsko trgatve, ki je izredno lepo uspela, zabavali pa so nas fantje in dekleta ansambla Vikis iz Hastvede, ki se jim lepo zahvaljujemo za obisk pri našem društvu.

Društvo ne sme pozabiti tudi na mladino. Naša slovenska dopolnilna šola lepo napreduje in tudi naši otroci se radi učijo slovenski jezik, ki ga rabi-jo, če že drugje ne, ko gredo na počitnice v domovino staršev. Potem, ko se vrnejo na Švedsko, nam ves čas govore, kako lepo je bilo v Jugoslaviji. Pred kratkim so naši otroci doživeli lepo presenečenje – to je bil obisk treh predstavnikov iz domovine v slovenski dopolnilni šoli. To so bili: radijska novinarka Tanja Pirš, urednica Vesele šole Pionirskega lista Suzana Šoster in urednik Pionirskega lista Valter Samide. Najprej so si ogledali šolo in se pogovarjali z učiteljico in učenci. Ko so naše otroke vprašali, kje bi raje živeli, na Švedskem ali v Jugoslaviji, se jih je nekaj odločilo za Švedsko, večina pa za Jugoslavijo. Gostom iz domovine smo priredili lep sprejem tudi v slovenskem klubu. Vedno smo veseli vseh obiskov iz domovine.

Albert Zuppin, Köping

Iz dela »Slovenije« v Olofströmu

Na zadnjem občnem zboru Kulturnega društva Slovenija v Olofströmu je bil izvoljen naslednji upravni odbor društva: predsednik Ciril Stopar, podpredsednik Ferdinand Knez, blagajnik Franjo Golub, kulturni referent Dušanka Kelečini, ekonom Janez Zbašnik, referent za veselice Janko Novak, referent za šport in rekreacijo Janko Kelečini, odbornik Miroslav Smrtnik, nadzorni odbor Stanko Gselman in Jože Stopar.

Občni zbor je dal upravnemu odboru nalogo, da organizira več družabnega življenja v društvu, da naveže tesnejše stike z drugimi slovenskimi društvi na Švedskem ter da poživijo kulturno dejavnost. Kljub težavam zaradi raztresenosti članov je treba poskusiti z organizacijo športnih dejavnosti.

V društvenih prostorih je odprta knjižnica, ki jo člani dokaj pridno uporabljajo, tu pa ima vaje tudi folklorna skupina. Otroška folklorna skupina društva deluje v Nybro in Emmabodi, vodi pa jo Zinka Gselman iz Kalmarja.

Upravni odbor KD Slovenija v Olofströmu

O slovenskem kulturnem festivalu v Halmstadu je bilo že precej napisanega, zato naj omenimo samo, da smo veseli uspeha, ki ga je tam dosegla naša otroška folklorna skupina, lepo pa so uspeli tudi drugi naši otroci – Karmen Stopar, ki je pela in igrala na kitaro, ter Robertino Belec in Slavko Čop, ki sta zaigrala na harmoniko in kitaro.

Otroška folklorna skupina KD Slovenija, ki jo vodi Zinka Gselman

Po festivalu smo naše otroke, kot smo jim obljubili, popeljali na izlet v Stockholm. Člani slovenskega društva v glavnem mestu so nas zelo lepo sprejeli. Otroke smo peljali na zabavišče Gröna Lund, zvečer pa smo imeli kulturno prireditev, na kateri so nastopili tako naši otroci kakor tudi otroci iz Stockholma. Po kulturnem programu nas je zabaval ansambel Vikis, ki je tudi potoval z nami. Naslednji dan smo izkoristili za ogled številnih zanimivosti v Stockholmu.

Po poletnih počitnicah je društvo priredilo lepo srečanje v naravi, v začetku oktobra pa smo organizirali kulturni večer v spomin na 130-letno rojstva slovenskega pisatelja Ivana Tavčarja. Kulturni program sta pripravila Ciril Stopar in Dušanka Kelečini. Najprej je nastopila otroška folklorna skupina jugoslovanskega kluba iz Olofströma, nato pa nam je zapel švedski pevski zbor. Robertino Belec in Slavko Čop sta zaigrala na kitaro in harmoniko, Carmen Stopar pa je zapela slovensko in švedsko pesem. Ro-

FRANCIJA

Zaživelo je društveno delo

Za nami so vsakoletni dopusti, ko si je marsikdo izmed nas privoščil tudi počitnice v domovini, obiskal svoje najdražje in skočil tudi na obalo našega lepega morja ali v planine. Ko smo se vrnili, smo spet poprijeli za svoje delo v društvih in tako je zaživelo tudi društveno delo pri slovenskem rudarskem društvu Jadran iz Freyming-Merlebacha. Že 6. septembra smo imeli veselico na prostem, ki je lepo uspela, čeprav smo se bali slabega vremena. Tisto nedeljo nas je pozdravilo toplo sonce in vse je bilo dobro – med drugim smo tudi žene napekle dovolj peciva in potic ter drugega. 12. septembra smo organizirali tradicionalni izlet v Nemčijo, ki je prav tako lepo uspel, teden dni za tem pa smo imeli že drugo veselico na prostem pri šoli Remax. Tudi ta je lepo uspela, čeprav se je vreme malo kisalo.

Naš pevski zbor Jadran je začel s pevskega vaji v nedeljo 27. septembra. Pevci so se jih udeležili polnoštevno, k sodelovanju pa so povabljeni tudi drugi. Zdaj se že pripravljamo za proslavo jugoslovanskega državnega praznika. Težko že pričakujemo vse goste, ki nam prinesejo lepe melodije iz domovine.

Karolina Škruba, Freyming-Merlebach

ŠVEDSKA

Klub »Simon Gregorčič«

Društveno življenje v Köpingu poteka živahno, saj je dovolj možnosti za vsakovrstno dejavnost. Spomladi 1981 smo ustanovili balinarsko sekci-

bert Obers je zaigral na klarinet, Franc Gselman je na harmoniko zaigral nekaj lastnih skladb, nato pa je prvokrat pred domačo publiko nastopila otroška folklorna skupina. Požela je veliko priznanj. Voditeljica Zinka Gselman zasluži za svoje požrtvovalno delo res vse priznanje. Na koncu programa sta Helena Bukovec in Danilo Indof zapela tisto znano Al' me boš kaj rada 'mela. V kulturnem in zabavnem delu programa je nastopil tudi ansambel Vikis, ki ga vodi naš član Viktor Semprimožnik.

Ciril Stopar

DANSKA

Pisan program društva Kajuh

Slovenski klub Karel Destovnik Kajuh v Kobenhavnu je pred nedavnim ustanovil klubsko knjižnico, pri njeni opremi je delno sodelovala tudi Slovenska izseljenska matica. Sporočajo nam, da bodo kmalu začeli z isposojanjem članom kluba in drugim zainteresiranim slovenskim rojakom.

Upravni odbor kluba je izdelal program društvenih prireditiv v zimski sezoni, ki so ga članom obrazložili na informativno-družabnem srečanju 17. oktobra. Ker ima društvo med člani tudi nekaj glasbenih in pevskih talentov poleg njih pa tudi poklicnega pevovodjo, bodo kmalu začeli z vajami pevskega zbora, seveda pa je to samo ena izmed oblik popestritve delovanja kluba. Dogovorili so se, da bodo dan republike proslavili najprej v klubskem okviru, skupno z učenci slovenskega dopolnilnega pouka, nato pa bodo sodelovali še na osrednji proslavi združenja jugoslovanskih klubov.

V decembru se bodo udeležili družabnega večera v klubu prijateljstva Danska-Jugoslavija, skupen družabni večer pa pripravljajo tudi s slovenskim društvom Planika iz Malmöja na Švedskem. V oktobru je slovenski klub Kajuh tudi izmenjal program skupnih akcij v dogovoru s prijateljsko slovensko občino Domžale.

O programu društva Kajuh v prihodnjih mesecih naj omenimo, da bo njihove otroke na družabni prireditvi obiskal dedek Mraz, v februarju bodo proslavili slovenski kulturni praznik, 8. marca dan žena, 27. marca pa bo redni letni občni zbor in volitve novega odbora.

Upravni odbor kluba Karel Destovnik Kajuh sestavljajo: predsednica Ljudmila Galjevič, tajnica Nives Toš,

blagajnik Anton Valenta in člani: Peter Šprohar, Peter Jamšek, dr. Anton Majetič in Ana Polajnar. Nadzorni odbor: Franc Vrankar, Ignac Milošič in Tomaž Polajnar.

ITALIJA

Spominska razstava del Viktorja Sulčiča

V domu Alberta Sirka v Sv. Križu pri Trstu je bila v oktobru odprta spominska razstava likovnih del kriškega rojaka Viktorja Sulčiča, ki je živel in ustvarjal v Argentini. Arhitekt Viktor Sulčič je bil rojen v Sv. Križu leta 1895. Po dokončani osnovni in obrtniški šoli se je odločil za študij kiparstva in arhitekture v Firencah in v Bologni, pozneje pa je razen v Italiji ustvarjal tudi v Zagrebu. Leta 1924 se je izselil v Argentino, kjer je zaslovel kot arhitekt. Deloval je v raznih izseljenskih in argentinskih ustanovah. Umrl je v Buenos Airesu leta 1974.

Viktor Sulčič je eden izmed ustanoviteljev moderne argentinske arhitekture, saj je v petdesetletnem delu zgradil v tej državi nad 200 najrazličnejših stavb, od monumentalne tržnice »Mercado de Abasto« do orjaškega stadiona »Boca Juniors«, ki je še danes med največjimi na svetu. V prostem času se je Sulčič ukvarjal tudi s slikarstvom in poezijo. Svoja dela je razstavljal v mnogih državah Latinske Amerike, v ZDA in v Beogradu.

Viktor Sulčič je izdal tudi samostojno pesniško zbirko »Luces y sombras«, v kateri so tudi tri pesmi v slovenščini.

Razstave Sulčičevih del v Sv. Križu se je udeležila tudi skupina argentinskih rojakov, v njihovem imenu pa je spregovoril Rudolf Klarič.

ŠVICA

10-letnica züriške šole

Eden od pomembnih datumov leta 1981 je bil tudi 13. september, ko je praznovala desetletnico züriška dopolnilna šola, katero obiskuje sedaj že nad tristo učencev. Proslava se je odvijala v hotelu Kronenhof v Zürichu-Affoltern in velika dvorana, ki sprejme okrog petsto ljudi, je bila do cela polna.

Velika skupina otrok vseh naših narodov in narodnosti je nastopila v obširnem programu, kateremu so prisluhnili njihovi starši in prijatelji ter številni gostje, med katerimi je bil tudi jug. generalni konzul Gustav Kranjc.

Program so pripravili učenci skupaj s svojimi učiteljicami, poleg tega pa smo imeli priložnost videti še nekaj samostojno pripravljenih točk. Posebno prijetno presenečenje sta bila izredno lepo izvedeni klasični baletni solo in kratek klavirski koncert. To je bil prvi del programa. V drugem pa so se otroci preizkusili v kvizu znanja, to je tekmovanje, ki se nadaljuje v vseh jugoslovanskih dopolnilnih šolah v Švici do letošnje pozne jeseni, ko se bodo najboljši pomerili v finalu.

Na tej slavnostni prireditvi pa so se spominjali tudi »starih časov«, tistih časov, ko je bilo v Švici še malo zakoncev, a še manj otrok. Spomnili so se maloštevilne skupine staršev, ki so želeli, da njihovi otroci goje materinski jezik tudi na tujem in ki so s trudom in velikimi naporji zbrali dvanajst učencev in pred desetimi leti ustanovili prvi razred dopolnilne šole. In tako so položili temelje jugoslovanskim dopolnilnim šolam, ne zavedajoč se, da bo te šole nekega dne obiskovalo na tisoče naših otrok. V zahvalo za to je predsednik šolskega odbora Ivan Dolhar podelil posebna priznanja prvim organizatorjem in prvemu šolskemu odboru ter prvim učiteljicam. Nekaterim nagrajencem pa so priznanja poslali v domovino, kamor so se že vrnile nadvse požrtvovalna članica prvega šolskega odbora Vida Umekova ter učiteljici Breda Tušek in Zdenka Kerin. Na ta pomembni dogodek bo še dolgo spominjala lična značka – bila je izdelana po osnutku učenca petega razreda Dragana Kostića, ki je bil za svoj trud uvrščen med nagrajence.

Breda Stepič-Cechich

Na Triglavovem pikniku

Piknik SPD je bil v nedeljo, 20. septembra, v Oberengstringenu pri Zürichu. Vreme, ki je bilo v dneh pred tem izredno slabo, se je na srečo popravilo in ob desetih dopoldne je ekipa SPD Triglava zasedla svoja delovna mesta, na verandi, v kuhinji in v koči ob kaminu, kjer so se pekli čevapčiči. Ta nedelja, taka kot mnoge druge, ni imela nič posebno privlačnega na sebi, zato so bili odborniki v skrbeh. Blagajničarka Cilka Bizjak, ki je znana kot dobra kuharica, je namreč pripravila dva ogromna lonca sarme, pa še dve potici povrhu, poleg tega pa je bilo nared še ne vem koliko kilogra-

mov čevapčičev. Vse to pa je bilo treba prodati, ker bi morala sicer društvena blagajna trpeti kar lepo izgubo.

Društveni delavci so se oddahnili, ko so opazili, kako so po poti navzgor prihajali prvi obiskovalci. Njim pa so sledili še drugi, in tako je bila kmalu veranda popolnoma zasedena. Takrat šele si je delovna ekipa dodobra oddahnila – torej, bo le nekaj prodanega. Iz bližnjega Badena je član nadzornege odbora ing. Franc Ilar pripeljal celo skupino šolarjev in z njimi tudi učiteljico.

Razpoloženje je bilo odlično in lepo so se zabavali tudi gostje, med katerimi so bili jugoslovanski generalni konzul G. Kranjc z ženo, predsednik občinskega sindikalnega sveta občine Ljubljana center Alfred Golavšek ter referent tega sveta Franci Novak. Tako so bili z izidom tega piknika zadovoljni stari in mladi, društvo pa še posebej. Majdi Ipavec je pri strežbi pomagala Cilka Bizjakova, v kuhinji je zavihala rokave Marija Poklukar, ob koncu pa so obiskovalci pomagali ekipi nositi tudi mize in stole v kočo. Kajti kočja je mestna last, dobiš jo sicer lahko v najem, vendar jo je treba lepo pospraviti in očistiti.

Breda Stepič-Cechich

Tradicionalni skupni piknik v Winterthuru

V nedeljo, 13. septembra, so slovenska društva Triglav, Planika in Soča organizirala svoj vsakoletni skupni piknik, ki pa tokrat ni bil na travniku v Tössu, kot vsa leta poprej, temveč v Winterthurškem Rosenbergu, tam, kjer je na voljo tudi pravo plesišče. Kot vsako leto so tudi tokrat tekle priprave za piknik že nekaj časa prej. Štirinajst dni pred tem so se namreč predstavniki vseh treh društev sestali pri Soči v Schaffhausnu, kjer so si razdelili delo, saj je bilo treba pripraviti ozvočenje, preskrbeti obvezno dovoljenje, nakupiti pijačo in pripraviti jedajočo. Minilo je nekaj ur, predno so pregledali dolge sezname raznih vrst vina, pogovarjali so se o tem, kakšne jedi naši ljudje na piknikih najbolj cenijo, dogovorili so se, da pripravijo tudi plastična pregrinjala, če bo morda deževalo.

Vendar so imeli smolo. Vreme je bilo izredno slabo, pa tudi hladno, tako da ni bilo kdo ve kako zabavno sedeti na prostem. Zato je bilo tudi obiskovalcev manj kot sicer. Iz Züricha je prišla konzulka Sonja Ledinekova z možem, sicer pa od tam ljudi skoraj ni bilo. Mnogi otroci in njihovi starši so se namreč udeležili proslave

desetletnice jugoslovanske dopolnilne šole, ki je bila tega dne v züriškem Affolternu. – Zrak je bil mrzel, vendar je bilo v srcu toplo, zato so kljub popoldanskemu dežju mnogi obiskovalci ostali ob slovenski glasbi v Rosenbergu do poznih popoldanskih ur.

Breda Stepič-Cechich

AVSTRALIJA

Slovenski društvi v Sydneyu imata novi vodstvi

V minulem oktobru, 17. in 18. oktobra, sta imeli občna zbora obe največji slovenski društvi v Sydneyu – Slovenski klub Triglav in Slovensko društvo Sydney. Oba zbora sta privabila številno članstvo, kar je nedvomno spodbuden dokaz, da se tamkajšnji slovenski rojaki živo zanimajo za slovensko društveno dejavnost.

Pri klubu Triglav so obravnavali zlasti zidavo lastnega doma, ki se je že začela in poteka po načrtih. Za zbiranje opeke so se obvezali sami člani in pričakujejo, da ne bo težko najti sto rojakov, ki bodo darovali po 1000 opek. Novi odbor Triglava sestavljajo: K. Samsa, F. Koderman, K. Pelcar, M. Smuk, M. Somboč, L. Magajna, J. Slavec, V. Tašner, A. Moge, J. Bratovič in M. Ritlop.

Bolj presenetljiv je bil izid volitev v novi odbor Slovenskega društva Sydney, ki ga, kot kaže, v zadnjem času pretresajo nekateri nesporazumi. V odbor so bili izvoljeni: Ivan in Ivanka Zafošnik, Tone in Iva Kustec, Jože in Majda Furlan, Stanko Roj, Slavko Prinčič, Ivan Germ, Tone Okorn in Vinko Ovijač. Kot je razvidno, imajo v odboru kar tri družine po dva člana, moža in ženo.

Jadranov dom končan

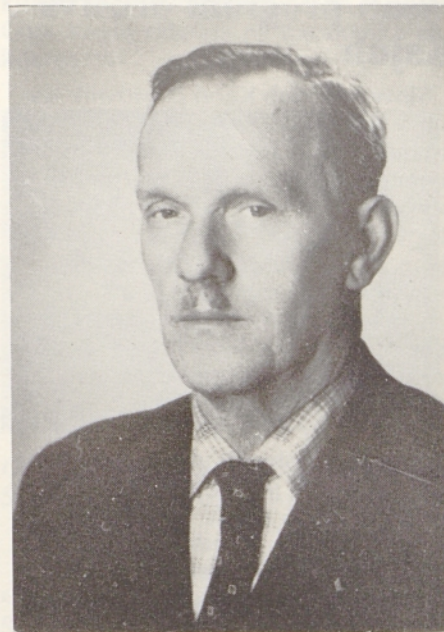
Slovenski klub Jadran v Melbournu je priredil 17. oktobra veliko slovesnost ob odprtju svoje nove dvorane na klubskem zemljišču. Dvorano so člani tega kluba zidali v glavnem s prostovoljnimi delom, končana pa je bila v rekordnem času. Poleg dvorane so tudi pomožni prostori. Klub je zadržal tudi staro zgradbo, Jadranovo »kočo«, ki jo bodo uporabljale društvene kulturne sekcije in slovenska dopolnilna šola.

URUGVAJ

In memoriam

V Montevideu je 6. junija 1981 nenadoma umrl v starosti 83 let ugledni izseljenec Pedro Bižal, ki je bil izredno priljubljen v vsej tamkajšnji jugoslovanski izseljenski naselbini. Bil je član treh društev – Transmurana, Bratstvo in Hrvatski dom.

Pedro Bižal je bil rojen v Predgradu v Beli krajini leta 1897. Kot številni drugi rojaki si je tudi on moral poiskati kruha na tujem. Že leta 1926 je prišel v Urugvaj, kjer se je zaposlil kot kovinarski delavec, pozneje pa se je osamosvojil in ustanovil majhno kovinsko podjetje, ki ga je vodil vse do smrti. Zapustil je štiri otroke in veliko število vnukov.

Pokojni Pedro Bižal

Svojo rojstno deželo je obiskal v letih 1958 in 1968. Udeleževal se je vseh kulturnih in športnih prireditev naših društev.

Na zadnji poti ga je pospremila veliko število rojakov, prijateljev, in tudi predstavniki jugoslovanskega veleposlaništva v Urugvaju.

NOVA ZELANDIJA

Kraljevsko odlikovanje za vina

Lanske jeseni, v času tradicionalnega vinskega sejma v Ljubljani, smo

srečali tudi Novozelandsca našega rodu Rada Hradila, po rodu iz Dubrovnika, ki je na vinskem sejmu predstavljal vinarsko podjetje Mažuran iz Hendersona pri Aucklandu na Novi Zelandiji. Na vinskem sejmu sodeluje Mažuranova vinarna že vse od začetka in vsakokrat si v vse močnejši konkurenci pridobi kako medaljo ali diplomo. Ustanovitelj podjetja Jure Mažuran, ki se je na Novo Zelandijo priselil pred dobrimi petdesetimi leti, je tudi začetnik pridelovanja vina v tej državi, zato se ga upravičeno drži ime »prvi vinogradnik« Nove Zelandije.

V razgovoru z Radom Hradilom, ki se je priženil k Mažuranovim, poročen je z Juretovo hčerko, smo izvedeli, da je Jure Mažuran pred desetletji pust pašnik spremenil v ploden vinograd, ki danes skupno meri okrog osem hektarov. Danes v tem vinogradu pridelajo letno okrog pet vagonov izvrstnega vina, njihovi vini »cherry« in »port« pa sta postali že pravi simbol kvalitete novozelandskih vin. Jure Mažuran je danes predsednik novozelandske vinogradniške organizacije, ki povezuje okrog 120 vinogradnikov, med katerimi pa jih je kar 115 Dalmatincev! Poleg Mažurana je letos na vinskem sejmu v Ljubljani sodelovalo še pet ali šest drugih novozelandskih vinogradnikov.

Na kaj so Mažuranovi najbolj ponosni? Brez dvoma na to, da na novozelandskih letalih, ki lete na mednarodnih progah, strežejo izključno njihova vina. Na to, da so z Mažuranovimi vini stregli na vseh koktajlih ob obisku britanske kraljice Elizabete. Najbolj pa so gotovo ponosni na to, da jih je britanska kraljica odlikovala z visokim britanskim odlikovanjem za razvoj vinogradništva na Novi Zelandiji. Odlikovanje je Jure Mažuran leta 1972 prejel na posebnem sprejemu v Buckinghamski palači. Večina njihovih vin je brez težav prodana na Novi Zelandiji, manjši del pa je na prodaj tudi v Avstraliji, Singapuru, ZDA in Angliji.

Saint John's Episcopal Church. Naš bralec nam je poslal koncertni list z nastopa v Detroitu, ki je bil konec marca.

Arthur Vidrich je sin slovenskih staršev, saj njegov oče še živi v mestu Sidman (Tire Hill), Pennsylvania. Že rojen je bil slep in je z osmimi leti vstopil na šolo za slepe otroke v zahodni Pennsylvaniji. Diplomsko akademije je dobil na univerzi Duquesne v Pittsburghu, magisterij na univerzi Indiana v Bloomingtonu, kjer je študiral ob Clidu Hollowayu. Kot študent Roberta Glasgowa pa je postal prvi slepi študent v zgodovini univerze Michigan, ki si je pridobil naziv doktor glasbenih umetnosti. Zdaj je član zbora Ann Arbor Cantata Singers, prav tako pa poje poklicno s Kenneth Jewell Chorale in z zborom St. John's Episcopal Church v Detroitu. Kot organist uporablja Arthur Vidrich Braillovo glasbeno pisavo, kar je dokaj zahtevno in počasno. Medtem ko bere z levo roko, z desno roko igra in se tako nauči delo obeh rok ter nato še nožni del ter to vadi toliko časa, da si vse vtisne v spomin. Najbolj znane so Vidricheve orgelske interpretacije najzahtevnejših skladb, nastopa pa tudi s pihalnimi inštrumenti ter – kot omenjeno – kot pevec.

Jožeta Birka ni več med nami...

*Prijatelj,
bogato je bilo tvoje
življenje...*

*Dejanja so ga dičila,
tovarištva ga kitila
in pesem plemenitila.*

Globoko nas je presunila novica, ko smo v ponedeljek, 31. avgusta, zvedeli, da se je za večno poslovil od nas priljubljeni Jože Birk. Prijatelji, ki so ga obiskovali v bolnici, so nekako slutili, da so mu šteti dnevi, toda kdo bi si zanj to mislil. Naše še tako lepo izbrane besede in še tako iskrene želje, ga ne bodo obudile k življenju, zato se moramo sprijazniti s kruto resnico, da ga res ni več med nami.

Če kdo je znal Joe živeti, saj so mu bila odprta vsa pota v novi domovini, kamor je prišel l. 1920, kot 16-letni dečko k svojemu očetu. A z veseljem in pogosto je obiskoval Slovenijo in njemu ljubo domačo vas Dob pri Domžalah. Na zadnjem obisku l. 1980 ga je spremljala poleg žene Štefi tudi njegova hčerka Marian, da je spoznala njegove domače in druge številne njegove prijatelje v Ljubljani. Popeljal jo

je tudi po vseh zanimivih krajih Slovenije in Jugoslavije. Ta obisk s svojim očetom v njegovi rojstni domovini, ji bo ostal kot svetel spomin na ljubljene očeta.

Kot zelo prikupen mladenič je bil z odprtimi rokami sprejet v naše društveno in kulturno življenje in sicer pri dramskem društvu Ivan Cankar ter pevskemu zboru Zarja. Imel je lep bariton in spominjam se, da sem na enem prvih koncertov z njim pela v duetu njemu ljubo Zormanovo pesem »Oj, večer je že«. Veliko pozneje, ko smo se vadili za opere, smo imeli solisti vaje v njegovih prostorih, ker je z navdušenjem poslušal petje. V Gorenskem slavčku, oblečen v narodno nošo, je bil fant, da ga je bilo veselje pogledati. V tej operi in v Marti je pel stransko vlogo.

Joe je bil vedno nasmejanega obraza, celo njegove oči so se smejele in njegov smeh je dosegel prav do srca. Za vsakogar je imel lepo in prijazno besedo. Znal je biti resen, kadar je bilo treba, šegav, zabaven in šaljiv, kadar je nanek prilika.

Gotovo mi bodo vsi potrdili, da je klub euclidskih upokojencev tako lepo rasel in napredoval, ker je imel tako družabnega in uvidevnega predsednika. Imel je poseben dar za spoznavanje posameznika in tako znal z njim ravnati. Lahko bi rekli, da je bil prve vrste diplomat. Ker je bil več obeh jezikov, se je znašel v družbi obeh generacij.

Modro je izbral svoj prosti čas po upokojitvi, da je obiskoval Prosvetine naročnike, pobiral naročnino in oglase za Prosveto.

Dragi nam Joe, nikdar ne boš vedel, kako te bodo pogrešali tvoji prijatelji in znanci, ker ne bodo več videli svojega prejšnjega priljubljenega predsednika na mesečnih sejah euclidskega kluba upokojencev.

Njegovi soprogi Štefi, hčerki Marian ter sestrični Rose Slejko v Clevelandu in drugim sorodnikom izrekamo naše globoko sožalje.

Tončka Simčič

ZDA

Uspehi slepega doktorja glasbe

Na gostovanjih po Združenih državah Amerike dosega precejšnje uspehe glasbena skupina, ki jo sestavljajo Arthur Vidrich, orgle, Philip Clark, trobenta, in Daniel D'Addio, trobenta. Ansambel nastopa pod imenom

Pričakovanja

Čakam jo. Dnevi se mi vlečejo kot neskončnost. Najraje bi čas preračunala v sekunde – to je edina časovna enota, primerna za štetje. Čakam ljubo prijateljico, s katero sva se včasih igrali s punčkami, jedli sva kislico na travniku in češnje za našo hišo, si puščali skrivna pismenca na dogovorjenem kraju, igrali domino in človek ne jezi se in skupaj pisali domače naloge. Čeprav je minilo že toliko let, se mi zdi, da bova najine pogovore lahko nadaljevali točno tam, kjer so se končali, ko je odšla. Nekatero stvari se v človeku kljub letom ne spremene in o njih govoriš lahko le tistemu, s katerim si hkrati doživljal svojih petnajst let.

Ničkolikokrat sem v teh dneh imela v rokah stare fotografije, skupinske slike, kjer se je slikal vsak razred s svojim razrednikom. Liza povsod sedi čisto blizu mene. Če zamižim, si lahko domišljam vonj osnovne šole, radirk, razlitega črnila in vodenih barvic. Še vem, kako me je njena mama včasih prosila, naj pridem in naj Lizi malo pomagam pri učenju. Potem sva sedeli ob atlasu in namesto da bi se učili o zemljepisnih dolžinah in širinah, je Liza drsela s prstom po kontinentih in sanjarila, kam vse bo nekoč potovala.

Kmalu jo bom lahko objela, po dolgih letih. Gotovo je skoraj ne bom spoznala, saj je vsa drugačna. Še sama je pisala: »Še veš, kako sem nekdanj plezala na vašo češnjo... zdaj bi ne mogla več. Precej več me je skupaj kot nekdanj. Kar pripravi se!« A jaz jo še vedno gledam z očmi srca. Vso suho, urno, spretno.

»Poslušaj,« mi je rekla Liza tedaj in mi vrgla pest češenj z drevesa, »prav nič več ne bom tu. Kar po svetu pojdem!«

»Po svetu?« sem rekla posmehljivo. Zobala sem češnje in frcala peške na gredico s potonikami. »S tem gotovo misliš, da greš med počitnicami k teti v Bistrico.«

»Ti se kar norčuj!« je rekla in mi vrgla češnje naravnost na glavo, »ampak povem ti: po svetu pojdem, v Ameriko ali v Avstralijo.«

Visela je v češnji, gibčna kot mačka, z eno roko se je držala vej, z drugo je trgala češnje. Njihov sok se nama je cedil po bradi.

»Kar s kolesom po vodi? Ali pa mogoče z balonom?« sem jo podžigala dalje.

»Če bo treba, bom tudi plavala,« me je zabila.

Tedaj se mi je zdelo tako neverjetno, če ne že kar smešno. Liza, da bi kam odšla? Kaj pa bi potlej jaz? Bili sva nerazdružni prijateljici. Vseh osem let sva sedeli skupaj in gulili šolske klopi. Skregani sva bili zelo redko, ker se Liza zlepa ni dala užaliti. Če pa sva že bili sprti, sva bili le za četrt ure.

»Glave nima kaj prida, srce pa ima zlato,« je večkrat rekla njena mama kot v opravičilo za njene nezadostne ocene. Trdo se je učila, tako da so jo po končani osemletki komaj vzeli v trgovsko šolo. Pojma ni imela o Pitagorovem izreku in o enačbah, o knezu Koclju ali o Napoleonu, zato pa je plezala bolje kot kak fant, lučala kamenje, žvižgala na prste in iz vej sestavljala šotor. Kadar so prišli dnevi, ko se nisva mogli sestati, sva si puščali pismenca pod kamni, s katerimi je bila obložena gredica z rožami. Zdaj se ne morem spomniti nobene reči, tedaj pa se nama je zdelo, da gre za same velepomembne in življenjsko važne stvari. V trgovini so jo imeli radi. Bila je spretna in znala je obračati jezik. Mogoče bi bila danes poslovodkinja ali kaj takega. Tedaj pa ji je nenadoma umrla mama in nekega dne je prišla k meni z novico, da se odseli. Tovarniško stanovanje, v katerem sta živeli z materjo, je morala izprazniti. Dodelili so ji samsko sobo, vendar je ni marala. Še več, kar skregala se je, češ, da jo mečejo na cesto. Materine obleke je dala Rdečemu križu, kavč in omaro je prodala, kredenco, zavese in linolej je pustila novim stanovalcem. Ostalo imetje, za katerega je mislila, da ji bo še kdaj prišlo prav, je prinesla k meni. Pripeljala ga je z ročnim vozičkom, ki si ga je sposodila v trgovini; dve prešiti odelji, več rjuh, prtov in prtičkov, steklene skledе, zajemalke, krožnike, pekače, cedila, lonce, ponvice za jajca, škatlo z gumbi in elastiko, stara pisma in razglednice. Ko je vse to zlagala pri nas na podstrešju, se mi je zasmilila v dno srca in prigovarjala sem ji, naj ostane. Bila pa je že trdno odločena, da pojde. Zjokala sem se, pa mi je

rekla, da sem trapa. Saj ne gre tako daleč, samo preko meje, tako rekoč nekaj kilometrov stran. Lahko se bova videli skoraj vsak teden. Vendar sem še kar jokala in pri srcu mi je bilo bridko. Od takrat je nisem več videla.

Pisala je iz nekega gostišča v Avstriji, kjer je delala v kuhinji. Bila je na smrt užaljena: da dela ves dan, da ji kradejo iz sobe, da jo goljufajo pri plači. Potem ji je neki od sile dober čovek uredil in preskrbel službo v restavraciji ob švicarski meji. Od tam je pisala v srce segajoča pisma, ki so bila sicer polna slovničnih napak, a čisto obupana. Kajti tisti dober človek se je spremenil, da ga ni bilo moč več spoznati. Stal je noč in dan za njo in jo nadlegoval. Dva meseca kasneje mi je pisala: »Zdaj sem ga rešena. Sem v Londonu!« Bila sem zbegana. Res, da se je Liza hitro znašla, vendar mi ni šlo v glavo, kako da se je spravila ravno v Anglijo. Kasneje se je izkazalo, da gre za mesto Landau blizu Münchna, Liza pa je bila itak sprta z zemljepisom. Tu je dobila delo v tekstilni tovarni in začela si je opremljati sobo. V pismih je obljubljala, da pride na dopust brž ko si malo opomore in se postavi na noge. Ko je prišlo poletje, pa je namesto nje prišla kartica iz Kölna. Sporočala je, da je dobila še boljšo službo. Krasno da se ima. Da sedi na tapciranem stolu in gleda, če imajo steklenice na tekočem traku zamaške in nalepke. Važnejši je denar in služba kot dopust. Bo že prišla. Če prej ne, potem pa na mojo ohcet zagotovo, saj psiholog kot je, iz mojih pisem sklepa, da ta čas ni daleč.

Leto se je obrnilo, zamenjali sta se zima in pomlad in tedaj je prišlo pismo z žigom iz Essna. Pisala je, da je bilo delo ob tekočem traku preveč utrujajoče in poleg tega tovarna ni imela stanovanj in ne urejene prehrane in ker je imela ravno priložnost, je šla v Essen, kjer dela v skladišču neke je-klarne.

»Tvoja prijateljica se seli vedno bolj na sever,« je rekel Jože. V mojih pismih se ji je vedno podpisoval in v enem od njih je še dodal: »Pazi se, da ne padeš v Severno morje!« Bilo je hecno, vendar sem dvomila, če Liza sploh ve, kaj je s tem mislil in kje je Severno morje.

Čez vse poletje so prihajale razglednice severnonemške pokrajine s pojasnili, da dobro zasluži in da namen-sko varčuje.

Jože mi ni pustil odpisati, kaj šele poizvedovati. Sam ji je odgovoril. Nič ni bila huda, dodala je celo, da sva jo nehote spomnila, da dobi morsko bo-lezen, brž ko stopi na čoln.

Potem so vsa njena pisma nenadoma izostala. Pisarila sem na njen zadnji naslov in jo rotila, naj se oglasi.

Skrbelo me je, da je zbolela, da se ji je kaj zgodilo.

»Ne skrbi,« me je miril Jože. »Prav kmalu se ti bo oglasila. Iz Stockholma ali s Severnega tečaja.«

Čez pol leta se mi je res oglasila. A ne s Severnega tečaja, pač pa iz Wol-longonga. Z Jožetom sva mesto na zemljevidu brž našla. Leži južno od Sydneya, v Avstraliji...

Telefon je neusmiljeno zvonil in ker sem vedela, da se bo Jože samo zasukal v postelji, sem prižgala luč in vstala. Nejevoljna, da nekdo kliče sredi noči, sem dvignila slušalko.

»Halo? Čuj... si ti?« sem zaslišala glas v telefonski slušalki. Ta značilni nagovor... ti poslušaj ali... čuj... (ko jo človek že itak posluša z veseljem!) sem v hipu prepoznala in od veselja sem zavpila in prebudila Jožeta. Liza! Lizika kliče!

»Čuj, koliko je pri vas ura?« je rekla po prvih pozdravnih besedah. Sve-ta nebesa, kdovekoliko časa se nisva ne videli ne slišali, njo pa zanima koliko je ura!

Pogledala sem na budilko. »Ena je proč.«

»Škoda,« je rekla, »s Stevom sem šla staviti, da te bom zbudila točno o polnoči. Pri nas pa je ura deset dopoldne. Do zdaj sem bila prepričana, da je 10 ur časovne razlike, pa vidim, da je le 9. Vidiš, da tudi v knjigah ne vedo vsega! Kako se imaš? Si dobila moje zadnje pismo? Čuj, ali hodiš na pokopališče zalivat rože za mojo mamo? In Jože, ali še vedno misli, da sem prismuknjena potovka? Kje praviš, da zdaj stanujeta? Ali tista češnja še tako lepo cvete? Poslušaj... grozno brni v slušalki, Steve se mi pači tu poleg... Čuj, povej mi no, kako je s teboj, zakaj si kar tiho?« Razburjena, srečna sem ji pripovedovala, na hitrico sem ji odgovarjala kar po dve in dve vprašani skupaj. Pismo da sem dobila, zaradi groba naj nikar ne skrbi, spomladi bom nasadila mačehe. Tista češnja... ni je več in ne našega vrta. Stolpnice stoje tam in beton je okrog njih in nekaj suhe trave. Češnja... četudi bi bila, bi bila zdaj gola in mrtva, saj je zima in sneg je vsenaokrog...

»Pozabila sem,« je prihajal njen glas od daleč, »tu pa zdaj cvetijo pomaranče in ker na vrtu nimamo kač, sem lahko bosa... Čuj...«

To je bil najin prvi pogovor pred mnogimi leti. Zmeden, a tako osrečujoč.

Letos je zatrdila, da pride na dopust. Njej niti ne bi verjela, pri njej vedno »kaj vmes pride«, vendar mi je v pismu to zatrdil tudi njen mož Steve, torej bo res držalo. Ne poznam ga in ne njenih otrok, s slik se mi smehljajo njihovi obrazi. »Otroka dobro govori-ta slovensko – zlepa ali zgrda, govorila

bosta – kako naj bi se sicer pogovarjala s tabo, ko pridemo? A čuj... ne pričakuj, da bosta obvladala slovnico tako kot ti! Med sabo žlobudrata angleško, da ju komaj razumem, a videla boš, kako lepo sem ju naučila...«

Zdaj je doma in gospodinji, ukvarja se z vrtom in s piščanci, a ko mali Stevie malo zraste, bo šla v trgovino – trgovin je kot toče in zlahka bo dobila službo, saj to je pravzaprav njen po-

klic, za katerega se je izučila. Sicer pa... o vsem se bomo pogovorili. Ne več v pismih, kjer mrgoli slovnicih napak in ki hodijo tako dolgo in tudi hiteti ne bo treba ali vpiti zaradi motenj v telefonskih zvezah. Klepetali bova lahko, kolikor naju bo ravno volja, saj si imava povedati toliko vsega.

Čakam jo, mojo Lizo, saj bo prišla kmalu.

Ivanka Korošec

Zgodba o poročnem prstanu

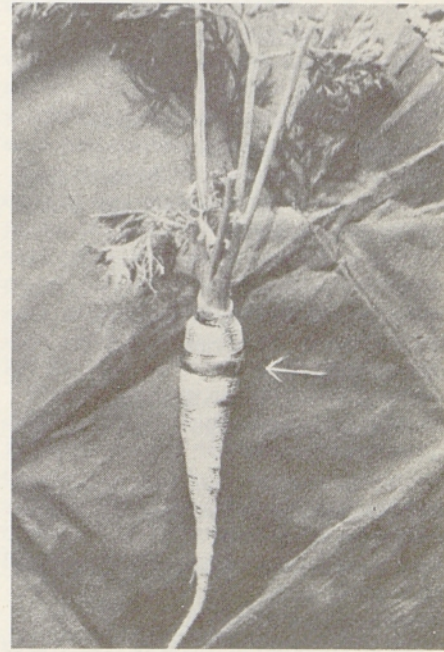
Zgodba, ki bi jo vam rad povedal, je komaj verjetna, vendar pa fotografija potrjuje njeno resničnost. Videti je, kot da bi se oženil korenček, saj je okrašen z zlatim prstanom. Taka zgodba se lahko pripeti le enkrat v tisoč letih ali pa sploh nikoli. Takole je bilo:

Leta 1925 je prišel iz Amerike domačin, izseljenec, da bi si v domačih krajih našel nevesto. To se mu je tudi posrečilo, saj je bilo dovolj naših brhkih deklet, ki jim je bil všeč Amerikanec. Že isto leto je bila tudi poroka. Nevesta je bila doma iz Mokronoga na Dolenjskem. Poroka je bila vesela, kot mora biti vsaka in kot je v navadi povsod po svetu. Nevesti in ženinu se je na rokah blestel zlat poročni prstan, znamenje ljubezni in večne zvestobe. Poročni prstan je bil že od nekdaj več kot samo zlati simbol.

Po tej »amerikanski« poroki se je zgodilo nekaj nenavadnega, kar je užalostilo oba mladoporočenca – ženin je izgubil svoj prstan. Pomagal je grabiti listje, ki so ga uporabljali kot nastilo v hlevu. Prstan so pomagali iskati vsi sorodniki, znanci in sosedje, ves njihov trud pa je bil zaman. Prstana niso našli.

Pet let pozneje, leta 1930, pa so na nenavaden način le našli izgubljeni poročni prstan. Hišna pomočnica je na njvi pulila korenje in nenadoma je z velikim začudenjem opazila, da je eden od korenčkov »poročen«. Okrog trebuščka je imel zlat prstan. Kmalu so ugotovili, da je to prav tisti zlati prstan, ki ga je izgubil ameriški ženin pet let pred tem. Ugotovili so, da se je prstan izgubil med listjem, šel v hlev,

kjer je na njem počivala krava, potem pa je potoval na kup gnoja, od tam pa z vozom na njivo, kjer se je skrival polnih pet let. Ko so posejali korenje,

Koren z zlatim poročnim prstanom (iz Ilustriranega Slovenca, 1930, preslikal Mirko Kambič)

je eno od semen padlo sredi obročka in to je pomagalo pri odkritju.

Ljudje so se smejali in veseli so bili srečnega razpleta zgodbe o poročnem prstanu. Poslali so ga amerškemu ženinu.

Ta nanavadna, preprosta zgodba je prišla tudi v časopis.

Mirko Kambič

Pot v neznanu

Pisatelj Anton Ingolič je dobro znan našim bralcem, zato ga ob tej priložnosti ne bomo posebej predstavljali. Iz njegovega življenjepisa je med drugim znano tudi to, da so ga med drugo svetovno vojno Nemci skupno s številnimi drugimi zavednimi Slovenci s Štajerske in Gorenjske izgnali v Srbijo. To obdobje svojega življenja je pisatelj opisal doslej že v več delih (tudi v televizijski nadaljevanki), pred nekaj tedni pa je izšla tudi njegova mladinska povest z naslovom »Zaupno« in podnaslovom »Marjetkin vojni dnevnik v šolskih zvezkih«. Opis dogodkov medvojnega izgnanstva je pisatelj prepustil ptujski šolarki, ki dozoreva in odrasča med srbskimi brati.

Pričujoči odlomek je iz začetnega dela knjige »Zaupno« je prijeto in napeto branje tudi za odrasle bralce. Izdala jo je založba Borec v Ljubljani.

Takole je bilo!

Zaropotalo je po vratih, da me je vrglo iz spanja. Gotovo Bruno, ta nesramnež, in pokrila sem se čez glavo. Pa je zaropotalo še huje. In zaslišali so se divji glasovi. Je Bruno zbral krdelo svojih pajdašev? In zarila sem glavo v blazino. Pa me je mama odkrila.

»Odpreti bo treba!« je zahlipala.

V sobo je planil Blaž.

»Nemci!« je povedal. »Ne bomo odprli! Če nam imajo kaj povedati, naj pridejo čez dan!« je še rekel.

Že so padla vrata s tečajev in pridrli so v sobo. Dva vojaka in civilist. V slovenščini, kakor jo govorijo ptujski nemčurji, je civilist povedal, da se moramo takoj obleči in oditi z njimi.

»Na Borl?« je vprašala mama.

»Los, los!« sta v odgovor zakričala vojaka.

Potem je civilist povedal, da smemo vzeti s seboj samo toliko svojih stvari, kolikor jih lahko nesemo.

»Kam nas boste odpeljali?« je vprašal Blaž.

»Kuš, svinja!«

To je bil odgovor oholega, kot trlica suhega in kot smrt grdega nemčurja, ki je pred vojno, kakor je pozneje povedal Blaž, služil pri nekem ptujskem Nemcu za konjskega hlapca.

Mama je zajokala na glas, tudi jaz nisem mogla zadržati solz, Blaž pa je samo stiskal pesti.

»Los, los!« sta zakričala vojaka, civilist pa je pokazal na uro in rekel: »Pol ure časa imate!«

Tedaj sem videla, da je dve po polnoči.

»Ne jočite, mama, ne cmeri se, Marjetka! Stopim po očetov kovček, vidve pa se oblecita in zberita najboljše, kar imamo!« je rekel Blaž in odhitel v shrambo, za njim pa je planil eden od vojakov.

Čez pol ure so nas nagnali iz stanovanja in iz šole. Blaž si je zadel na rame očetov kovček, jaz sem nosila manjšo košaro in cekar, v katerega sem zadnji trenutek potisnila tale moj zvezek in nalivno pero, mama pa je vlekla večjo košaro. Govoriti nismo smeli, Blaž pa je kljub prepovedi od časa do časa zaklel. Po vsaki njegovi kletvi je nemčur zatulil: »Kuš, svinja!«

Prignali so nas v nekakšno dvorano. Tam je bilo že več družin s kovčki, košarami in torbami. Nekaj objokanih žensk sem po videzu poznala, tudi šolarjev in dijakov pa dijakinj, bili so sami Ptujčani. Med njimi sta bila tudi Janko in njegova teta.

»Nas bodo odpeljali na Borl?« sem vprašala Janka.

Ne Janko ne njegova teta, nihče ni vedel, kam nas bodo odgnali.

Zjutraj so nas spodili na dvorišče. Priropotal je tovarnjak in veleli so nam, naj znosimo nanj svojo prtljago. Potem je pripeljal še en tovarnjak, za nas. In že sta oba tovarnjaka zdrdrala po ptujskih ulicah.

»Ne peljejo nas na Borl,« je povedal Blaž, ko smo se peljali do Drave.

»Kam pa, za božjo voljo?« je zajokala mama.

»Kuš!« je zakričal vojak, ki je sedel s puško med kolena na koncu tovarnjaka. Kam brez očeta, kam brez vsega tistega, kar smo pustili doma? Še pol svojih oblek nimam, oče in Blaž še manj, pač pa je mama stlačila v košaro nekaj pribora in posode, tudi sladkorja, makaronov in pol hlebca kruha. Pa najbrž še kaj, da ne bi bili lačni.

Blažu se je spet posrečilo, da je pokukal skozi razporek med ponjavama, ki sta zapirali tovarnjak.

»Proti Mariboru nas peljejo!« je povedal.

In res, pripeljali so nas v Maribor. Ko se je tovarnjak ustavil in je vojak odgnil

ponjavo, smo videli, da smo sredi prostornega dvorišča.

»Kasarna!« sta ugotovila Blaž in Janko.

Spodili so nas s tovarnjaka v kasarniške kleti. Tam je bilo zbranih že precej družin; iz Ormoža, Središča in drugih krajev ptujske okolice. Večinoma ženske in otroci, njihovi možje in očetje pa so bili kot naš oče in Jankov stric pa ded in njegova babica zaprti na Borlu. Čez kako uro so nas poklicali na dvorišče. Tam nas je čakala naša prtljaga. Toda dobili smo jo šele, ko so jo pregledali. Nam niso ničesar vzeli – cekar s temle zvezkom sem na srečo ves čas trdno držala v rokah – drugim pa so pobrali vse, kar so imeli vrednejšega: ure, zapestnice, fotografske aparate, zlatnike, srebrnike in boljše perilo. Roparji! In spet: los, los, dol v klet! Opoldne pa spet: los, los, na dvorišče! Iz kotla, ki je stal sredi dvorišča, so nam v vojaške skodele nalili nekakšne juhe. Blaž in Janko sta jo izlila na tla, jaz pa sem svojo in mamino odnesla ujetnikom, našim bivšim vojakom, ki so z druge strani visoke žičnate pregraje gledali k nam. Še preden me je eden od stražarjev spodil od mreže, so lačne roke segle po obeh skodelah, globoko udrte oči so me hvaležno pogledale, suhe ustnice pa zašepetale: »Fala, fala, devojčica!«

Noč smo prespali na kovčkih, košarah in na kamnitih mačjih glavah, s katerimi so tlakovana kletna tla.

Danes dopoldne so nas spet spodili na dvorišče.

»Tisto juho naj kar sami požlampajo!« je rekel Blaž.

Pa ni bilo juhe, pač pa so se pripeljali pokriti tovarnjaki. Ko so jih odkrili, so poskakali z njih zaporniki in zapornice z Borla. Med njimi je bil tudi naš oče. Kako smo ga bili veseli! Na vse hudo smo za nekaj časa pozabili.

»In zdaj?« se je prvi oglasil Blaž.

»Eden od naših je izvedel, da nas bodo vse skupaj izselili,« je povedal oče.

»Kam?« sva vprašala hkrati z Blažem, mama pa je zajokala.

»Najbrž v Nemčijo, tam primanjkuje delavcev...«

Na vročem soncu smo čakali in čakali. Zdaj se je izkazalo, kako prav je storila mama, da je potisnila v košaro pol hlebca kruha in dve prekajeni klobasi.

Šele sredi popoldneva je prišel ukaz: »Los, los!«

Otovorjene s prtljago so nas spodili na cesto in nas odgnali na železniško postajo. Tam so nas nagnali v prazne tovorne vgone.

Sreča, da so z nami gospod nadučitelj, gospa Francka, Janko, njegov stric in njegova teta. Tudi gospod profesor Strnad, gospa Zinka in Tomažek so z nami. Tomažku se vse zdi hudo čudno, vendar, srečnež, ne ve, da se pelje v izgnanstvo. Ko je vlak zapeljal na železniški most, smo vedeli, da se peljemo na jug. V Ljubljano? Še dalje, v Italijo? Na Gorenjsko in dalje v Nemčijo? Odgovora nihče ne ve.

S pisanjem bom nadaljevala, ko bom izvedela kaj več. Samo to naj še zapišem, da je danes petek, 13. junija 1941!

Nisem vraževerna, vendar se bojim, da nas že zaradi petka in 13. v mesecu ne čaka nič dobrega.

Vlak se zaustavlja.

»Še malo in bomo v Zidanem mostu!« je pravkar oznanil Janko.

Toliko bo vlak menda že stal, da bom lahko skočila po vodo. Hudo žejna sem, tudi Tomažek je že nekajkrat prosil za vodo.

»Vlak ne pelje na postajo!« je ugotovil Janko.

»Kam pa?«

»Proti Zagrebu zavija!«

»Nas peljejo na Hrvatsko?«

Gospod nadučitelj je že tretjič prosil vojaka, ki nas straži ob priprtih vratih, naj vendar pove, kam nas peljejo.

Vojak je slednjič le povedal.

»Nah Srbijen!«*

»V Čupriji ob Moravi sem služil voj-sko!« je zaklical oče. »Tam so bogati kraji in dobri ljudje!«

»Srbi so naši bratje!« je rekel gospod nadučitelj.

In Jankov stric je zapel:

»Oj zdaj gremo, oj zdaj gremo, nazaj še pridemo...«

Pojemo, kolikor nam dajejo pljuča, nemški vojak pa nas začudeno gleda. Najbrž ne more razumeti, kako moremo peti, namesto da bi se jokali. Naj le vidi, da Slovenci nismo emere in bojzljivci!

»Oj zdaj gremo, oj zdaj gremo, nazaj še pridemo...!«

»Res pridemo? In kdaj pridemo?« je mama zajokala v naše petje.

*V Srbijo!

V Zagrebu so nam dekleta Rdečega kri-ža prinesla mleka in čaja, tudi kruha, grdo pa so nas gledali možje in fantje v črnih uniformah. Oče je povedal, da so to ustaši, ki v hitlerjevem imenu vladajo na Hrvat-skem. Železničarji so nam potrdili, da nas res peljejo v Srbijo.

»V Čuprijo?« je vprašal oče.

Tega niso vedeli, povedali pa so, da so pred nami odpeljali v Srbijo že dva vlaka slovenskih izgnancev.

»Kako bomo živeli, le kako bomo žive-li?« je zatarnala mama.

»Imamo roke, ki so vajene dela,« je mamo zavrnil oče. »In Srbi so gostoljubni ljudje!«

Mama pa še kar naprej jedikuje.

»Komaj smo si malce opomogli, smo vse izgubili...«

Razumem jo in smili se mi, obenem pa sem malce tudi jezna nanjo. Res si tudi nadučiteljeva in profesorjeva žena vsak čas obrišeta solzne oči, Jankova teta pa od

časa do časa celo izbruhne v glasen jok. Vendar bi lahko imele nekaj več ponosa. Kaj je treba drugim razkazovati svojo bolečino? Tudi meni je hudo, a ne jočem. Najhuje mi je, ker sem izgubila najboljšo prijateljico Ivico in najboljšega prijatelja Primoža. Še posloviti se nisem mogla od njiju. In hudo mi je po Studenčnici, po akaciji, po Finžgarjevem romanu, ki ga nisem utegnila prebrati do konca, po... Ne, ne, nočem misliti na vse tisto, kar sem izgubila, misliti moram na tisto, česar sem se rešila. Rešila sem se prekle, rešila stego-vanja desnice in hajlanja pred hitlerjevo sliko. In ne bo mi treba prepevati več bedastih nemških koračnic in učiti se lažni-vih nemških stavkov.

Peljemo se že ure in ure, a vlak se ni ustavil še na nobeni postaji. Samo za toliko je obstal nekje sredi pokošenih travnikov, da smo lahko poskakali iz vagonov in opravili svojo potrebo. Potem pa spet: Los, los! Zares nas imajo za živino. Še za živino ne, živini bi dali jesti in bi jo napoji-li, mi pa jemo, kar imamo, žeje pa si nimamo gasiti s čim. Oče bi za steklenico hladnega piva dal zlatnik, če bi ga imel seveda. Najhuje trpi Tomažek, gospod profesor in gospod nadučitelj zaman prosita vojaka, naj vendar na kakšni postaji ustavijo vlak.

Vročina je čedalje hujsa. Tomažek ve-nomer veke in prosí: »Žejen sem, mamica, očka, žejen!« Tudi jaz bi rada pila. In gotovo tudi drugi. Vlak se počasi vleče prek prostranih pšeničnih polj in travni-kov. Na postajah, skozi katere se peljemo, je malo ljudi, tisti, ki postajajo na peronih, nas gledajo, kakor da prihajamo z lune, mi pa z željnimi pogledi iščemo vodovodno pipo. Nekje je bila odprta in voda je v velikem curku lila iz nje.

»Skočil bom, natočil vode in se vrnil v zadnji vagon!« je rekel Blaž, ko smo se spet bližali postaji.

V zadnjem trenutku ga je oče zgrabil za ramena.

»Ne nori! Vlak bo prej odpeljal!«

Starejši so zadremali, jaz pa sem bolj budna, kakor sem bila zjutraj. Imajo v Srbiji šole? Seveda jih imajo! Me bodo vzeli v četrti razred? Seveda me bodo! Tako se vprašujem in si odgovarjam. Toda ali bom lahko sledila pouku? Srbščine znam samo toliko, kolikor smo se je letos učili. Tri pesmi, nekaj slovničnih pravil in nekaj besed. In cirilico berem počasi, še počasneje jo pišem. Bo to dovolj?

Kako se že začne tista pesem o oranju kraljeviča Marka?

Vino pije Kraljeviću Marko
sa staricom Jevrosimom majkom...

Znam jo še, znam, povedala jim jo bom, da bodo videli, kako cenim njihovega ju-naka, ki je s plugom in volmi odšel na polje, tam pa ni oral njive, pač pa cesarsko cesto.

Te on pobi Turke janičare,
pak uzima tri tovora blaga,
odnese ih svojoj staroj majci,
»To sam tebi danas izorao...«

Junak! Sploh so bili Srbi junaki, na Ko-sovem so jih Turki res premagali, uničiti pa jih niso mogli.

Spet se približujemo večji postaji. To-mažek milo prosí za vodo. Morda se bomo le ustavili...

Blaž je ostal na postaji in mi se peljemo naprej. Mama joče, oče je ves iz sebe, jaz pa... Naj skočim za njim in še jaz ostanem tam zunaj? Strašno! Blaž je bil prepričan, da bo natočil vode in se vrnil, če ne v naš vagon, pa v zadnjega. Na peronu se je pri vodovodni pipi nabralo precej ljudi, vlak pa je stal komaj nekaj minut. Vojaki so res kričali, naj se ljudje vrnejo, ampak žeja je bila hujsa. Blaž je do zadnjega vztrajal pri pipi. Natočil je termovko in se pognal proti vlaku, ko se je že začel premikati.

»Blaž, Blaž, hitro, hitro!« sva mu klicala z očetom, mama pa je samo vzdihovala: »Moj Bog, moj Bog!« Tudi vojak je kričal: »Šnel, šnel!«

Blaž je tekkel, kolikor je mogel.

»Skočil bo v zadnji vagon! Gotovo bo skočil!« nas je tolažil Janko.

Ko je vlak zapeljal v ovinek, pa smo videli, kako je Blaž stal sredi sosednjih tračnic s termovko v rokah. Bolj in bolj se je oddaljeval in bil je manjši in manjši. Ko se je vlak zravnal, ga nismo več videli.

Gospod profesor Strnad in gospod na-dučitelj sta vprašala vojaka, ali ga bodo poslali za nami. Namesto da bi jima odgo-ovoril, jima je najprej zagrozil s puško, potem pa rekel, da bi bil moral streljati nanj, takšno je povelje, zato naj molčimo in ne vprašujemo po ubežniku. Po ubežni-ku? Blaž vendar ni nikakršen ubežnik!

Mama joče huje in huje, prepričana je, da smo Blaža izgubili za vedno. Oče in Janko pa pravita, da je Blaž tako iznajd-ljiv, da se bo z naslednjim vlakom pripeljal za nami. Vendar se bojim zanj, zelo zelo se bojim. Mami se bo zbledlo, če se ne bo kmalu pripeljal za nami.

Smo v Bosni. In jutri, kakor je izvedel oče, bomo v Srbiji. O Blažu pa ni ne duha ne sluha.

(odlomek)

za mlade

po sreči

Rubriko ureja: MIHA MATÈ
Ilustrirala: IRENA MAJCEN

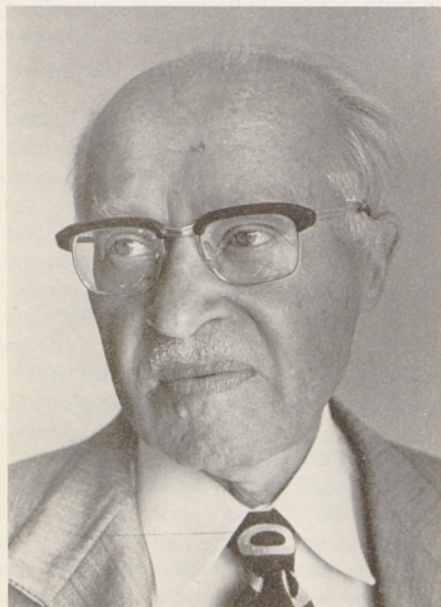
Predstavljamo vam pisatelja ANTONA INGOLIČA

Pisatelj Anton Ingolič se je rodil leta 1907 v Spodnji Polskavi pod zelenim Pohorjem. Njegov oče je bil mizar, zato je želel, da bi tudi sin nadaljeval njegov poklic. Toda zasukalo se je drugače. Malega Antona so vse bolj privlačevale knjige. Po končani osnovni šoli v domačem kraju je odšel v Maribor, nato pa je študiral v Parizu in v Ljubljani, kjer je kot profesor vse do upokojitve predaval slovenščino.

Njegove najpomembnejše knjige za mlade bralce so: Tajno društvo PGC, Tvegana pot, Deček z dvema imenoma, Pot po nasipu, Diamanti, ribe in somovar, Deklica iz Chicaga, Potopljena galeja, Enajsterica živih, Mladost na stopnicah, Gimnazijka, Zgodbe mojega jutra, lani pa je izšla njegova najnovejša knjiga o izgnanstvu v Srbijo z naslovom Zaupno.

Mnoge njegove knjige so bile prirejene tudi za televizijske nadaljevanke. Ko boste že malo starejši, pa boste radi segli po njegovih knjigah za odrasle bralce, kot so: Lukarji, Matevž Visočnik, Na splavih, Pretrgana naveza, Lastovka čez ocean, Šumijo gozdovi domači in drugih.

Za tokratno srečanje s pisateljem smo vam izbrali zgodbico iz knjige Ptiček brez kljunčka, ki pripoveduje o mali Maši, pisateljevi vnukinji.

Anton Ingolič

MAŠA SE NE RAZBURJA

Dedek ima na svoji pisalni mizi črnilnik z dvema posodicama. V levi je črnilo, desna posodica pa je prazna. Polna je samo za dedka, ne pa tudi za Mašo. Ko namreč dedek namaka peresnik v levo posodico, namaka Maša svoj peresnik – barvni svinčnik v desno. In oba pišeta, Maša tudi riše. Dedek sedi na stolu, Maša pa kleči na kavču ob pisalni mizi.

V preveliki vnevi Maša nekega dne tako krepko zamahne z desnico, da pahne črnilnik na tla. In že se na preprogi pokaže velik temno moder madež.

In madež še raste, raste...

»Babica, babica« zakliče dedek v strahu.

In potem še Maša: »Babica, babica!«

»Kaj že spet?« se oglasi babica iz kuhinje.

»Cunjo, gobo, bencin!« zakliče dedek ves iz sebe.

»Kaj se razburjaš!« pride iz kuhinje.

Ker Maša misli, da babičine nejevoljne besede veljajo njej, pomirljivo odgovori: »Babica, jaz se nič ne razburjam!«

Seveda, čemu bi se Maša razburjala, črnilo je vendar steklo iz dedkove posodice! Razburi pa se, in še kako se razburi babica, ko slednjič le pride in zagleda Črno morje na skoraj novi preprogi. Malce se potolaži, ko Maša brž steče v kopalnico in se od tam kot blisk vrne s cunjo in gobo.

»Babica, bom že jaz očistila dedkovo packo!«

A dedek? Kaj naj bi storil dedek? Prinese si orodje in z dvema velikima vijakoma pritrudi leseni črnilnik na desni ogel pisalne mize.

Odtlej dedek in Maša brez nevarnosti namakata vsak svoje pisalo in čarata na papir najbolj čudovite zgodbe in zgodbe. Dedek jih samo piše, Maša pa tudi riše.

Jelka Bakula

Meseci do poletja

Januar v naravo kliče,
na smuči, sani, med griče.

Februar že pusta vodi.
Z masko vsak naj se sprehodi!

Prvo cvetje marec daje,
mamico imam najraje.

Vse v aprilu se prebuja,
še zaspanec ne zamuja.

V maju se vijó zastave,
vabijo nas na proslave.

Junija skrbi je konec,
se poslavlja šolski zvonec.

Jana Milčinski

Strah išče novo službo

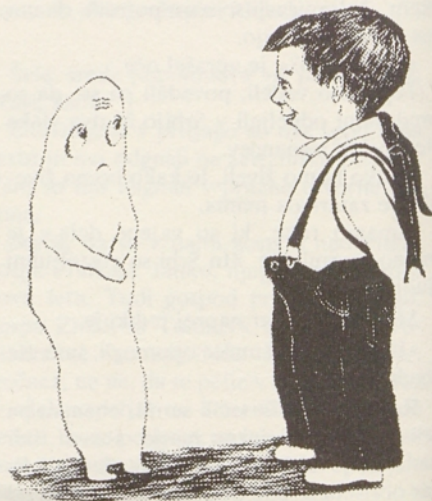
Šolarji so se porazgubili vsak na svojo stran. Matiček, ki je stanoval onstran travnika, jo je sam samcat drobil proti domu. Noč je bila temna kot v rogu. Veter je zavijal čez ravan, po nebu so se podili črni oblaki. Ne ena zvezdica ni svetila Matičku na pot. Zeblo ga je in težko je že čakal, da zleze za toplo peč.

Tdaj se mu je čez pot postavila bela senca in zatulila:

»Bu-buuuu, bu-buuu, ne greš več domu!

Če v pest te dobim, te v prah zdrobim!«

Matičku je zastal korak. »Nimam rad takih norčij,« je rekel nejevoljno. »Sploh pa, če mi imaš kaj povedati, se mi najprej predstavi!«

»Bu-buu! Bu-buu!« je rekla senca preteče. »Jaz sem strašni strah in strašim tod okoli že sto in sto dolgih let.«

»Sem si kar mislil,« je rekel Matiček, »da si že v letih. Zato ni čudno, da si pozabil, kako so te učili v šoli: ne reče se domu, temveč domov!«

Bela senca je planila proti Matičku: »Buuu! To zame ni važno! Važno je, da te dobim in te v prah zdrobim!«

Matiček se je veselo nasmejal. »Mar misliš, da se te kaj bojim? Še malo ne! Saj dobro vem, da je strah znotraj votel, okrog in okrog ga pa nič ni!«

»Huuu!« je zastokal strah. »Le kakšni ste danes otroci! Niti poštenega strahu se več ne bojite. Ko sem bil mlad, so otroci kar trepetali, če so le zaslišali moje ime. Ali se ničesar ne bojiš?«

»O, pač, tudi jaz se bojim,« je odvrnil Matiček. »Kadar v šoli pišemo računsko nalogo, sem ves poten od strahu.«

Zdaj je glas še glasneje zastokal. Če se otroci boje le računskih nalog, tedaj

splah nima več kaj početi tukaj. Ne preostane mu drugega, ko da gre v pokoj ali pa si bo moral drugod poiškati službo.

Matičku se je nesrečnež zasmilil. Če bi bil prej vedel vse to, bi se bil nalašč malo prestrašil, da bi reveža razveselil.

»Če hočeš, me še enkrat prestraši,« je uslužno ponudil. »Potrudil se bom, da me bo zelo zelo strah.«

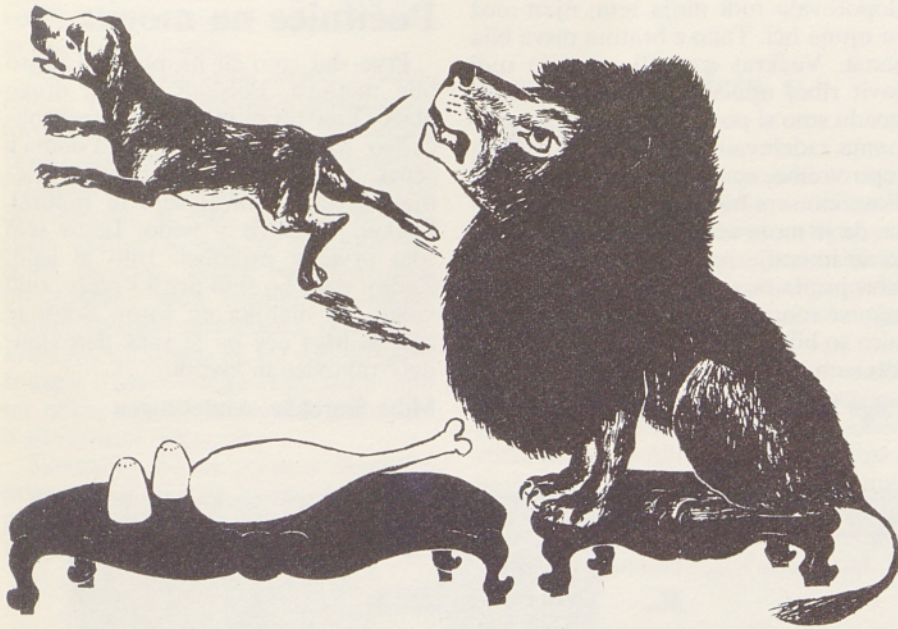
Strah je odkimal. »Miloščine ne maram. Za pošteno delo hočem pošteno plačilo.«

»Potem je najbolje, da greš v svet in si poiščeš drugo službo,« je rekel Matiček. »Moj očka vedno pravi, da pridne roke povsod najdejo delo.«

Strah je prikimal. Res mu ne kaže drugega, ko da vzame pot pod noge in odide v svet s trebuhom za kruhom.

Poslovila sta se. Matiček je odhitel domov, strah pa je pobasal svojo bisago in se odpravil na pot. Kdo ve, kam ga je nesel korak? Nemara še zdaj tava po svetu in išče novo službo.

198 cm. Malo pred smrtjo, 1. aprila 1922. leta, je bila visoka 231 cm; ker pa je imela hudo ukrivljeno hrbtenico, bi zavravnana verjetno merila kar 241 cm. Najvišja živeča velikanka pa je Sandy Allen, ki sedaj živi v Shelbyvillu v ZDA. Septembra 1974 so ji izmerili 226,7 cm, vendar še raste. Tehta 191 kg, za obleko pa potrebuje, 5,48 metra blaga.

Basen

Zakaj se psi vohajo?

Nekoč je priredil lev drugim živalim veliko gostijo. Ko sede pri mizah, zapazijo, da nimajo popra. Lev pošlje psa, naj jim ga brž prinese.

Pes gre, a ga ni več nazaj. To leva silno razsrdi. Ukaže torej vsem drugim psom, naj gredo iskat lenega tovariša, če ne, bo vse raztrgal.

Od tega časa se psi ovohavajo, kadar se srečajo, misleč, da bodo našli tistega porednega tovariša, ki ima poper pri sebi.

Zapisal Lojze Zupanc

Morda še ne veste...

– da je bil najvišji človek, o katerem imamo neizpodbitne dokaze, Robert Pershing Wadlow, rojen 22. februarja 1918. leta. Meril je 272 cm. Umrl je leta 1940. Ko mu je bilo devet let, je že lahko nesel svojega očeta, altonskega župana, po stopnicah domače hiše. Največjo težo je dosegel na svoj 21. rojstni dan, ko je tehtal 222 kg. Ob smrti je tehtal 199 kg. Njegovi čevlji so bili dolgi 47 cm, roke od zapestja do vrha sredinca pa 32,5 cm.

– da je bila največja ženska vseh časov Jane Bunford iz Anglije. Na svoj trinajsti rojstni dan je merila že

LJUDSKE UGANKE

Kaj je to: je zmeraj sito in vendar zmeraj predrto, lačno.

sito

Zdaj sem cel, zdaj mene manjka, tečem podnevi in ponoči brez nog.

mesc

Kdo sem, ki svetim in ogenj požiram?

stenj pri sveči

Oče je visok, mati bodeča, otroci pa pisani. Kaj je to?

ko stanj

Kdo s šestimi nogami vendar le po štirih gre?

jezdec

Je v človeški obleki pa ni človek.

bolha

Ni bilo, ne bo in vendar je.

današnji dan

Z barvicami lahko narišem sliko. Narišem hišo in otroke, ki se zunaj igrajo. Barvice se potrebuje tudi v šoli. Barvic je vseh vrst na primer: vodene barvice, neokolor in flomastri. Vsaka barvica ima drugačno barvo. Ena barva je rdeča, druga zelena, potem modra, rumena, rjava, siva, roza, vijoličasta in svetlo plava. Samo dve barvici sta črna in bela. Barvice se nosi v torbi in se tudi pazi nanje, ker so drage.

Suzana Kerin, 5. razred, Rapperswil

Barve

Barve so zelo lepe. So temne in svetle. Moje najlepšo barve so: rdeča, modra in zlata. Barve rabimo za barvanje, da lahko narišemo sliko ali poobarvamo predmete, ki so narisani na papirju. Imamo vodene barvice, neokolor, svinčnike in flomastre. Rada barvam in rišem.

Tanja Kaučič, 5. razred, Rapperswil

Počitnice na morju

Prve dni smo šli na plažo. Tam so bile meduze. Poiskali smo si drugo plažo, kjer jih ni bilo. Dobil sem sončarico. Moral sem biti ves dan doma v senci. Jedel sem prežganko in zeledno juho. Plaval sem in treniral. Skakal na glavo v vodo. Letos sem spal prvič v prikolici. Bilo je lepo. Zadnji dan, ko smo prišli s plaže, smo videli, da manjka en šotor. Šotor je zgorel. Moj oče pa je vsak dan »tauhal« rakovice in zvezde.

Miha Smrekar, Andelfingen

Počitnice v domovini

Domov smo se peljali z osebnim avtomobilom. Pot je bila dolga. Ker smo potovali ponoči, sem večji del poti prespala. Kadar sem se prebudila, sem vprašala, če še nismo doma. Komaj sem čakala, da bom videla svoje sorodnike. In končno smo prispeli. Bili smo zelo veseli. Kmalu po našem prihodu sem imela rojstni dan. Na praznovanju so se zbrali vsi sorodniki in veseli smo bili ponovnih srečanj. Vreme je bilo zelo lepo in vroče. Z mojimi sestričnami sem se hodila kopat. Moji starši so ta čas delali pri hiši. Počitniški čas je hitro minil in vrtniti smo se morali v Nemčijo.

Snježana Mikloška, 4. r. Berlin

Bil sem v Jugoslaviji. Peljali smo se na morje. Najraje sem se kopal v bazenu. Z mojima bratrancema sem se v bazenu lovil in žogal ter potapljal. Na počitnicam sem imel tudi srečo, da sem našel želvo. Prinesel sem jo s seboj v Berlin. Zelo rada je solato.

Rajko Jelen, 2. r. Berlin

V mojih počitnicah se ni zgodilo nič posebnega. Preživela sem jih pri stari mami v Sloveniji. Ker je bilo tam zelo dolgčas, sem se hodila s prijateljicami vsak dan kopat v Čateške toplice. Na moje presenečenje sem tam srečala tudi tri znane družine iz Berlina. Sploh je bilo tam veliko turistov z vsega sveta. Včasih smo šli tudi na daljše sprehode in izlete, enkrat pa smo bili tudi na obisku pri teti v Ljubljani. Ravno ko sem bila v Ljubljani, je bila tam velika proslava 40-letnice vstaje slovenskega naroda, na kateri je govoril predsednik predsedstva Jugoslavije Sergej Kraigher.

Jožica Stamatov, 9. r. Berlin

Del mojih počitnic sem preživela na morju v Rovinju. Tam sem bila s teto Milojko, ki je pela deset dni z nekim ansamblom. Vse to se je dogajalo v železniškem letovišču. Tam sem spoznala Neno. Njen oče je igral pri ansamblu saksofon. Od takrat sva bile skupaj vse dneve. Skupaj sva se kopa-

li. Enkrat me je oplazila meduza tako, da se mi pozna še zdaj. Nekega dne sem z Neno spoznala čudovito družbo. Z barko smo se peljali tudi na izlet v Vrsar. Zadnji dan počitnic sem stopila še na ježa. Kljub vsemu lahko rečem, da mi je bilo v Rovinju zelo všeč in upam, da bom šla tja spet drugo leto.

Petra Zaman, 9. r. Berlin

Počitnice sem preživela v Jugoslaviji pri stari mami. Vreme smo imeli zelo lepo, tako da smo se večkrat odpeljali na kopanje v Podčetrtek. Iz Berlina je dopotovala tudi moja teta, njen mož in njuna hči. Tako z bratom nisva bila sama. Večkrat smo šli vsi trije tudi loviti ribe, ujeli pa nismo nobene. V gozdu smo si postavili šotor in se večnoma zadrževali tam. Kadar pa ni bilo lepo vreme, sem hodila nabirati gobe. Posebno sem bila vesela, ko sem slišala, da je moja sestrična rodila punčko, ki se imenuje Ana. Na Ano sem večkrat pazila in zelo hudo mi je bilo, ko sem se morala posloviti od nje. Počitnice so bile zelo lepe, posebno še zato, ker sem jih preživela v moji domovini.

Olga Dreflak, 7. r. Berlin

Počitnice v domovini. Narisal: Andrej Jeršič, 3. raz., Berlin

novе knjige

Slovenian Books

Splošno združenje grafične, grafično-predelovalne industrije, časopisne in založniške dejavnosti ter knjigotrštya Slovenije je predstavilo pred frankfurtskim knjižnim sejmom posebno izdajo »Knjige 81« v angleškem jeziku z naslovom »Slovenian Books«, namenjeno informiranju mednarodnega prostora o položaju knjige in bralni kulturi na Slovenskem.

Urednik lepo oblikovane publikacije (80 strani velikega formata), ki je izšla v nakladi 3000 izvodov, je Branko Hofman, zunanja podoba pa je delo Mirana Moharja.

Poleg urednikovega uvoda, v katerem je zbrana vrsta bibliografskih informacij, lahko v reviji Slovenian Books preberemo obsežno besedilo iz raziskave, ki govori o bralni kulturi na Slovenskem, o tem, kdo na Slovenskem kupuje knjige ter kaj Slovenci sploh berejo. Temu besedilu sledi predstavitev vseh slovenskih založb, potem obsežen seznam del slovenskih avtorjev, na koncu pa sta v publikaciji še zapis o Slovenskem knjižnem sejmu ter nekaj najpomembnejših podatkov o slovenskih tiskarnah.

Slovenian Books pomeni dejansko prvo usklajeno nastopanje slovenskega založništva in grafične industrije na tujem trgu.

Rezija – jezik zemlje, jezik kruha

V založništvu Tržaškega tiska je na pobudo kmetijske zadruge »Ta Rožina dolyna« iz Solbic izšla dvojezična brošurica s poetičnim naslovom »Rezija – jezik zemlje, jezik kruha«, a z dokaj realističnim podnaslovom »Načrt družbenogospodarskega in kulturnega razvoja Rezije«. Uredil jo je Renato Qualia.

Rezijo so v zadnjem stoletju odkrivali pravzaprav le jezikoslovci, domovina pa je – vse do sedanje SR Slovenije – gledala nanjo mačehovsko. Sodobni slovenski razumniki so spoznali,

da nas trojna usoda Slovencev (matičnih, zdomskih in čezmejskih) zavezuje k poglobljenim narodnoobrambnim dejanjem. Z Rezijo smo namreč tesno povezani, tako zgodovinsko kot politično in kulturno, zato so uredjalci omenjene brošurice vanjo zapisali, da je osnovni cilj – ohranitev in rast kulturnih vrednot slovenske etnično-jezikovne manjšine.

Zato sodi ta drobna knjižna novost med pomembne vseslovenske kulturne dosežke.

Kardeljeva dela v japonščini

V Tokiu je izšel japonski prevod knjige Edvarda Kardelja z naslovom Smeri razvoja političnega sistema socialističnega upravljanja. Japonski naslov knjige je Samoupravljanje in demokracija. Knjigo je prevedel v japonščino Hiroši Jamasaki.

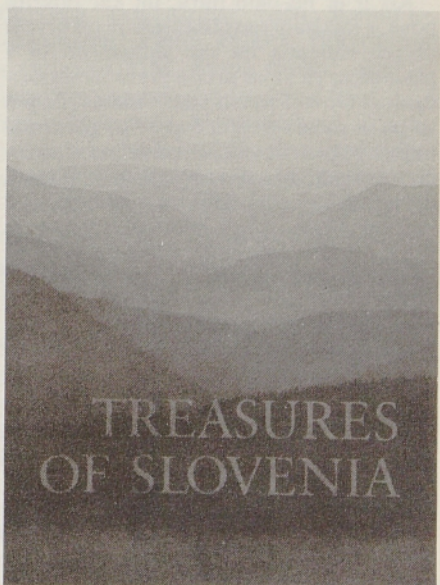
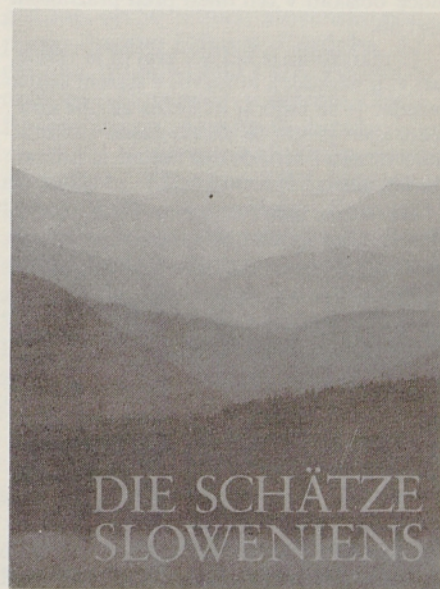
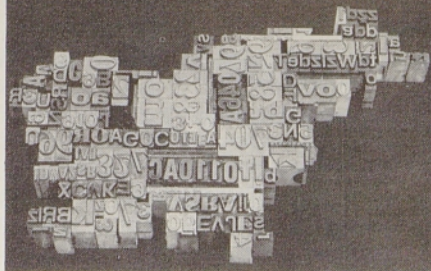
Že leta 1978 je na Japonskem izšlo Kardeljevo delo z naslovom Protislovske družbene lastnine v sodobni socialistični praksi in hkrati njegova knjiga z naslovom Zgodovinske korenine neuvrščanja. Na prošnjo prevajalca je Edvard Kardelj napisal tudi predgovor k tej japonski izdaji svojih del.

Zakladi Slovenije

Knjiga Zakladi Slovenije, ki je doživela doslej že dve izdaji in je bila leta 1979 nagrajena z Župančičevo nagrado, je prišla na knjižne police tudi v angleškem in nemškem jeziku, v tisku pa je tudi že srbohrvaški prevod.

Živahno besedilo Matjaža Kmecla in razkošne barvne slike z izčrpnimi podpisi predstavljajo našo ožjo domovino z njene najlepše, a dostikrat še Slovincem, živčim v domovini, vse premalo znane plati. Z angleškimi in nemškimi Zakladi Slovenije dostojno približujemo slovensko deželo, njeno zgodovino in njen današnji dan, tujcem in rojakom, ki žive na tujem.

SLOVENIAN BOOKS

Naslovne strani brošure o slovenskih založbah in knjigah v angleškem jeziku ter angleške in nemške izdaje dragocene knjige Zakladi Slovenije

V tretje gre rado

Anica je spet na obisku v stari domovini. Že tretjič. Pobožno roma iz kraja v kraj. Stara domovina ji je po cankarjansko največja lepota, največja bolečina, največje in edino zdravje kakor lepi Vidi.

Občudujem njen spomin. Za vse sorodnike in znance ve, kje so pokopani, in vse hoče obiskati v teh dneh pred praznikom mrtvih.

In tako roma iz kraja v kraj in je vesela, ko vidi napredek in razvoj v starem kraju, vendar je še najbolj hvaležna za tihe kotičke, kjer je vse še skoraj tako, kakor je bilo včasih. Pravi, da ima betona in prometa čez glavo v novem kraju.

Na svetu taka je, kakor bi jo vzel iz Cankarjeve zgodbe ali kakor da jo je Cankar vzel za svojo zgodbo. Zato ji pravim lepa Vida.

Tudi bere veliko. Pa ne tukaj. »Tu rajši gledam kraje in ljudi,« mi pravi, »se srečujem in se pogovarjam z njimi, ker jih ne morem vzeti s seboj, knjige pa pojdejo z mano in jih bom spet prebiral tam. In mi bo tako, kakor da se sprehajam po daljni domovini.«

Jemljem jo s seboj na proslavo Jurčiča in Levstika, jemljem v gledališča. »Tega ne boš mogla vzeti s seboj kakor knjigo,« ji prigovarjam, ker vidim, da je ne vleče preveč, ne v gledališče, ne na proslavo.

Ko ji le ne dam miru, mi kar odkrito pove, s kakšnim navdušenjem je ob prvem obisku zahajala na vse slovesnosti in v gledališča, pa kako je bila prevečkrat razočarana. Govori so bili tako »učeni«, da jim sploh ni mogla slediti, čeprav so govorniki najbrž pripovedovali zanimive in važne reči. »Ampak vaša slovenščina je zdaj taka, da je pri najboljši volji ne razumem,« mi razlaga. »Kakor tudi zelo težko razumem jezik v vaših časopisih. Zato jih rajši ne berem. Z užitkom berem samo še knjige.«

Pa še pri teh postaja izbirčna. Kakor tudi v gledališču. Sama je navdušena amaterska igralka in še zdaj veliko igra. Ampak stare igre, čeprav so večinoma še za Ameriko prestare in že nezanimive. »Nove igre pa so preveč zaprte same vase in ne znajo najti stika s potrebami, ki so v ljudeh,« pravi. »Ali tudi,« se brž popravi, »če jih izražajo, jih tako, da je vse izjubljeno v modernih skrižalnicah, ki jim jaz sama in naši igralci ne moremo do živga.«

Pa jo le spravim v gledališče, tudi to pot, tudi v tretje. Dopovedujem ji, da so se dramatik žele do kraja izkričali v tekmi s pragmatikom absurdov in gimnastike in da se spet vračajo k besedi in poskušajo tudi kaj povedati.

Tako sem jo pregovoril, pa je bila še tretjič razočarana. In razočarana ravno nad besedo, nad svojo materinščino.

»Doma se jezimo nad drugim rodом, koliko tuje navlake prinaša v jezik. Pa ste v starem kraju kaj boljši?« me trdo prijetoma. »Spominjam se, kako je pred vojno vzdignilo neznansko prahu, ko so nam trgali **Nebesa pod Triglavom** iz čitank. In vem, kako smo bili žalostni zaradi ljudi, ki se niso mogli premagati, da ne bi zanašali v svoje govorjenje vseh kletvic in surovega smetja, kar so jih nabrali na zahodu in vzhodu. Spominjam se, kako smo si prizadevali, da bi iz vsakdanjega govorjenja iztrebili kar največ starih nemških besed. Ni nam šlo v glavo, kako sta mogla svoj čas Jurčič in Levstik, o katerih tudi zdaj toliko pripovedujete, uporabljati toliko ilirskih besed. Ampak vse tiste reči so bile še z Župančičevimi devojkami vred manj kot nič v primerjavi s tem, kar danes slišim na ulici. Takih surovosti še v Ameriki nisem vajena, pa tudi ne toliko babilonščine. Naš drugi rod si prizadeva za boljšo slovenščino kakor vaša mladina. Napisi na ulicah, imena podjetij, vsakdanje govorjenje, vse je bolj pomešano z angleščino, kakor je bilo včasih z nemščino. Pa tisto smo imeli včasih za barbarstvo, danes pa je menda to imenitnost. In kakor so pred vojno prevladovali italijanske kletvice, tako zdaj stokrat bolj prevladujejo srbske. Kar utaplja te se v njih, rinejo vam že v knjige in na oder. Težko je to poslušati. To je bilo včasih znamenje slabega okusa in nevzgojenosti, zdaj pa je menda nekaj tako naravnega, da sami sploh nič več ne slišite. Človek mora priti čez lužo, da vam pove. Ne reci, da sem stara in da ne razumem časa in ljudi. Povem ti, da je bil spomladi tu moj sin, inženir, pa se je vrnil ves razočaran, češ v Ameriki se Slovenci upiramo angleščini in španščini, tu pa z obema rokama sprejemajo vse, kar je tujega.«

Obljubljam sem ji, da bom o tem kaj več pisal v **Rodni grudi**, ker ljudi v novi domovini zanima vse, kar se dogaja v starem kraju, še posebej zanima odnos do jezika, ker ga v novi domovini tako pestujejo in varujejo kakor punčico svojega očesa, saj jim pomeni dediščino in korenine in moralno oporo, v starem kraju pa vas vse prevečkrat delamo z njim kakor svinja z mehomo in se ne zavedamo, da je malomaren odnos do jezika vse prej kakor dobra naložba za prihodnost, saj se človek še vsiljenih izrazov težko odvadi in iznebi, kaj šele izrazov, ki jih sprejme tako rekoč prostovoljno.

Janko Moder

ANGLIJA: Alois Rebernik 1 £.

AVSTRALIJA: Lojze Košorok 500 din, Božo Štiberc 2 a\$, George, Amalia Elšnik 1,90 £, Tone Resnik 2,58 US\$, Ivan Barat 1,58 £, Elizabeta Plevnik 1,88 £, Julian Viola 1 a\$, Mi-ro Krševan 1,62 £, Jože Košorok 2 a\$, N. Klin-kon 1,60 US\$, Irena Flisar 5 a\$, Tone Dolinar 9.05 £, Aleksandra Munro 7,82 £, Peter Kroppe 5 a\$, Ignac Marija Gjura 2 a\$, Slavka Kruh 1,46 £, Vida Bastalec 2 a\$, Jože Mravljak 2,40 £, Vicky Mrak 2 a\$, Pepca Ohman 5,40 £, Bruno Zavnik 1,11 US\$.

AVSTRILIJA: Dolfi Tušek 20 Sch, Anton Rosc 50 Sch.

ARGENTINA: Francisca Fatur 30 din, Ivica Bavčer-Drajzibner 12 US\$, Slov. del. društvo »Edinost«, Cordoba 40 US\$.

BELGIJA: Francka Kovše-Kalan 120 din, Marija Bezenšek 40 Bfr.

FRANCIJA: Anton Milavec 40 din, Olga Lavrič 70 din, Jože Horvat 5 FF, Ivanka Koci 25 FF, Marko Sajovec 15 FF, Rose Rupnik 5 FF, Pavel Kralj 10 FF, Francois Slak 120 din, Prek-Filipič 10 FF, Julienne Mokotar 10 FF, Ivan Terbizan 100 FF, Julia Črešnar 20 FF.

HOLANDIJA: Milka Oonincx-Martinčič 4 Hfl, Franc Gril 40 din.

JUGOSLAVIJA: Frances Kobilca 50 din, Frank Milavec 100 din.

KANADA: Ivan Drogenik 4 c\$, Darinka Ferletič 1000 din, Ken Ivanc 3 c\$, Stanislav Čemas 8 c\$, Rosalie Čekada 11 c\$, Maria Sluban 5 c\$, Ferdinanda Peitler 5 c\$, Stefan, Ana Kričaj 3 c\$, Franz Kreiner 10 c\$, Cilka Kralj 1 c\$, Margerita Colja 6 c\$, Jože Jarc 3 c\$, Ivan Stancic 10 c\$, Gabriel Uljan 3 c\$, Jožef, Dragica Horvat 5 c\$, Mihela Humar 5 c\$, Ignac Tkalec 14 c\$, Louis Gasnik 4 c\$, Nick Novinschak 3 c\$, Štefan Jerebič 3 c\$.

NEMČIJA: Slov. katol. skupnost 10 DM, Ciril Rejc 4 DM, Martin Knap 6 DM, Alojz Levičar 3 DM, Slov. kult. in šport. društvo BLED 8 DM, Anton Cebe 8 DM, Franci Klancišar 40 din, Janez Mlinar 10 din, Marija Modic 70 din, Michael Jelter 14 DM, Matilda Vrankar 8 DM, Terezija Sluga 4 DM, Anton Gorše 4 DM, Janez Rogan 5 DM, Anton Košir 18 DM, Jože Lampret 4 DM, Franc Kosmač 270 din, Josef Oresnik 4 DM, Justina Kramberger 20 din in 4 DM, Družina Tomažič 4 DM.

ŠVEDSKA: Ivan Šebalj 10 Skr, Adolf Bukovec 10 Skr.

ŠVIČA: August Teropšič 141 din, Matilda Jelen 80 din, Matilda Mösche-Feit 5 Sfr, Aleksander Gergar 25 Sfr, Dr. Terezija Žnidaršič 270 din, Matilda Bauman 40 din, Veronika Lehman-Kokot 90 din.

sporočila

USA: Jack Tomšič 15 US\$, Tony Šavorn 1 US\$, Ivanka Kapel 2 US\$, Mary Dremel 1 US\$, Joško Jerkič 4 US\$, Karel Šabjan 140 din, Stanley Skrlj 2 US\$, Martin Savor 2 US\$, Dolef Mlakar 4 US\$, Louis V. Jerin 2 US\$, Justin Udovch 4 US\$, Louis Kaferle 4 US\$, Pauline Ketchel 4 US\$, Mary A. Gerzel 4 US\$, Johanna Kegl 4 US\$, Rose Chelig 1 US\$, Stana Syzdek 27 US\$, Katarina Modic 4 US\$, Jennie Turk 1 US\$, Mary Leksan 2 US\$, John Troha 1 US\$, Anton Udovich 6 US\$, Valči Burnside 5 US\$, Stanley Trauner 2 US\$, John Pianceki 2 US\$, Frank Šetina 1 US\$, Charlie Demchek 2 US\$, Margaret Litz 1 US\$, Josephine Zibera 3 US\$, Vicky, John Kamalic 2 US\$, Antonia Zolnir 2 US\$, Andrej Lovišček 4 US\$, Antonia Lickar 2 US\$, Jennie Opalk 1 US\$, Joseph Zuzek 4 US\$, Jacob Kokaly 2 US\$, John Ravnikar 1 US\$, Mary Murn 4 US\$, Pavla Makuc, 2 US\$, Mary Koschier 1 US\$, John A. Snedic 3 US\$, Ella Samanich 2 US\$, Anna Prijatelj 2 US\$, Štefan Kertel 2 US\$, Albina Horvat 4 US\$, Elizabeth Fortuna 4 US\$, Mary Zorko 4 US\$, Vera A. Candon 8 US\$, Eugene Lipic 3 US\$, Rudi Bresocnik 6 US\$, John Zust 2 US\$, Jennie Kriznik 2 US\$, Frank Kobilca v spomin na sina Franka 5 US\$, Frank Modic 2 US\$, Ann M. Opeka 4 US\$, Frances Tursic 4 US\$, Frank Polis 4 US\$, Kristina Skapin 3 US\$, Amalia Chelik 4 US\$, Tony Obreza 1 US\$, Rudolf Bohinc 1 US\$, Pauline Gusdon 10 US\$, Jennie Zaman 4 US\$, John Stupar 2 US\$, Vinko Danicic 3 US\$, Zdravko Wolf 2 US\$, Angeline Mistic 1 US\$, Albina Grimsic 1 US\$, Louis Rantasa 3 US\$, John Cech 4 US\$, Rudi Kozan 2 US\$, Ursula Matos 3 US\$, Louis Serjak 2 US\$, Tončka Garden 4 US\$, Rose Gorman 4 US\$, Frances Rak 4 US\$, Lucas F. Zupan 2 US\$, Mrs. Sam Pasalich 4 US\$, Mary Tursich 1 US\$, Mary Laurich 2 US\$.

Prispevki so bili vplačani do 31. oktobra 1981. Uredništvo in uprava Rodne grude se vsem darovalcem iskreno zahvaljujeta.

Priznanja in diplome Slovenske izseljenske matice

Izvršni odbor Slovenske izseljenske matice je na seji, 28. septembra 1981, razpravljaj o predlogih komisije za podeljevanje priznanj in sprejel sklep o podelitvi naslednjih priznanj in diplom Slovenske izseljenske matice.

Diplome Slovenske izseljenske matice z medaljo:

Štefan Antalič, dolgoletni predsednik podružnice SIM v Murski Soboti, Tone Brožič, tajnik SIM v letih 1964–1971, Ernest Petrin, dolgoletni urednik izseljenske oddaje na ljubljanskem radiu, Jože Plevnik, bivši podpredsednik in sodelavec SIM, Ina Slokan, dolgoletna urednica Rodne grude, Mila Šenk, dolgoletna urednica Slovenskega koledarja, Albert Švagelj, posmrtno, tajnik SIM v letih 1952–1964, Franc Žugel, tajnik SIM v letih 1971–1979, Skupščina občine Škofja Loka za uspešno organizacijo izseljenskih piknikov;

Frank Česen, publicist in društveni delavec iz Clevelanda, Mary Ivanusch, publicistka in društvena delavka iz Clevelanda, Louis Kaferle in Jack Tomšič, vsi navedeni so publicisti in društveni delavci v Clevelandu, Vida Tomšič, članica predsedstva SR Slovenije in predsednica odbora za obeležitev 30-letnice smrti Louisa Adamiča, Josie Zakrajšek, posmrtno, dolgoletna glavna tajnica Progressivnih Slovencev Amerike;

Jugoslovansko, podporno društvo sv. Barbare, Jeanne d'Arc, Francija, ob 50-letnici; Slovensko delavsko društvo Aumetz, Francija, ob 50-letnici; Združenje Jugoslovancev v severni Franciji ob 35-letnici; Jugoslovansko pevsko rudarsko in podporno društvo Jadran, Merlebach, Francija, ob 15-letnici, Jugoslovansko društvo Sv. Barbara Eisdan, Belgija, ob 50-letnici; Slovensko društvo Jadran, Charleroi, Belgija ob 30-letnici (1984), Slovensko društvo sv. Barbare, Heerlen, Nizozemska, ob 50-letnici; Slovensko društvo sv. Barbare, Geleen, Nizozemska, ob 50-letnici; Slo-

vensko pevsko društvo Zvon, Heerlen, Nizozemska, ob 50-letnici;

Prvo slovensko prekmursko društvo Trasmurana, Montevideo, Urugvaj, ustanovljeno 1935; Slovensko-jugoslovansko podporno društvo Triglav, Buenos Aires, Argentina, združeno leta 1974, ob otvoritvi lastnega doma; Jugoslovanski center v Rosariu, Argentina, ob 50-letnici; Slovensko podporno društvo Edinost, Cordoba, Argentina, ustanovljeno 1928; Podporno društvo »Slovenec« v Bernal Oeste, Buenos Aires, Argentina, ustanovljeno 1930; Slovenska narodna podpora jednota, Chicago, ZDA, ustanovljena 1904; Progressivne Slovenke Amerike, ustanovljena 1934; list Prosveta, glasilo SNPJ; Slovenski pevski zbor Zarja, Cleveland, ob 65-letnici; Slovenski pevski zbor Jadran, Cleveland, ob 60-letnici; Slovenski pevski zbor Glasbena matica, Cleveland, ob 50-letnici.

Priznanja Slovenske izseljenske matice z značko:

Peter Adlešič, dolgoletni tajnik podružnice SIM v Trbovljah, Kristijan Bavdž, dolgoletni tajnik podružnice SIM v Novi Gorici, Marica Brejc, sodelavka podružnice SIM Kamnik–Domžale, Fanči Piškur, dolgoletna sodelavka SIM, Stane Simšič, dolgoletni predsednik podružnice SIM Kamnik–Domžale, Vera Valenci, dolgoletna sodelavka SIM; Kanadsko-slovenska skupina za kulturne izmenjave, Toronto, Kanada; Vzajemna podpora zveza Bled, Hamilton, Kanada; Jugoslovansko pevsko društvo Triglav, Merlebach, Francija; Slovenski klub Triglav, Sydney, Avstralija; Slovenski socialni klub Jadran, Melbourne, Avstralija, John Blatnik, nekdanji kongresnik, ZDA; Izseljenska matica SR Hrvatske, Tone Kukovica, povratnik iz Francije.

Nekatera od teh priznanj oziroma diplom so bila že podeljena ob obisku delegacije SIM v Latinski Ameriki, ob obisku predstavnika SIM v Kanadi in ob obisku predstavnika SIM v zahodnoevropskih državah, preostala bodo podeljena v prihodnje ob slovesnih priložnostih.

Ni lahko biti – odveč

Vsakemu med nami je kdaj kaj postalo odveč. Morda je bila to pot, po kateri si hodil leta in leta, pa si se je sčasoma naveličal. Morda obleka, katero si dolgo nosil, pa si je bil do grla sit, še preden je bila obnošena. Zavrigel si jo, morda podaril, ali pa le odložil in potlačil kam globoko v omaro.

Na podeželju nekoč v nevestini bali poleg špampeta ni smela manjkati poslikana ali rezljana skrinja, poslikana zibel in kolovrat. Pa se je zasukal čas in prinesel s seboj nove navade in okuse. Vnukom so babičine reči postale odveč. Kar niso zavrgli, so razdali ali znesli na podstrešje. Skrinje so v hiši zamenjali predalnik in omara, zibke pletena otroška košara na visokih nogah. Še celo bogku v kotu pod stropom, ki ga je pred davnimi leti izdelal neznan ljudski umetnik, marsikje niso prizanesli. Zamenjali so ga za porcelanasto Marijo, kupljeno na sejmu, ki so jo, okrašeno s papirnatimi rožami, postavili na predalnik pod steklen zvočec.

In spet se je zamenjal čas, ki se nikoli v ničemer ne zaustavi. Vnukov vnuki so začeli brskati po podstrešjih za vsem tistim, kar je bilo njihovim prednikom nekoč odveč. Stare skrinje in zibke, kolovrati in bogki, vse je naenkrat postalo iskano in željeno. V meščanskih domovih je postalo okras in dragocen dokument našega ljudskega izročila. Tudi tako se zgodi, a le malokrat. Največkrat pa tisto, kar je bilo enkrat odveč, ostane odveč za vselej.

Pa se zgodi, da postane odveč tudi človek. Morda si to ti sam, ali pa je tebi nekdo odveč. Morda je to celo nekdo iz tvoje bližine, ki si ga nekoč imel rad? Morda je to tvoj oče, morda tvoja mati, morda tvoj brat, morda tvoja žena ali mož, morda celo – tvoj otrok? In zakaj? Tisoči vzrokov in tisoči razlag so za to. Lahko, da je ta odvečnost do nekoga tvojih v tebi dozorevala počasi, takorekoč neopazno ali pa se je zgodilo nenadoma. Lahko je bil vmes nekdo tretji, ki je to povzročil.

Sam si seveda prepričan, da imaš prav. V čisto drugačni luči gledaš tistega, ki ti je postal odveč. Koliko napak in slabosti kar na lepem najdeš na njem.

Pa čeprav sta morda to tvoja starša, ki sta veliko žrtvovala zate, zdaj pa trmoglavita in se nočeta izseliti v dom ostarelih, da bi ti s svojo družino imel celo hišo zase.

In morda je to tvoja žena. Kdo bi mislil, da se bo v dvajsetih letih tako predrugačila. Saj izgleda kot zguljena kuhinjska cunja, ti pa še tak fant. Pa še sitnari, da bi jo jemal s seboj na izlete in poleti na morje. Naj bo vesela, da ti lahko pere in kuha. Oh, ja, same te-zave!

Charlotte Anderson: Počitek

In tisti, ki so – odveč? Ni jim lahko. Kako boleč je občutek, da si – odveč. Kaj vse bi lahko povedali.

Osivel Prekmurec, ki je pred leti prišel z ženo na obisk iz Južne Amerike, se je o tem razgovoril. Ko je pripovedoval, je imel solze v očeh.

Zakaj je šel tako daleč na tuje? Zato, ker je bil že od rojstva vsem domačim napoti, vsem odveč. Rodil se je v družini zidarja-sezonca. Mati je bila že osivela, ko je privekal na svet, njegove sestre in brat so bili že dorasli. Vsi so se zadirali nanj, vsega hudega in slabega so ga krivili. Odkar se je zavedal, ga je težil občutek, da je vsem odveč. Še žlice ni bilo zanj. Moral je počakati, da je kdo pojedel. Zato je zakrknil, se zaklenil vase. Če so ga topli, ni jokal, pa so mu rekli, da je potuhnjenec. Ampak on sploh ni mogel jokati. Bolečina je bila prehuda. Ko je dorasel, odslužil vojake, je ob

prvi priložnosti šel na tuje. Za seboj je podrl vse poti. Tam ima zdaj farmo in čredo krav mlekaric. Ukvarja se z mlekarstvom. Pomagata mu žena in sin. Sam ne bi prišel na obisk, a žena je želela. Prišla sta k njenim domačim. Svojih ne bo obiskal. Njegov dom je njegova farma, je njegova čreda krav tam v Južni Ameriki.

»Morda boste rekli, da sem čudak?« se je nazadnje drobno nasmehnil.

»O, to pa že ne«, sem odkimala. Razumela sem ga.

Koliko zgodb bi lahko povedali o ljudeh, ki nosijo skoz življenje občutek, da so nekomu ali nekaterim odveč. Nekateri že dolgo, že leta, drugi manj časa. Še in še bi pripovedovali in ne bi prišli do konca. Vse povsod jih srečujete in jih spoznate po trpki ironiji v očeh. Srečali jih boste na cesti, na samotnih poteh v parkih, v gostinskih lokalih s kozarčkom preveč pred seboj, v pisarnah, v domovih ostarelih, v zdravniških čakalnicah, med snažilkami in postrežnicami, ki vam opravljajo doma ali v uradu, o njih vam bodo veliko vedele povedati tudi učiteljice in vzgojiteljice in seveda mnogi naši ljudje, ki so odšli na tuje...

O tem je treba razmisliti in z lastnega praga je treba stopiti v krog tistih, ki so povezani z nami po življenjskih, službenih ali drugih vezeh. Pretehtati je treba besedo človečnost, ki ne sme ostati le beseda, razumeti je treba (in upoštevati!) njen pomen.

Potem bi bilo teh žalostnih zgodb manj in marsikaj bi bilo drugače.

Ina

filatelija

Ob 150-letnici rojstva Frana Levstika je Skupnost jugoslovanskih PTT izdala 28. septembra znamko za 3.50 din s slavljenčevim portretom. Levstik (Spodnje Retje pri Velikih Laščah 28. 9. 1831 – Ljubljana 16. 11. 1887) je ena največjih osebnosti slovenske književnosti 19. stoletja. Pisal je lirske in otroške pesmi, balade, epigrame, pripovedke, književne kritike in filološke razprave. Ukvarjal se je tudi z jezikoslovjem in je močno vplival na

reformo slovenskega knjižnega jezika. Najbolj znano prozno delo je pripovedka »Martin Krpan z Vrha«.

Osnutek za znamko je naredil Dušan Lučić, akad. slikar iz Beograda. Dvobarvni ofsetni tisk v polah po 25 kosov je oskrbel Zavod za izdelavo bankovcev v Beogradu.

2. oktobra je SJPTT izdala serijo dveh znamk (za 8 in 13 din) ob tradicionalnem srečanju otrok »Radost

dolge in preko 20.000 ton težke konvoje;

13 din – prikaz velike ladje z lokomotivo po Sipskem prekopu. Sipski prekop (v bližini vasi Sipa v dježdapskem delu reke) je bil zgrajen na desnem delu Donave v letih 1890–1896. Po prekopu so najprej vlekli ladje s specialno ladjo »Vaškapu«, kasneje pa z lokomotivami. Prekop je bil v rabi do zgraditve hidroelektrarne Djerdap I leta 1972, ko je bil potopljen.

vaš kotiček

Enostanovanjsko hišo z gostilno, vrtom in velikim parkirnim prostorom zaradi starosti prodam.

**Lamut, Tepanje 28, 63210 Sloven-
ske Konjice**

V bližini Kopra (Prade) prodam dvostanovanjsko, do polovice podkleteno hišo v četrti gradbeni fazi za devize.

**Fabčič Mirko, Wyden 15, 5242
Birr, Švica**

Zaradi starosti prodajam moderno urejeno Marlesovo hišo z lepo verando in 100 let staro vinsko kletjo, štiri-letnim vinogradom v terasah in sadovnjakov v izmeri 8000 m². V poštevek pridejo le resni kupci z devizami. Mirno, z lepim razgledom, med Vojnikom in Šentjurjem, 12 km od Celja. Pisne ponudbe na naslov: Ivan Jager, 63230 Šentjur pri Celju, tel: (063) 741-220

Poizvedba

Leta 1905 je odšel v Ameriko iz vasi Trniče Jakob Pipenbacher (ali Pipenbaher), rojen leta 1865. Domačim se je oglašal nekako do leta 1911. Morda ga je poznal kdo od naših starejših rojakov ali ve, kje žive njegovi potomci (če jih je imel). Prosim vsakogar, ki bi lahko nakazal kakršnokoli sled za njim, da sporoči na naslov: Lojze Cafuta, dipl. pravnik, 66210 Sežana, p. p. 34 (Stjenkova 2), Slovenija – Jugoslavija. Za sporočila se že vnaprej zahvaljujem!

Evrope« v Beogradu. Na znamkah sta reproducirani risbi, ki sta ju narisala Sašo Arsevski (12 let) iz Skopja in Aino Jokinen (9 let) iz Kauniainena na Finskem. Risbi je za tisk priredil Dimitrij Čudov, akad. slikar iz Beograda. Tisk je tudi to pot oskrbel Zavod za izdelavo bankovcev v prodajnih polah po 9 kosov.

9. oktobra je bil dan v poštni promet novi provizorij za 3.50 din. Za osnovo so uporabili frankovno znamko za 3.40 din z motivom iz Vranja. Natis nove vrednosti 3.50 din je v črni barvi.

28. oktobra pa sta izšli večbarvni znamki za 8 in 13 din v počastitev Evropske donavske komisije, ustanovljene na Pariškem kongresu leta 1856. Na znamkah sta naslednja motiva:

8 din – ladja – potiskalka »Karlovac«, najmočnejša in najsodobnejša tovrstna ladja na Donavi. Zgrajena je bila leta 1980 v ladjedelnici »Tito« v Beogradu in lahko potiska nad 300 m

Osnutka za znamki je naredil akad. slikar Dušan Lučić. Večbarvni ofsetni tisk v prodajnih polah po 9 kosov je tudi to pot oskrbel Zavod za izdelavo bankovcev.

Ob vseh priložnostnih izdajah je dala Jugomarka v prodajo običajne ovitke prvega dne, ob poslednji izdaji pa tudi analogični razglednici z enakima motivoma kot sta na znamkah.

Kako smo živeli

*»Bo treba čez širno morje
in stotere mejé,
da zrl lepote bom tvoje,
slovenska dežela, moj dom!«*

*(Pesem neznanega slovenskega
izseljenca v Kaliforniji, 1922)*

Film je zmanjšal neizmerne daljave na prostor, ki loči kinoprojektor od platna. Slovenska založba Univerzum je pripravila serijo 12 filmov in jo naslovila KAKO ŽIVIMO. V njej prikazuje narodove značilnosti, ki počasi izumirajo. Kako so pekli kruh včasih in kako še danes ponekod izdelujejo sir ipd. Ti filmi predstavljajo etnološko celoto, ki odkriva in zaznamuje navade Slovencev in jih tako predstavlja v izvorni zapisni obliki. Vsi filmi imajo dokumentarni značaj, vendar poskušajo obenem zapisati podatke na doživeti in do določene mere umetniški način.

Od setve do mlačve

Ženski pevski zbor zapoje slovensko narodno pesem in nas preseli na slovenska polja, na rodno grudo, ko bo obrodila. Najprej jo je treba pripraviti, zato kmet zemljo najprej dobro pognoji in preorje, vmes mora večkrat očistiti plug in nahraniti pridnega konjiča. Potem ko je čez njivo potegnil brano, je vse nared za setev in seme bo potrebovalo nekaj mesecev, da skalí in požene brstiče. Film se nenadoma prelevi v kratek risani vložek, ki pokaže, kako se razvija žitno steblo od kalčka do klasa. Klasje je zdaj že primerno zlato in težko, zato je na vrsti žetev. Pesem o koscih spremelja klepanje kos in ostrenje srpov. Požeti je treba valovito morje zlatorumene klasja, ki ga možje in žene poberejo in zvežejo v snope, potem pa jih naložijo v visoke skladovnice na voz. Konja se napneta in potegneta... Polje je požeto, ostalo je strnišče in na vrsti je mlačev. Mlatiči udarjajo po žitu s cepci, po opravljenem delu pa je treba dobljeno zrnje in pleve ločiti. To

napravijo z réto ali »pajtlom«. Nagrada za trud je tu, varno spravljena v kaščah, ki kar pokajo od rumenega zlata.

Tu se iztečeta pesem in filmska pripoved.

Strokovni sodelavec: Fanči Šarf

Barvni zvočni film traja 12 minut

V mlinu

Preden pšenica postane rjavo zapečen kruh, jo je treba zmleti v moko. Kako so kmetje mleli nekdanj, nam pokaže film, ki začenja s kamnoseškim izrezovanjem mlinskega kamna iz žive skale. Presenečeni smo, ko ne zagledamo enotnega skalnega bloka temveč konglomeratno tvorbo. Sledi leseni vodni mlin s tremi mlinskimi kolesi – tudi zanj je treba izdelati pomemben del – mlinske lopatice. Zanimivo je dvigovanje in podkladanje mlinskega kamna, ki ga mlinar primerno obrusi in namesti nazaj na osovino. Mlinski mehanizem je veličasten še posebej zato, ker so razen osovine vsi njegovi deli leseni. Zdaj je treba dvigniti brano in hrumeča voda ima prosto pot, da se lahko zažene po koritih pod mlinska kolesa, ki se živahno zavrtijo in opravijo vsa dela od mletja do presejanja. Rojstna letnica mlina kaže leto 1923. Na vrsti je stresanje pšeničnega zrnja v mlinsko napravo, pa uravnavanje debeline moke in koruznega zdroba.

Zdaj je vse nared za okusne ajdove žgance. Pravo nasprotje starega mlina je sodobni električni mlin, ki melje pri Žitu v Ljubljani.

Voda še vedno udarja svoj večno enaki ritem, mlini kakršnega pokaže film, pa počasi izginjajo v molk in na sezname etnoloških redkosti.

Film je posnet v barvah, na 8 mm in 16 mm traku in stane 4.870 oziroma 5.640 dinarjev.

Režija: Vasko Pregelj

Trajanje: 16 minut

Sirjenje na Ovčji planini

Razgled se nam odpre na slovenske gore. Jutro je in na Planini za skalo iznad Vrsnika (1510 m) se beli od ovac, ki se pasejo že od ranega jutra. Na planino so prignali 190 ovac.

Delovni dan mlekarja Ivana Kavsa (68) in njegovih pomočnikov pastirjev je trd, naporen. Pastirji vstajajo ob zori, tako da so ovce že ob sedmih nared za molžo. Vedra, polna mleka mlekar izliva v pripravljene bakreni kotlič. Mleko najprej precedi skozi kos platna na bakrenem cedilu. Današnja molža je navrgla kakih 90 litrov mleka, kar bo zadostovalo za 10 kg sira. Čim je molža končana, pastir nažene ovce na pašo, medtem ko se mlekar loti sirjenja. Mleko najprej segreje do 35–36° C in mu doda sirilo. Za pol ure je treba kotel odstaviti z ognja. Medtem ko so pastirji že oprali posodo, ki so jo uporabili za molžo, je nastala sirotka, ki jo je treba dobro premešati in s »harfo« zdrobiti v fine drobne delce – vse to ob primerni in točno določeni temperaturi. Zdaj gre sirna masa spet nad ogenj, ki s plameni liže star, a še vedno lep kotlič. Glasbeno spremljavo tvori izvirna narodna glasba. Klarinet, bas in violina igrajo polko. Mlekar zdaj odstavi kotlič z ognja in s široko zajemalko pretrese sirček v platnene vreče. Potem oblikuje sir v posebnih lesenih modelih v hlebce, ki bodo pokriti in obteženi zoreli na lesenih policah do konca letne paše, se pravi do 8. septembra. Del sirčka ostane za skuto, ki jo porabijo za dnevno prehrano.

Poslednji žarki napovedujejo počitek po napornem delovnem dnevu mlekarja in pastirjev na Planini za skalo.

Strokovni sodelavec: Naško Križnar

Trajanje: 13 minut

Tehnika: 8 mm in 16 mm film, barvni zvočni

Cena: 3.990 oziroma 4.635 dinarjev.

In še naslov, kjer lahko naročite predstavljene filme:

DDU Univerzum, Parmova 39, 61000 Ljubljana, SFR Jugoslavija (Sektor za blagovni promet)

TEHNOSTROJ LJUTOMER n. sol. o.
69240 LJUTOMER, PREŠERNOVA C. 40

TOZD PROIZVODNJA VOZIL IN KMETIJSKE MEHANIZACIJE LJUTOMER b. o.
TEL.: (069) 81-035, 81-615, 81-625, 81-635, 81-645, TELEX: 35263 YU TSL, Ž.P. LJUTOMER

Največji proizvajalec priključnih vozil za kmetijstvo v Jugoslaviji je TEHNOSTROJ Ljutomer. Letos bo izdelanih preko 10.000 prikolic za individualne kmetijske proizvajalce in 1000 prikolic za društveni sektor.

Široki proizvodni program sestavljajo:

- enoosne traktorske kiper prikolice nosilnosti 2,5 t, 3 in 5 ton,
- dvoosne traktorske kiper prikolice nosilnosti 3 t, 5 t, 7 t in 10 ton,
- trosilce hlevskega gnoja nosilnosti 4 in 10 ton,
- njivske brane klinaste in avtomatske kljuge za traktorje,
- enoosne avtomobilske prikolice nosilnosti 5 in 8 ton,
- dvoosne avtomobilske prikolice nosilnosti 5 t, 8,5 in 12,5 ton,
- specialna podvozja in nadgradnje mobilnih strojev

TISKARNA
TONE
TOMŠIČ
LJUBLJANA
GREGORČIČEVA 25A

knjigotisk

ofsetni tisk

rototisk

knjigoveznica

telefoni centrala
219-211, 219-219

219-247, 219-251

direktor 218-755

tehnični vodja 218-685

računovodstvo 218-442
226-122

tehnična pisarna 218-646

SLOVENSKI KOLEDAR '82

Še je čas
za naročilo!

Cena: ZR Nemčija – 11.– DM, Švica – 10.– Sfr, Švedska – 27.– Skr, Francija – 27.– FF, Nizozemska – 12.– Hfl, Belgija – 180.– Bfr, Velika Britanija 3.– Lstg, Avstrija – 80.– Asch, Italija – 6000 lir; prekomorske države: ZDA – \$5.–, Kanada 6.– can. dol., Avstralija 5.– aus. dol., Latinska Amerika – 5.– am. dol.
Slovenski koledar naročajte z dopisnico na naslov: Slovenska izseljenska matica, 61001 Ljubljana, p. p. 169, Slovenija–Jugoslavija